RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1903. Andra Kammaren. N:o 32.

Fredagen den 20 mars.

Kl. 1/2 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 13 innevarande mars.

§ 2.

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtande n:o 9.

§ 3.

Efter föredragning häruppå af statsutskottets memorial, n:o 34, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i en fråga rörande anslag under riksstatens nionde hufvudtitel, blef den i memorialet föreslagna voteringspropositionen af kammaren godkänd.

§ 4.

Vidare föredrogos, men bordlades åter bevillningsutskottets betänkanden n:is 30 och 31, lagutskottets utlåtanden n:is 42 och 43 samt Andra Kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 13.

§ 5.

Ordet begärdes af herr vice talmannen Pehrson, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig föreslå, att kammaren ville besluta, att statsutskottets utlåtande n:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet, måtte å föredragningslistan för morgondagens plenum uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden.

Denna hemställan blef af kammaren bifallen.

§ 6.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades

herr	*H. G. P. Öhngren*	under	14 dagar fr. o. m. d.	23 mars,	
»	*J. G. Pettersson* i Södertälje	»	den	21 »	
»	*E. G. H. Akerlund*	»	4 dagar fr. o. m d.	21 »	och
»	*A. Henricson*	»	den	21 »	

§ 7.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 2,43 e. m.

In fidem
Herman Palmgren.

Lördagen den 21 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 14 innevarande mars.

§ 2.

Herr talmannen tillkännagaf, att herr *E. O. Magnusson* i Tumhult anmält, att han af sjukdom vore förhindrad att bevista dagens sammanträde.

§ 3.

Svar å interpellation.

Ordet lämnades på begäran till herr statsrådet m. m. A. T. Odelberg, som yttrade: Herr talman! Mine herrar! Den af herr Waldenström med kammarens tillåtelse till mig framställda interpellation om nöden i Norrland och därmed sammanhängande förhållanden skall jag be att nu få besvara.

Ett par af de frågor, herr Waldenström ställt till mig, äro dock af så pass vidtomfattande natur, att det skulle hafva tagit mycket längre tid att fullständigt utreda desamma, än som stått mig till buds. Men då jag redan nu förfogar öfver ett ganska stort material, har jag ansett mig icke längre böra uppskjuta besvarandet af interpellationen.

Den första frågan i herr Waldenströms interpellation lyder:

»Hvilka åtgärder har Kungl. Maj:t vidtagit för att lindra den nöd i norra Sverige, som vållats af fjolårets missväxt?»

Fjolårets missväxt, som hårdast har drabbat lappmarkssocknarna i Västerbotten och Norrbotten samt Torneådalen med undantag af de sydligaste socknarna äfvensom de mot lappmarksgränsen af Väster- och Norrbottens kustlandskap liggande socknar, den nordliga och västliga delen af Ångermanland, den nordliga och västliga delen af Jämtland, nästan hela Härjedalen och åtskilliga socknar af Kopparbergs län — denna missväxt har framkallats dels af en mycket torr och kall vår och betydlig nederbörd under eftersommaren, som orsakade ganska svåra öfversvämningar, hvartill dessutom kommo mycket starka frostnätter redan i augusti månad. Det är hufvudsakligen den felslagna foderskörden, som framkallat nöd på många orter inom nämnda, ofantligt vidsträckta område. Hvilken ofantligt stor betydelse foderskörden äger för existensmöjligheterna i öfre Norrland kan man sluta däraf, att under det att i Norrbotten en

Svar å interpellation. (Forts.)

medelgod foderskörd representerar ett värde af 13 millioner kronor, representerar en medelskörd af öfriga jordbruksprodukter ej mer än 2 millioner kronor.

Den förlust, som genom fjolårets ogynnsamma väderlek drabbat de mest hemsökta delarne af Norrland, kan beräknas till ungefär $7^1/_2$ millioner kronor, däraf ensamt inom Norrbotten omkring $4^1/_4$ millioner kronor, detta enligt officiella uppgifter, som inkommit, och äfven enligt enskildt lämnade meddelanden.

Det är ju klart, att en så ofantligt stor skördeförlust, som drabbat en öfver hufvud taget mycket fattig befolkning, skulle förorsaka nöd. Och det är påtagligt, att om icke särskilda åtgärder i tid vidtagits, hade den också inom dessa vidsträckta och glest befolkade delar af öfre Norrland förorsakat verklig hungersnöd.

Den första officiella uppgiften angående nöden i Norrland, som inkom från Konungens befallningshafvande i Norrbottens län, var daterad den 24 september förlidet år. I sin skrifvelse härom anför Konungens befallningshafvande, som hållit sammanträde med samtliga landstingsmän inom länet den 14 i samma månad, bland annat, att »kornskörden nästan helt och hållet felslagit samt att höskörden utfallit så, att fara vore å färde för stor höbrist, hvarigenom en massnedslaktning af kreatur måste äga rum, därest ej i de flesta socknar åtgärder från det allmännas sida vidtoges för att minska kostnaderna för foders anskaffande från sydliga delar af landet. Då en stor del af länets innebyggare saknade såväl ekonomisk tillgång till betalning af för dem behöfligt foder som ock förmåga att för skäligt pris anskaffa sådant, hade Konungens befallningshafvande för afsikt att från den under hans disposition ställda nödhjälpsfonden lämna understöd och hjälp genom att inköpa fodervaror samt aflämna dem till mindre bemedlade mot fleråriga afbetalningar utan räntegodtgörelse, och hemställde Konungens befallningshafvande därför, att Kungl. Maj:t ville bevilja fraktfrihet å statens järnvägar för hö, halm, hafre, oljekakor, spannmål, mjöl, melassfoder, kli och gröpe, som komme att af honom inköpas.»

Detta ärende föredrogs i konselj den 3 oktober, efter det järnvägsstyrelsen förut afgifvit utlåtande. Och Kungl. Maj:t beslöt, att frakten för dylika varor skulle nedsättas till 7 öre per vagnkilometer, äfvensom att alla fodervaror, som af enskilda personer skänkts, skulle i myckenhet af hel vagnslast få afgiftsfritt transporteras å statens järnvägar.

I samma konselj beslöts på jordbruksdepartementets föredragning att af undsättningsfondens medel ställa 50,000 kronor, eller så stort belopp, som Kungl. Maj:t utan Riksdagens hörande kunde disponera, till Konungens befallningshafvandes i Norrbottens län förfogande, för att efter Konungens befallningshafvandes beprövande genom anskaffande och tillhandahållande af spannmål och foderämnen till nedsatta priser eller på annat lämpligt sätt i mån af behof användas såsom undsättning utan återbetalningsskyldighet åt dem inom länet, som genom den därstädes under året inträffade missväxten företrädesvis kommit i behof af hjälp.

Svar å interpellation. (Forts.)

I öfvervägande togs äfven vid samma tillfälle, huruvida icke åtgärder borde vidtagas för beredande af arbetstillfällen. Domänstyrelsen yttrade i skrifvelse af den 17 i samma månad, »att tillfälle till arbetsförtjänst redan hade beredts såväl genom för året gjorda virkesförsäljningar från kronoskogarne, uppgående i Norrbotten till omkring 760,000 timmerträd och i Västerbotten till omkring 450,000 träd förutom en i Stensele socken förut gjord större virkesförsäljning, hvaraf omkring 100,000 träd under vintern skulle utdrifvas, som ock genom de arbeten å kronoskogarne, som nu vore under utförande, såsom dikning, för hvilket arbete anvisats 70,000 kronor i det förra och 35,000 kronor i det senare länet. Beredande af ytterligare arbetsförtjänst syntes emellertid vara af behofvet påkalladt, hvarför styrelsen gått i författning om utstämpling i vissa socknar, där ökade arbetstillfällen ansetts behöfliga, af ett stort antal vindfällda, torra eller skadade timmerträd, beräknadt till omkring 120,000 träd i Norrbottens och 50,000 träd i Västerbottens län.» (Detta antal har sedan ökats med ytterligare 30,000). »Förteckningen å dessa i smärre poster utstämplade träd komme att öfverlämnas till Kungl. Maj:ts befallningshafvande, som skulle till kronobetjäningen tillhandahålla de utstämplade träden åt kommunerna mot ett visst af öfverjägmästaren hvarje försäljningspost åsatt, billigt pris.» Domänstyrelsen föreslog äfven för beredande af ytterligare arbetstillfällen »att i närheten af järnvägsstationerna anställa rensningshyggen, därvid virket hufvudsakligen skulle upphuggas till ved, äfvensom att anordna gångvägar hufvudsakligen genom spångning af myrar inom de vidsträckta kronoparkerna samt att under vårvintern insamla tallkottar.» I sammanhang härmed framhölls önskvärdheten af att under 1902 måtte påbörjas en länge förberedd landsvägsanläggning mellan Arvidsjaur och Muskusselet, hvilken framställning föranledt framläggande för Riksdagen af en nådig proposition n:o 32.

Den 24 oktober föredrogs domänstyrelsens skrifvelse inför Kungl. Maj:t, som beslöt att af anslaget till kronoskogarnas förvaltning för nyssnämnda ändamål bevilja 35,000 kronor, hvilket belopp sedan ökats med 18,300 kronor.

Då emellertid af senare ingångna meddelanden uppenbart framgick, att nöden hotade att blifva af långt större omfattning, än man förut haft anledning befara, började flerstädes inom landet upprop utfärdas om insamling af såväl penningar som naturaprodukter till de nödlidande, hvilket hade till följd, att nästan dagligen inflöto såväl till civildepartementet som jordbruksdepartementet penningbidrag. Då emellertid de begärda upplysningarne, hvarthän insamlade foderfaror skulle sändas, blefvo allt talrikare och talrikare, fann man det alldeles omöjligt att vidare inom jordbruksdepartementet därmed taga befattning, hvarför jag ock föreslog Kungl. Maj:t att tillsätta en nödhjälpskommitté med uppdrag »ej mindre att öfvertaga till jordbruksdepartementet då redan influtna eller framdeles inflytande, till nödens lindrande afsedda penningbidrag och att använda dessa bidrag äfvensom de gåfvor i naturaprodukter och de

Svar å interpellation. (Forts.)

ytterligare penningbidrag, hvilka kunde komma att ställas till kommitténs förfogande, efter samråd med Kungl. Maj:ts befallningshafvande till de genom missväxten nödlidandes understödjande, äfvensom att på begäran tillhandagå myndigheter och enskilde med råd och upplysningar i afseende på lämpligaste sättet för tillhandahållande af gåfvor i naturaprodukter.»

Till kommitténs ordförande utsågs sekreteraren Berlin, men sedan han kort därefter afsagt sig uppdraget, f. d. generalkonsuln Dannfelt och till ledamöter trafikchefen grefve Taube, häradshöfding Kronlund, jägmästaren Bremberg och geologen doktor Svenonius.

Rörande den mycket betydande del enskilda människovänner såväl inom som utom landet tagit i nödhjälpen genom att skänka naturagåfvor och penningbidrag till de nödlidande må här i korthet meddelas följande: På grund af ofullständiga uppgifter kunna icke ännu angifvas de exakta beloppen af de olika slag af skänkta undsättningsvaror, som till dato afsändts till Norrland, men redan af det antal vagnslaster skänkta produkter — i rundt tal omkring 3,000 — som afsändts till olika delar af de norra provinserna, kan man göra sig en föreställning om de betydande belopp, som dessa naturagåfvor representera. Af kontanta medel hafva till dato till kommittén influtit omkring 950,000 kronor. Dessutom hafva till länsmyndigheten och nödhjälpskommittén direkt influtit kontanta medel till ett sammanlagdt belopp af 200,000 kronor.

Af dessa medel har kommittén i enlighet med instruktionen ställt nödiga medel till vederbörande länskommittéers och länsstyrelsers förfogande till inköp af foder, lifsmedel och utsäde, därvid iakttagande af gifvarne gjorda bestämmelser. Hvad särskildt de ifrån Amerika influtna gåfvorna vidkommer, hafva dessa, i öfverensstämmelse med gifvarnes uttryckliga bestämmelse, fördelats under villkor, att de icke få användas annorlunda än i form af gåfva till de mest nödlidande. För bespisning af nödställda barn i skolåldern inom öfre Norrland har kommittén träffat anordningar. På enskildt initiativ har i samband med barnens bespisning anordnats undervisning i praktiska yrken, enklare slöjd o. s. v. uti för ändamålet inrättade s. k. arbetsstugor, hvilkas antal nu uppgår till 14, och synes denna verksamhet, hvilken af befolkningen omfattas med intresse, vara till verkligt gagn.

Enligt de rapporter, som jag af kommittén fick den 14 i denna månad, voro i rundt tal utdelade, till Norrbotten 210,000 kronor, till Västerbotten 94,000 kronor, till Jämtland 67,000 kronor, till Västernorrland 79,000 kronor, till Dalarne 26,500 kronor och till Värmland 18,000 kronor.

Till föreningen för svensk hemslöjd hafva enligt gifvarnes bestämmelse utdelats 8,808 kronor 63 öre. Angående fördelningen på de olika länen af de skänkta undsättningsvarorna kan meddelas, att Norrbottens län erhållit ungefär lika mycket som samtliga de öfriga norrländska länen.

Kungl. Maj:t har äfven funnit godt efterskänka vissa arrendeafgifter från arrendatorer å till renbetesfjällens i Jämtlands län ut-

vidgning inköpta hemman samt förordnat om ersättning af allmänna medel af dem påförda krono- och kommunalutskylder. Vidare har Kungl. Maj:t i mycket stor utsträckning medgifvit förskottsutsyning å sådana hemman inom Norr- och Västerbottens län, hvilka äro underkastade utsyningstvång.

Den andra fråga, som af herr Waldenström framställts, lyder: »Anser regeringen, att de vidtagna åtgärderna göra till fyllest?»

Om herr Waldenström hade framställt den frågan till mig för 14 dagar sedan, tror jag, att jag då svarat ja. Enligt de beräkningar, som då gjordes angående de medel, kommittén hade till sitt förfogande, trodde man sig nämligen kunna möta de behof, som ytterligare kunde förefinnas i Norrland. Emellertid har för några dagar sedan inkommit en skrifvelse från nödhjälpskommittén i Jämtlands län, i hvilken kommittén, med anledning att foderbrist inträdt långt tidigare än beräknadt varit, anser sig icke kunna uppskjuta att påkalla ytterligare hjälp.

Och i ett bref, som jag erhållit från landshöfding Bergström, beräknar han, efter de undersökningar som nu företagits, att det skulle behöfvas ytterligare 922,000 kronor till nödhjälpen i Norrbottens län.

Emellertid finnes hos kommittén odisponerade ungefär 300,000 kronor. En gåfva på 100,000 kronor är att motse, och antagligt är, att gåfvor in natura till ett värde af 100,000 kronor ännu komma att inflyta. Från Östergötland har man nämligen anledning att vänta ganska stora sändningar af foder. Dessutom torde någon reduktion kunna göras uti det belopp, som landshöfdingen i Norrbottens län ansett nödigt. Jag är således ej i tillfälle att nu lämna svar i denna fråga. Troligt är dock, att en proposition måste till Riksdagen aflåtas med begäran om rätt att, i händelse af behof, disponera ett större belopp af undsättningsfonden, än som nu är Kungl. Maj:t medgifvet.

Den tredje frågan lyder så:

»Om så icke är, anser då regeringen, att det länder till heder och gagn för vårt land, att man genom centrala nödhjälpskommittén, som ju har en officiell karaktär, vädjar till ett främmande folk för att få allmosor i stället för att genom en kungl. proposition för Riksdagen framlägga behofvet och äska anslag till dess afhjälpande?»

Denna fråga är väl kärnpunkten i interpellationen, och här har väl herr Waldenström tänkt sig få anfallspunkten. Jag har därför ansett mig skyldig att så fullständigt som möjligt utreda densamma.

Jag får då till att börja med förklara, att jag ställer mig helt och hållet solidarisk med de högt aktade män, som icke skytt det ofantligt stora och mödosamma arbete, som Kungl. Maj:t pålagt dem i en så grannlaga sak som fördelning af nödhjälp. Jag har naturligtvis ofta samrådt med kommitténs ordförande, och jag har varit fullt medveten om de åtgärder, kommittén vidtagit. Om kommittén begått någon åtgärd, som kränkt Sveriges ära, får jag förklara mig vara medansvarig.

Men jag undrar, om herr Waldenström under ansvar hade haft

Svar å interpellation. (Forts.)

att taga befattning med dessa insamlingar och fördelningen af de influtna medlen, huruvida herr Waldenström hade vågat under för handen varande förhållanden ställa sig hindrande i vägen för de insamlingar, vare sig af penningar eller gåfvor i natura, som kärleksrika personer utan några påstötningar satt i gång såväl här i landet som bland svenskar i Amerika. Jag tror det icke.

De storartade gåfvor, som insamlats bland de hundratusentals svenskar, som i Amerika åt sig skapat nya hem, bära ett glädjande vittnesbörd därom, att kärleken till det gamla fäderneslandet ej slocknat.

Jag skall emellertid upplysa herr Waldenström därom, att alla framställningar att insamla medel, som gjorts från andra länder, t. ex. England, Tyskland och Danmark, afböjts med tacksamhet. Bidrag från Amerika har man likväl ej ansett sig böra afböja. För ett par dagar sedan erbjöd en person från Amerika, som besökt Norrbotten och tagit del af nödhjälpsarbetet därstädes, hundra tusen kronor som gåfva. Skola vi vägra att mottaga beloppet under förklarande, att vi reda oss själfva?

Emellertid har jag ansett mig skyldig lämna kommittén tillfälle att försvara sina åtgärder, och jag anhåller därför att få uppläsa en promemoria, som kommittén på min anmodan uppsatt.

Kommittén har icke ansett sig äga befogenhet till att utfärda något upprop om insamling af nödhjälpsmedel vare sig inom eller utom landet; däremot har kommittén, i enlighet med instruktionerna i kungl. brefvet den 24 sistlidne oktober, ansett det vara sin plikt att på begäran lämna nödiga upplysningar, vare sig sådana begärts af gifmilda människor i Sverige eller utlandet.

Kommitténs korrespondens af ifrågavarande art med »främmande folk» har dock (med undantag af norrmän och danskar, till hvilka i ett par fall begärda upplysningar lämnats), inskränkt sig till i Förenta staterna boende *landsmän* — dels enskilda personer, dels svensk-norska konsulat, korporationer och tidningar — samt trenne i England bosatta svenskar, och lämnas härmed, i sammandrag, en redogörelse öfver den korrespondens, som kommittén sålunda fört:

a) *Med svenskar i Förenta staterna.*

Den $^{5}/_{1}$ 1903 öfversändes till kommittén från Hans Maj:t Konungen till besvarande ett bref af den $^{6}/_{12}$ 1902 från evangeliskt lutherska pastorn Alf. Bergin, Cambridge, Minnesota, ställdt till Hans Maj:t Konungen, hvari hemställdes till Hans Maj:t — med anledning af uti en artikel i »Vårt Land» för den $^{13}/_{11}$ 1902 och en d:o i »Ostersundsposten» för den $^{15}/_{11}$ 1902 gjorda påståenden, dels att ingen nöd existerade i Norrland och dels att utdelningen af undsättningsmedlen »ej skedde på ett rätt sätt» — att Hans Maj:t måtte »nådigt tillse, att utdelningen räcker öfver de fattiga, och allt rofferi och otillbörligt tillvägagående på vederbörligt sätt bestraffas».

Samma dag (den $^{5}/_{1}$ 1903) afläts med anledning häraf en svarsskrifvelse, hvari lämnades, efter ingångna officiella rapporter, en redogörelse dels öfver nödens omfattning och dels öfver nödhjälpsväsendets organisation.

Svar å interpellation. (Forts.)

Den $^{1}/_{11}$ 1903 erhöll kommittén en skrifvelse af den $^{27}/_{12}$ 1902 från svensk-norske vice konsuln J. R. Lindgren i Chicago, hvari han anhåller om »pålitliga upplysningar om rätta, verkliga tillståndet bland de nödlidande samt sådana upplysningar i allmänhet, som kan tjäna oss till ledning vid bestämmandet om de insamlade medlens användande».

I svarsskrifvelse af den $^{12}/_{1}$ 1903 redogör kommittén för missväxtens omfattning och den däraf framkallade nöden, samt för de åtgärder, som för nödens afhjälpande vidtagits, därvid äfven omnämnande de nödställda skolbarnens bespisning och i samband därmed ifrågasatta arbetsstugor för barn samt de åtgärder till jordbrukets främjande, som i samband med nödhjälpen i Finland vidtagits.

Den $^{29}/_{1}$ 1903 mottog kommittén från »centralkommittén i Chicago för insamlande af medel för de nödlidande i Sverige» en skrifvelse af den $^{12}/_{1}$ 1903 af följande lydelse:

»Hvad vi härnedan hafva äran framlägga, stöder sig ej på någon okunnighet å vår sida om den välkända principen, att barmhärtighet borde gå ut på att sätta de nödlidande i tillfälle att hjälpa sig själfva.

Att länen eller socknarna i Sverige skulle använda där insamlade eller anslagna medel för att räntefritt utlånas till de nödlidande (såsom föreslagits af landshöfding Bergström) eller att arbete skulle fråntvingas de lidande (enligt beslut af eder ärade kommitté, hvilket indirekt delgifvits oss af herr Waldenström) äro frågor, som vi ej hafva någon rätt att diskutera, och som det kanske skulle anses äfven förmätet af oss att på det hela godkänna.

Vår plikt här är blott att till eder ärade kommitté framställa det beslut, som af vår centralkommitté fattats, angående dispositionen af de medel, som vi här i Chicago insamlat, för att i någon mån afhjälpa nöden i vårt kära fädernesland, nämligen att de skola utdelas så opartiskt som möjligt, såsom en gåfva utan något slags skyldighet att återgäldas vare sig i penningar eller arbete.

På massmötet den 21 november 1902 uttrycktes farhågor af flera talare, att medlen skulle förvaltas såsom ofvan antydt och såsom förut skett med en föregående insamling, och om dessa farhågor ej hade lugnats genom försäkringar af styrelsen, så är det säkert, att ingen insamling börjats här, och om ej här, så ej i någon väsentlig mån annorstädes.

Lika säkert som det är, att dessa underrättelser hafva redan förlamat verksamheten af centralkommittén, lika säkert är det, att om vi hade tillåtit dem att ingå i svenska pressen här, så skulle insamlingen upphöra.

Till försvar för denna hållning af svenskarne härstädes — som kanske af eder ärade kommitté kan anses oegentligt — taga vi oss friheten att i största korthet citera de argumenter, som framkastades vid det första mötet, och som syntes slå an på folket här: nämligen att om lån behöfvas, så har svenska regeringen »lilla kreditivet» att använda! Om arbete behöfves, så böra de, som däraf

Svar å interpellation. (Forts.)

gagnas, betala för det! Insamlingen här kommer att offentligen afslutas denna månad.

På centralkommitténs vägnar:

John R. Lindgren. Rob. Lindblom.
Skattmäster. President.»

Alldenstund kommittén hvarken fattat eller ens äger befogenhet att fatta något »beslut» — — »att arbete skulle fråntvingas de lidande», såsom i brefvet uppgafs, afsändes den $^{29}/_{11}$ med anledning af ofvan återgifna bref ett telegram så lydande:

»Consul Lindgren, Chicago. Waldenströms uppgifter rörande nödhjälpsvillkoren ogrundade. Kommittén.»

Samma dag afsändes äfven till kommittén i Chicago en skrifvelse, hvari de oriktiga uppgifterna gendrefvos och upplysningar lämnades om att kommittén, under iakttagande af såväl de instruktioner, som i kungl. brefvet den 24 sistlidne oktober utfärdats, som de af gifvare gjorda bestämmelser, icke fördelat några medel på de olika orterna under andra villkor än sådana, som af gifvarne i särskilda fall uppställts, samt att af från Amerika influtna medel en stor del användts till inköp af utsäde att gratis utdelas bland de mest nödlidande. Till sist uttalades ett djupt beklagande af att intresset bland våra landsmän i Amerika för de nödlidande i det gamla hemlandet skulle förkväfvas och den behjärtansvärda saken taga skada genom oriktiga uppgifter af ovederhäftiga personer.

På grund af dessa, enligt ofvan återgifna bref från Chicago, genom herr Waldenström spridda oriktiga uppgifter inkommo från olika delar af Amerika ampra skrifvelser (— från redaktören för »Gamla och nya hemlandet» af den $^{24}/_{1}$ 1903, från pastor Carl J. Renhard, St. Louis, af den $^{27}/_{1}$ 1903 med återfordrande af skänkta medel, ifall kommittén ej garanterade för att de utdelades som gåfvor; en skrifvelse från svenskar i Texas, afsänd vid samma tid med formulär till förbindelse, som kommittén skulle underteckna, att af dem skänkta medel skulle utdelas såsom gåfvor till de mest nödlidande m. fl. —) hvilka kommittén besvarade i långa redogörelser, innehållande faktiska upplysningar om rätta förhållandet.

I bref af den $^{28}/_{1}$ 1903 begär Rob. Lindblom för »Centralkommittén i Chicago för insamling af medel till de nödlidande i Norrland» telegrafiskt meddelande om »huru mycket penningar behöfves och huru många personer lida af hunger».

Innan kommittén hann aflåta svar på denna skrifvelse, ankom ytterligare ett bref (af den $^{29}/_{1}$) från herr Lindblom, hvari det bland annat heter:

»Sedan mitt senaste har Edert ärade till konsul Lindgren (af den $^{12}/_{1}$) ingått och af honom öfverlämnats till mig. Däraf framgår nu, att nöden är ungefär så, som vi hade trott, och att de senare underrättelserna på amerikansk väg äro öfverdrifter i stor skala.»

I bref af den $^{1}/_{2}$ säger herr Lindblom bland annat:

»Jag innesluter en beskrifning öfver nöden i Norrland från Chicago Tribunes egen korrespondent, som skildrar nöden mycket större

Svar å interpellation. (Forts.)

än vi tänkt oss. Om denna skildring nu är öfverdrifven, så är skulden ej vår. Daily News gör nöden om möjligt ännu större. Mig synes det, som om fläsk vore det bästa, som kunde sändas, och jag är förvissad om att det kan skeppas fraktfritt till Sverige. Men jag vill afvakta underrättelsen från Er» (herr Lindblom hade i tvenne föregående bref frågat, om kommittén ville mottaga fläsk, fritt levereradt i dansk, norsk eller svensk hamn, men kommittén hade tvekat).

I kommitténs svar (den $^{14}/_{2}$) rörande förfrågan om fläsk m. m. heter det bland annat: — — »Under djup tacksamhet för Edert varma intresse för våra behöfvande landsmän skyndar kommittén meddela, att behofvet af lifsmedel torde genom influtna medel vara någorlunda tillfredsställdt, hvaremot behofvet af fodermedel visat sig vara större, än förut antagits, hvadan till följd däraf betydliga kontanta tillskott äro ytterligare erforderliga. Sålunda har t. ex. landshöfding Bergström per telegraf meddelat, att ensamt för Norrbotten behöfvas ytterligare omkring 7,000 tons stråfoder, representerande ett penningbelopp af öfver en half million kronor. Under förevarande förhållanden finnes ringa förhoppning om erhållande af tullfri införsel af fläsk. Frågan har emellertid underställts regeringen, och skall besked lämnas, när svar erhållits.»

I skrifvelse af den $^{18}/_{2}$ svarar kommittén:

— —»Hvad vidkommer det välvilligt erbjudna fläsket, så, ehuru, enligt föreliggande prejudikat, tullfrihet därå ej kan erhållas, men då denna vara vore af stort värde för den fattiga befolkningen inom de af missväxt hemsökta distrikten, anser sig kommittén böra mottaga och af till dess förfogande ställda nödhjälpsmedel betala tullen å från Amerika skänkt och i dansk, norsk eller svensk hamn fraktfritt levereradt fläsk; dock vill kommittén, för närmare bestämmande rörande tullen, anhålla om benäget meddelande rörande mängden af fläsk, som eventuellt komme att sändas till de nödlidande. — — Till sist vill kommittén — — uttala den förhoppning, att nöden, hvilken lyckligtvis ej är af den svåra beskaffenhet, som den framställts i den amerikanska pressen, må kunna i väsentlig mån afhjälpas genom de frikostiga bidrag, hvilka dels redan influtit och dels motses att ytterligare inflyta från Sverige och från våra minnesgoda landsmän i Amerika.»

I bref af den $^{3}/_{2}$ 1903 begärde redaktören för »Svensk-amerikanska Posten» i Minneapolis, Minn., U. S. A., närmare upplysningar angående nöden i Norrland. I sitt svar (den $^{19}/_{2}$) gendref kommittén öfverdrifterna i den amerikanska pressen och meddelade faktiska upplysningar om ställningen.

På begäran lämnades vid denna tid faktiska upplysningar till flera andra landsmän i Förenta staterna.

I bref af den $^{14}/_{2}$ 1902 från N. O. Werner, president för »Swedish National Bank» i Minneapolis, Minn., U. S. A., meddelas, att staten Minnesotas guvernör (en svensk) utfärdat upprop om insamling af medel för de nödlidande i Finland och Sverige, och göres i sagda bref följande hemställan till kommittén:

Svar å interpellation. (Forts.)

»Vid mottagandet af detta bref telegrafera godhetsfullt på vår bekostnad det belopp, som behöfves för de nödlidande i Sverige.»

Vid ordinarie sammanträde den 7 mars beslöt kommittén på denna fråga aflåta följande telegrafiska svar:

»Länskommittéerna rapportera ytterligare behöfligt belopp omkring 500,000 kronor, men frikostiga bidrag inflyta fortfarande.»

Kommittén beslöt vid ofvannnämnda sammanträde att inskränka sig till ofvan återgifna (af herr Waldenström i sin interpellation afsedda) telegram och sålunda icke aflåta någon skrifvelse.

b) *Med svenskar i England.*

Till följande i England bosatta svenskar har kommittén på därom gjord hemställan aflåtit skrifvelser med faktiska upplysningar om ställningen, särskildt med hänsyn till öfverdrifterna i den anglo-amerikanska pressen, nämligen: Legationspredikanten J. Palmén, London; Majorskan Sommerville, Doncaster, och agenten James Magnus, Manchester. Den sistnämndes anhållan om kommitténs bemyndigande att öppna subskription bland engelsmän till förmån för de nödlidande i Norrland ansåg sig kommittén icke kunna bevilja af det skäl, att den ej ville »tigga allmosor från ett främmande folk».

Till personer af annan natonalitet än den svenska har kommittén (med undantag af ett par danskar samt statsrådinnan Blehr i Kristiania) icke aflåtit någon som helst skrifvelse rörande nöden i Norrland.

Vid kommitténs sammanträde den $^{21}/_{1}$ 1903 föredrogs ett till Hans Majestät Konungen ställdt telegram, hvilket Hans Majestät öfverlämnat till kommittén med order att å Hans Majestäts vägnar besvara detsamma. Telegrammet, afsändt från Newyork och undertecknadt »Hearts Chicago American», var, i svensk öfversättning, af följande lydelse:

»Hearts Chicago American» och »Morning Examiner» tidningar betyga sin vördnad för Hans Majestät och tillåta sig erbjuda sina tjänster till hjälp åt nödlidande svenskar. En skildring af för handen varande behof äfvensom förslag till lämpligaste sätten för dessas afhjälpande skola utan dröjsmål sättas i verket. Till den stora svenska befolkningen i Chicago har hemställan skett, att deras landsmän i Sverige befinna sig i stor nöd.» I marginalen å telegrammet hade Hans Majestät behagat nedteckna följande:

»Om hjälpen, som jag tror, är välkommen, så anmodas kommittén att svara, på Hans Majestät Konungens vägnar, till Chicago American».

På grund af Hans Majestäts order beslöt kommittén att i svaret meddela, att nöden fortfor och att penningbidrag mottagas med tacksamhet. Telegrammet, hvilket öfverlämnades till kungl. utrikesdepartementet och därifrån, signeradt af excellensen Lagerheim, afsändes den $^{24}/_{1}$, hade följande lydelse:

»Chicago American.

»Behofven fortfara. Gåfvor i penningar mottagas tacksamt. På Hans Majestäts befallning. Centrala nödhjälpskommittén, Lagerheim, utrikesdepartementet.»

För att gifva herrarne en föreställning om, huru detta telegram tolkades i Amerika, skall jag be att få här visa ett exemplar af »Hearts Chicago American» för 24 januari. Det korta telegrammet jämte tidningens reflexioner upptager så godt som hela första sidan. Till vänster se herrarne Konung Oscars porträtt, och rubriken lyder: Kung Oscar anmodar Amerika om hjälp, 500,000 människor dö af svält. Därpå kommer själfva telegrammet och slutligen några meddelanden, hurusom befolkningen, lifnärande sig af nötter och rötter, håller på att dö af svält, samt att skyndsam hjälp är af nöden m. m.

Rörande de amerikanska tidningarnas ingripande i frågan om nöden och nödhjälpen i Sverige, torde böra meddelas följande:

De trenne Chicagotidningarna »Chicago Tribune», »Chicago Daily News» och »Hearts Chicago American» täfla med hvarandra om den betydande läsekretsen bland skandinaver i Chicago och Westerns mellersta stater —. »Chicago Tribune» sände först en reporter till Norrbotten, hvilkens skildringar därifrån, ehuru öfverdrifna, likväl innehöllo en del moderata och några faktiska uppgifter. Telegrammen från denne reporter började (enligt hit insända nummer) införas i nämnda tidning den 1 februari. Omedelbart därpå sände äfven »Chicago Daily News» sin Berlinerkorrespondent till Norrbotten, hvilkens beskrifningar af ställningen där uppe — ehuru innehållande några få exakta uppgifter — voro ännu mera öfverdrifna. Telegrammet från denne reporter började offentliggöras den 3 februari.

Den mycket stora och spridda sensationstidningen »Hearts Chicago American» sände ingen reporter hit upp, men öfverträffade de ofvannämnda tidningarna därigenom, att den, innan dessas korrespondenter hunnit hit upp, kunde offentliggöra ett telegram, afsändt på Hans Majestäts nådiga befallning.

Till denna ur rent journalistisk synpunkt gjorda framställning af nämnda tidningars ingripande i nödhjälpssaken torde böra fogas den erinringen, att tidningarna i fråga (enligt uppgift) dels själfva subskriberat rätt stora belopp till de nödlidande i Sverige och Finland och dels öppnat subskriptioner för samma ändamål, hvilka beledsagats af synnerligen sympatiska uttalanden rörande vårt folk och de varmaste erkännanden för dess frikostiga bidrag till Chicago efter den stora branden. Äfven torde böra tilläggas, att man i Amerika icke just fäster så synnerligt stort afseende vid tidningarnas öfverdrifter, emedan man är van vid sensationella meddelanden.

Af ofvan lämnade promemoria öfver kommitténs korrespondens med landsmän, bosatta i Förenta staterna och England, för så vidt denna korrespondens kan anses beröra herr Waldenströms interpellation, torde framgå, huruvida »man genom kommittén vädjat till ett främmande folk för att få allmosor», samt i hvad mån Sveriges »heder» genom denna korrespondens kan hafva tagit skada.

Svar å interpellation. (Forts.)

Den sista frågan i herr Waldenströms interpellation lyder:

»Har för öfrigt herr statsrådet sig något bekant om sanningen eller osanningen af de berättelser man läst angående vissa större arbetsgifvares sätt att begagna sig af den rådande nöden till att nedpressa arbetsprisen till den grad, att det blifvit för de nödställde omöjligt att antaga eller hålla ut med dem erbjudet arbete?»

För att kunna besvara denna fråga, har jag begärt upplysningar från länsstyrelserna i Norrbottens och Västerbottens län; från landshöfding Bergström har jag mottagit en mycket lång skrifvelse och såsom bilagor därtill flera uttalanden i denna fråga, som han från skilda delar af länet infordrat. Jag kan naturligtvis ej upptaga kammarens tid med att uppläsa dem alla. Några utdrag ur landshöfdingens bref torde dock böra uppläsas.

»Beträffande förstnämnda telegram beder jag att få nämna, att jag omedelbart efter detsammas mottagande aflät till nedan uppräknade personer och myndigheter följande telegram.

»Bedes brefsvara mig snarast möjligt på frågan:» Äro med förhållandena öfverensstämmande», och så följde den fråga, herr Waldenström här framställt.

Telegrammen afsändes till följande:

1) Nödhjälpskommittén i Arjepluog,
2) Kyrkoherden M. T. Berlin i Arvidsjaur,
3) Nödhjälpskommittén i Elfsby,
4) Kyrkoherden H. W. Henriksson i Edsfors,
5) Doktor Th. Wolf i Jockmock,
6) Nödhjälpskommittén i Gellivara,
7) Länsmannen i Råneå,
8) Nödhjälpskommittén i Öfver Kalix,
9) Landsfiskalen J. A. Bergström i Korpilombolo och
10) Nödhjälpskommittén i Pajala.

De svar, som jag erhållit, äro från följande socknar: Elfsby, Edsfors, Jockmock, Gellivara, Öfver Kalix och Korpilombolo.

De svar, som ingått, får jag härmed äran öfverlämna.

Anledningarna till att flera svar ännu uteblifvit torde vara att söka uti dålig postgång och önskan att kunna lämna så fullständiga och tillförlitliga uppgifter som möjligt.

Ingen har dock kunnat påstå, att priserna blifvit nedpressade eller att bolag begagnat sig af den rådande nöden för att erhålla billig arbetskraft, ehuru arbetsförtjänsten icke i år är så stor som för några år sedan.

Landshöfding Bergström anför:

»Utöfver hvad de sända brefven upplysa har jag ej mycket att meddela. De i allmänhet rätt höga stubbören, som bolagen betalt för de å auktion inköpta kronostämplingarna, verka nog därhän, att bolagen söka erhålla utdrifningen för så billiga priser som möjligt. Vid utdrifningarna synas bolagen ej hafva tagit i betraktande den försämrade ställningen för kreatursägaren, hvilken i år behöfver skaffa sig mera af foder till hästarna än föregående år, hvarför utdrifvaren har större utgifter än under vanliga år. Då de personer,

Svar å interpellation. (Forts.)

som åtaga sig utdrifningar, icke äro mäktiga af att fullt säkert kalkylera de afgående posterna för en utdrifning, hafva många, i synnerhet då täflan vare sig genom entreprenadauktion eller under handsanbud anordnats, åtagit sig förlustbringande utdrifningar. Särskildt tror jag detta gäller sådana utdrifningar, som äro långt bort belägna från kommunikationerna. Tillbörlig hänsyn till kostnaden för foders och proviantens transporterande tages nog ej, hvarför de aflägset belägna utdrifningarna torde medföra sämsta behållningen, om öfver hufvud någon behållning kan uppstå. För min del tror jag, att under alla år betalningen för aflägset liggande utdrifningar är för låg. Bruttoförtjänsten kan nog synas hög, men nettobehållningen blir nog klen. Den behållning, som kan vinnas på utdrifningarna, är naturligtvis ytterst beroende på utdrifvarelagets drift och förmåga att anordna arbetena. Härpå beror nog ock i många fall skiljaktigheten i omdömen om utdrifningarnas vinst. Då under 1890-talet de höga trävaruprisen lockade till stor utdrifning, framkallade bristen på folk oskäligt höga timmerutdrifningspriser, hvilka nog i hög grad förminskade sågverkens behållna inkomst af trävarurörelsen. Nämnda höga pris hafva nu mycket reducerats, hvarför klagan öfver utdrifningsprisen är allmän.

Helt säkert lämna ej heller de två senaste årens pris den behållning, som bör tillkomma kreatursägaren för hästarnas slitning och det egna arbetet. Huggaren, som erhåller daglön, synes vara bättre lottad, då han lättare kan göra inskränkningar i sitt förut allt för dyrbara lefnadssätt.

Såsom ett slutomdöme på herr statsrådets fråga får jag lämna det svaret, att, såvidt jag kunnat inhämta, icke några arbetsgifvare inom länet begagnat sig af här inom länet rådande nöd för att nedpressa arbetsprisen, ehuruväl dessa på grund af höjda omkostnader icke torde lämna tillfredsställande behållning.»

Dessutom har jag i dag från landshöfding Bergström erhållit följande telegram:

»Kyrkoherden Berlin i Arvidsjaur anser, att icke någon arbetsgifvare begagnat sig af den rådande nöden för att nedpressa arbetspriset. Arbetsförtjänsterna olika på olika platser. Dagförtjänst för två karlar och häst i allmänhet 6 à 7 kronor. Till följd af höga priser å födoämnen och foder behållningen ej stor, måhända ingen. Höga inköpspris sägas icke medgifva högre utdrifningspris. Arbetspriserna uppgifvas vara 10 procent högre än i fjol. Fängelsedirektör Orstadius dagtelegraferar: inom Pajala socken i vinter endast Båtskärsnäs bolag större arbetsgifvare. Arbetsfolket fullt belåtet. Arbetsprisen i år något lägre än närmaste föregående år. Länsmannen i Råneå säger: ej nedpressning af arbetspriser.

Bergström.»

Från länsstyrelsen i Västerbottens län har jag först erhållit ett så lydande telegram:

»Till svar å gårdagens telegram får länsstyrelsen vördsamt meddela, att påtagligt är, att arbetsprisen, förut ovanligt höga, nedgått eller, om man så vill, nedpressats, att de dock ännu, såvidt länssty-

Svar å interpellation. (Forts.)

relsen känner, äro i allmänhet så höga, att arbetet väl lönar sig, att nedgången dock helt naturligt väckt missnöje, som i hufvudsak ej kan anses berättigadt, om ock vissa undantag kunna gifvas, ehuru sådant ej vare sig konfidentiellt eller officiellt kommit till länsstyrelsens kännedom.

Länsstyrelsen.»

Och ett par dagar senare erhöll jag från Lycksele ett telegram så lydande:

»Nu anmälts, att *ett* bolag genom arbetstagares konkurrens uppnått oskäligt låga timmerdrifningspris i Sorsele.

Cederberg.»

Dessa äro de upplysningar, jag i frågan kan lämna.

Herr Waldenström: Herr talman, mina herrar! Herr statsrådet och chefen för kungl. jordbruksdepartementet sade, att den tredje frågan i min interpellation sannolikt vore att betrakta såsom kärnpunkten i hela interpellationen. Jag får därpå svara, att detta är en fullkomlig missuppfattning. Och att det är missuppfattning torde med all önskvärd tydlighet framgå af hela inledningen till min interpellation, där jag också förklarar, hvad orsaken var, att jag framställde just den tredje frågan.

Såsom hufvudmotivet för min interpellation framställde jag nödvändigheten för regeringen att låta höra af sig och att tala så, att det hördes öfver hela Sveriges rike och äfven utanför Sveriges gränser, så långt man intresserar sig för Sverige, att tala och låta veta, hvad regeringen gjort, och huruvida den anser, att andra åtgärder än de vidtagna böra anlitas. Det skulle hafva varit mig kärt, om herr statsrådet fattat min interpellation så. Att han det icke gjort, beror emellertid icke af mig. Om herrarne läsa inledningen till interpellationen, skola herrarne själfva se det. Emellertid skall jag icke tala vidare om detta.

Herr statsrådet höll ock före, att jag här sökt en anfallspunkt. Jag har privat meddelat herr statsrådet, att det varit fjärran från mig att vilja anfalla honom eller regeringen, ty jag har delvis kännt till förhållandena förut, och jag har känt mig riktigt uppmuntrad af de meddelanden jag af honom fått.

Jag har alltså framställt min interpellation, jag upprepar det, icke för att angripa regeringen — det vet herr statsrådet förut — utan för att som sagdt gifva henne tillfälle att tala om, hvad hon gjort. Ty icke allenast hos mig utan äfven hos många, särskildt i Amerika, har det väckt en obehaglig uppmärksamhet, att medan man i svenska tidningar — såsom herrarna hörde i interpellationen — erhåller vidlyftiga redogörelser för hofskandalen i Sachsen med mera sådant, så får man ingen upplysning om, hvilka åtgärder svenska regeringen vidtagit för att afhjälpa nöden i Norrland. I ett fall sådant som detta är det nödvändigt icke allenast att göra någonting, utan också att låta landet veta, hvad man gör.

Vidare framställde herr statsrådet den frågan till mig, om jag skulle kunna under känslan af ansvar göra något försök att mot-

Svar å interpellation. (Forts.)

arbeta den välvilja, som gifvit sig till känna i de rikliga gåfvorna. Ja, om herrarne läsa inledningen till min interpellation, så kunna herrarne se, att jag på flere ställen där uttalat och betonat, att man med stor tacksamhet bör och måste erkänna denna välvilja samt taga mot dessa gåfvor. Det var något helt annat, som jag klandrade, *nämligen att man vändt sig till utländska nationer för att erhålla allmosor i stället för att vända sig till svenska regeringen med anhållan, att en proposition måtte aflåtas till svenska Riksdagen i frågan.* Och den anmärkningen, herr talman, torde stå kvar ännu.

Vidare uppläste herr statsrådet ett par meddelanden från Chicago, som på det närmaste berörde mig. Af dessa meddelanden framgick, att centrala nödhjälpskommittén meddelat svenskarne i Chicago, att mina underrättelser om kommitténs sätt att gå till väga voro ovederhäftiga och ogrundade. Jag får på det allra kraftigaste protestera mot sådant. Jag kan göra det så mycket mer, som jag kopierat hvarenda rad af hvad jag skrifvit, och hvar och en, som det önskar, skall hafva tillträde till min kopiebok i denna sak.

När jag fått de första tre tusen kronorna från Amerika, så lämnade jag dem till centrala nödhjälpskommittén utan vidare villkor. Då kom en medlem af kommittén till mig och bad, att jag måtte föreskrifva, att dessa penningar skulle användas för att bereda tillfälle till arbete, och han rekommenderade särskildt i sådant syfte understödjandet af hemslöjdföreningen, hvarigenom man skulle kunna befordra arbetsamhet och själfhjälp. Han bad äfven, att jag skulle skrifva till mina vänner i Chicago och anhålla, att de hädanefter, när de skickade medel, skulle göra det med denna bestämmelse. Jag skref, och det är allt hvad jag om den saken skrifvit. Jag har aldrig skrifvit ett ord om centrala nödhjälpskommitténs sätt att sköta sina affärer. Om sålunda konsul Lindgren säger, att han genom mig fått veta något annat än detta om kommittén, då har det skett på skvallervägen. Herrarne kunna vara förvissade om, att detta är alltsamman.

Personligen var jag lifligt intresserad för att de skänkta medlen skulle få användas för att bereda tillfälle till själfhjälp. Ty det demoraliserar alltid en människa att taga allmosor, när hon kan hjälpa sig med eget arbete. Därför skref jag så och rekommenderade själf förslaget för mina vänner i Chicago. Men strax erhöll jag telegram från dem, att jag skulle invänta närmare order och till dess stoppa utbetalningen af penningarne. Sedan fick jag bref, som ålade mig att från centrala nödhjälpskommittén återfordra dessa samma tre tusen kronor, samt förbjöd mig att lämna något vidare dit. Det förra kunde icke ske, ty penningarne voro redan disponerade.

Mina vänner fordrade, såsom jag nämnde, då jag framställde interpellationen, att jag skulle utdela de pengar, som jag fick ifrån dem, genom mina personliga vänner i Norrland. Därpå svarade jag emellertid med en vidlyftig motivering, att ett sådant ansvar kunde jag icke åtaga mig. Jag vågade det icke, ty jag förutsåg mycket väl, hvilka stormar det skulle hafva dragit ihop öfver mitt hufvud. Detta nu om detta.

Svar å interpellation. (Forts.)

Hvad beträffar den hjälpsamhet, som utvecklats i Chicago, framhöll jag äfven förra gången, hurusom »Daily News» hade framlagt en lista för insamling af medel, och huru redaktionen själf tecknat 1,000 dollars. Det visste jag redan då. Sedan dess har jag fått amerikanska tidningar, som meddelat, att insamlingen på »Daily News» lista inbragt 10,827 dollars 23 cents. Det skulle väl aldrig för mig kunna komma i fråga, att säga, att vi icke skulle taga emot detta belopp, eller att säga, att landshöfding Bergström bort visa tillbaka de 100,000 kronor, som här om dagen skänktes till honom. Långt därifrån! Tvärtom!

Hos konsul Lindgren hade, enligt en svensk tidning i Chicago, till samma dag den 4 mars 1903 samlats 42,069 dollars 94 cents, och det upplystes, att insamlingen påginge fortfarande.

Som herrarne torde erinra sig, framhöll jag, då jag framställde min interpellation, att hvad som närmast föranledde mig att just då framkomma med densamma, var en uppsats i Stockholms Dagblad. Den stod äfven i alla andra tidningar, och torde följaktligen ha utgått från samma källa. Den handlade om det telegram, som centrala nödhjälpskommittén fått från Minneapolis angående behofvet af nödhjälp och på hvilket kommittén svarat, att det behöfdes 500,000 kronor. Det var mycket märkvärdigt att höra, huru herr statsrådet betonade att icke en svarsskrifvelse aflåtits, utan endast ett svarstelegram. Det är för mig ackurat detsamma, om det var telegramsvar eller svarsskrifvelse. Men märkte herrarne, huru telegramväxlingen löd? Frågan var hvad som ytterligare behöfdes och kommittén svarade kort och godt, att ytterligare 500,000 kronor behöfdes. Nu frågas: Ger icke detta telegramsvar berättigad anledning till en sådan passus, som Stockholms Dagblads artikel innehöll och som var af följande lydelse:

»Vidare har man naturligtvis hållit för angeläget att i det längsta undvika att uppträda som hjälpsökande inför främlingar — det är att märka, att denna hjälp från Amerika ej blott skulle komma från svensk-amerikaner, utan äfven från rent amerikanskt håll.»

Jag säger, att emedan denna uppsats har stått ordagrant intagen i flera olika tidningar, har jag ansett mig berättigad antaga en gemensam källa. Men jag har icke tillåtit mig att antyda, hvar källan är att söka. Af uppsatsens författare och af de tidningar, som intagit densamma har alltså — och det med all rätt — kommitténs svarstelegram betraktats såsom ett uppträdande för att söka hjälp icke hos den svensk-amerikanska utan hos den anglo-amerikanska nationen. Detta är hvad jag kallat begäran om allmosa. Och det *är* så, ehvad man än må säga för att förklara det annorlunda.

Jag skall till detta lägga, hvad jag glömde säga, då jag framställde interpellationen, att kort förut hade till mig skickats ett urklipp ur en anglo-amerikansk tidning, innehållande en på engelska affattad skrifvelse om nöden i Norrland och behofvet af hjälp. Skrifvelsen var undertecknad af ordföranden och sekreteraren i centrala nödhjälpskommittén här i Stockholm. Jag har lämnat detta urklipp

Svar å interpellation. (Forts.)

till en af kommitténs ledamöter, som förlagt det, så att jag tyvärr icke är i tillfälle att här läsa upp det.

Detta är nu det historiska förloppet. Hvad angår själfva saken, så är jag synnerligen tacksam för de upplysningar om regeringens åtgärder, som herr statsrådet här framställt. Och jag tycker, att herr statsrådet skulle kunna vara mig lika tacksam för att jag beredt honom tillfälle att göra ett sådant uttalande. Ty det var ett uttalande, som var i högsta grad behöfligt icke blott för det svenska folket, utan äfven för den utländska allmänhet, som intresserar sig för saken.

För resten har herr statsrådet själf sagt, att han visserligen icke afböjt att mottaga medel, som gifvits, men att han däremot afböjt hvarje framställning till främmande nationer om att få hjälp. Därom hade jag ju äfven talat med statsrådet och visste det mycket väl. Jag visste också, hvad han hade svarat ordföranden i centrala nödhjälpskommittén, när denne frågade, hvad han skulle svara till Minneapolis. Jag gillar fullkomligt statsrådets hållning i detta fall. Det var precis hvad jag själf ansett borde iakttagas. Men det har öfverskridits.

Huru varsam man måste vara i ett sådant fall som detta, kunna herrarne förstå af hvad statsrådet här själf meddelat. Då nämligen excellensen Lagerheim på Konungens anmodan hade till en amerikansk tidning aflåtit det telegram, som herr statsrådet uppläst, så företog sig den ifrågavarande tidningen att införa en bild i stort format af konung Oscar med underskrift: »Konung Oscar anropar Amerika om hjälp». Vid ett samtal med herr statsrådet ville jag, att han skulle telegrafera till Chicago Daily News och dementera dess korrespondents osanna och för vårt land kränkande uppgifter, ty osanna voro de, äfven om de voro välmenta. Men statsrådet svarade, att regeringen icke kunde dementera alla sensationstelegram i den utländska pressen. För öfrigt kunde jag ju icke visa honom Daily News, utan endast den i en svensk-amerikansk tidning gjorda öfversättningen af dess artikel. Jag anmärkte också, då jag framställde interpellationen, att jag icke var viss om, hur mycket den amerikanska korrespondenten verkligen telegraferat till Chicago, och huru mycket som var på redaktionsbyrån hemmagjordt. Men nu kunna herrarne af herr statsrådets framställning höra, att när man telegraferar 3 à 4 rader, blir det lika många spalter i de amerikanska tidningarna.

Det går icke an att, såsom man försökt, ursäkta sig med, att amerikanarne icke fästa afseende vid tidningarnas uppgifter och deras öfverdrifter. Så är icke förhållandet. Långt därifrån. Om det icke fästes afseende därvid i Amerika, så skulle sannerligen tidningarna icke befatta sig med att servera sina läsare dessa öfverdrifter. Jag har ju äfven själf varit i tillfälle att pröfva det genom korrespondens med mina vänner i Amerika. Det har varit förgäfves, att jag sökt öfvertyga dem om, att de här skildringarna till största delen varit rena dikter. Såsom jag nämnde, då jag framställde interpellationen, telegraferade jag till en svensk chicagotidning angående

Svar å interpellation (Forts.)

en artikel i Daily News, att den var ren dikt. Men redaktören svarade mig i bref, att den icke kunde taga in mitt telegram. Det skulle väcka förstämning i sinnena.

Jag har sett hela denna sak från nationell synpunkt, och jag har haft all anledning att göra så. Genom papper, som kommit mig tillhanda, efter det jag framställde interpellationen, ber jag att få ytterligare belysa och bevisa det.

En svensk chicagotidning (Missionsvännen) skrifver den 24 februari så här:

»Det behöfdes en tidningsrapportör från Chicago, innan världen skulle få reda på den verkliga nöden i Norrland. Vi kunna ej låta bli att känna oss litet grand stolta, på samma gång som vi förundra oss öfver den brist på företagsamhet, som den svenska pressen visat. Eller också måste det vara en oförlåtlig brist på intresse och medlidande för nödställda medbröder, då de stora, rika stockholmsbladen ägna nöden i sitt eget land det mest knapphändiga omnämnande, under det deras spalter äro uppfyllda af långa skandalhistorier från Tyskland och Frankrike.»

Där kunna herrarne höra, att medan svenskarne i Amerika välvilligt skicka pengar, få de också underliga tankar om oss. Det är visst och sant.

Samma tidning meddelar äfven, att legislaturen i Illinois, på motion af en svensk vid namn Erickson, med 113 röster mot 6, anslagit 5,000 dollars till de nödlidande i Norrland samt dessutom antagit en resolution, hvari guvernören uppmanades att till folket i staten Illinois utsända ett upprop om hjälp för de nödlidande i Norrland. Resolutionen var inlämnad i senaten af senator Lundberg och i representanthuset af S. E. Erickson.

Med hänsyn härtill tillägger den svenska chicagotidningen Hemlandet den 25 februari följande ampra ord:

»Under de senaste veckorna hafva guvernörerna i flera af vårt lands stater utfärdat proklamationer, i hvilka de amerikanska medborgarena uppmanas att skynda de af svår hungersnöd hemsökta svenskarne i Norrland till hjälp och undsättning. Samtidigt hafva svensk-amerikanska ledamöter i ett par af våra staters lagstiftande församlingar väckt motion om bevillning af allmänna medel till lindrande af nöden. Och den tanken har redan blifvit uttalad, att Förenta Staternas kongress borde af humanitära skäl ingripa och bevilja medel för samma ändamål.»

»Under det att vårt lands lagstiftare så tänka och handla, under det att svensk-amerikanerna uppoffra för nödens afhjälpande hundratusentals kronor och under det att engelsk-amerikanska tidningskorrespondenter, som genomresa »hungersdistrikten i köldens och eländets land ofvanom polcirkeln», skildra den »skräckingifvande nöden» i de mörkaste färger, synes den svenska Riksdagen icke lägga tu strå i kors för att afhjälpa densamma.»

»Vi hafva ännu icke förnummit, att en enda svensk riksdagsman väckt i Första eller Andra Kammaren motioner om bevillning ur statskassan till nödens afhjälpande. Vi hafva icke förnummit att en

enda af Norrlands representanter i Riksdagen haft ett ord att mäla om den fasaväckande nöd, som våra engelsk-amerikanska tidningar för oss skildra i ord och bild.»

Ja, mina herrar, detta är icke alls några småsaker. En sådan opinion ibland landsmännen i Amerika om vårt land och folk, vår regering, Riksdag och tidningspress låter icke uppväga sig med några hundra tusen kronor, som svensk-amerikanerna skickat hit såsom allmosor. Men jag skall ock ur sist nämnda tidning meddela något om de verkningar, som saken haft ibland den anglo-amerikanska befolkningen. Tidningen skrifver i samma nummer:

»Svensk-amerikanerna tillfrågas ofta af anglo-amerikanerna: 'Hvad gör edert gamla fosterlands regering för att rädda lifvet på svenskarne i hungersdistrikten?' 'Hvilka mått och steg tagas för att sända de af hunger döende folkskarorna skyndsam hjälp?' Dessa frågor måste våra landsmän lämna obesvarade. Och då de tillfrågas om svenska Riksdagen icke så att säga sent och bittida afhandlar frågan om Norrlands nöd och de mått och steg som böra vidtagas för att förekomma en sådan i framtiden, måste de likaledes iakttaga tystnad, ty upplysningen, att Riksdagen debatterar motioner om självspillingars jordfästning, om skatten på svensk punsch m. fl., skulle ej höja aktningen för 'svenska parlamentet' i anglo-amerikanernas ögon.»

»Icke en enda graverande anmärkning har af någon svensk eller amerikansk korrespondent som besökt Norrbottens län framställts mot utdelningen af nödhjälpsmedlen därstädes, men anmärkningar mot svenska Riksdagen och mot Sveriges tidningspress för dess brist på initiativ hör man däremot ganska ofta uttalas af både landsmän och anglo-amerikaner.»

Bland de af tidningen åsyftade bilderna må jag nämna en stor bild, som föreställer en hel del allmoge i Norrbotten, liggande på marken, döende af svält.

Förundrar det herrarne, att man, när man läser sådant, tvingas till att gifva luft åt sina känslor för fosterlandet? Tro herrarne, att det är af så liten betydelse, hurudan opinionen bland både svensk-amerikanare och anglo-amerikanare blir om vårt land, att man för att få nödhjälpsmedel, som vi själfva mycket väl kunde anslå, bör låta sådant passera utan gensägelse?

Herr statsrådet upplyste, att den centrala nödhjälpskommittén skrifvit till en och annan enskild person i Amerika, att de amerikanska tidningarnas skildringar voro öfverdrifna. Ja, detta är allt godt och väl, men dessa skildringar hafva stått *i de amerikanska tidningarne*, och *svaret har icke kommit dit*. Om en enskild person och hans närmaste umgängeskrets får veta, att det är öfverdrift, hvad som står i tidningar, hvilka läsas af många hundratusentals personer, så spelar detta icke någon roll alls. Hvarför hafva icke dementier insändts till de amerikanska tidningarne, hvarför har icke regeringen genom beskickningen i Amerika officiellt låtit tillkännagifva, huru saken verkligen förhåller sig, utan endast till en tidning skrifvit ett

Svar å interpellation. (Forts.)

sådant telegram som herr statsrådet här uppläst, och som tidningen utstofferat på sätt, som skett?

Jag har känt mig ganska mycket upprörd öfver detta, och det var därför, som jag genom min interpellation ville framkalla ett uttalande ifrån regeringen. Så har nu skett, och som sagdt tror jag, att både herr statsrådet och Riksdagen skola vara tacksamma därför, åtminstone hafva de skäl därtill.

Herr talman, jag skall till sist passa på tillfället att uttala min glädje däröfver, att de nödhjälpsåtgärder, som regeringen vidtagit, öfverhufvud bestått i att bereda befolkningen arbete, på det att den må kunna själf *förtjäna* sitt uppehälle. Det är just den åsikt, som jag själf har om hvad som bör ske. Jag tror, att allmoseutdelandet bör inskränkas så långt möjligt är, ty om det för tillfället gör nytta, så gör det dock i längden en skada, som är mycket större. Det demoraliserar alltid en människa att taga allmosor, där hon *kan* med arbete förtjäna, hvad hon behöfver. Jag är därför regeringen tacksam, att den genom herr statsrådet uttalat den princip för nödhjälp, som jag anser riktig, och jag hoppas, att regeringen måtte fortgå på samma väg.

I öfrigt har jag, herr talman, ingenting vidare att tillägga.

Herr Byström: Herr talman, mina herrar! Jag tillhör icke antalet af dem, som äro tacksamma mot lektor Waldenström för den motivering, som han användt för att få fram sin interpellation, men jag vill däremot uttala min tacksamhet för det sakrika och lugna svar, som herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet gifvit på interpellationen. Jag tycker, att om man skall göra sig lustig öfver framställningar i ett annat lands tidningar, så bör man åtminstone stanna vid hvad som verkligen är faktiska förhållanden och icke söka att ytterligare förlöjliga saken genom att inblanda sådant, som gör, att vi svenskar här i landet måste få en oriktig uppfattning om den verkliga innebörden af hvad som sagts i de ifrågavarande amerikanska tidningarna. Jag vill såsom exempel härpå draga fram särskildt en af de uppgifter, som interpellanten citerade. Han anförde, hvad en amerikansk tidning yttrat därom, »att många af de små barnen dagligen gå tio mil till skolan, klädda i trasiga och tunna bomullskläder». Jag vill särskildt fästa mig vid uttrycket, att de gå dagligen tio mil. Jag tror nu visserligen, att herrarne här i kammaren veta, hvad ett sådant uttryck betyder i en amerikansk tidning, men det finnes säkerligen många, som icke tänka härpå, och efter våra vanliga begrepp här i Sverige ligger ju i ett sådant uttalande en absolut orimlighet. Från amerikansk synpunkt reduceras ju emellertid afståndet till cirka 1 $^1/_2$ mil. Förhållandet är, att äfven svensk-amerikanare bry sig icke om att nämna, att här är fråga om tio engelska mil, utan det är för dem utan vidare en helt naturlig sak, att, när de tala om mil, det är fråga om engelska mil, på samma sätt som de säga, att en sak kostar icke så och så många kronor, utan så och så många dollars. Det är ju emellertid klart, att en sådan notis som denna, då den

anföres utan alla kommentarier, måste verka vilseledande, och jag kan icke anse det vara riktigt att framställa förhållandena på ett sådant sätt, låt vara, att man hämtat uppgifterna ur svensk-amerikanska tidningar. Jag bör kanske också erinra om hvad statsrådet Husberg här i kammaren en gång yttrat, att man i Norrland har så godt om mil, att man icke räknar så noga med dem. Hvad beträffar olägenheterna af de stora afstånden till skolor o. s. v., har man ju igen dem i billigare hyror.

Vidare anfördes ur amerikanska tidningar, i fråga om befolkningens hungersnöd, att en del af densamma vore uthungrad och att de voro glupska såsom hundar. Ja, icke behöfver man gå till amerikanska tidningar för att få en skildring af detta. Hvarför icke taga tidningar från vårt eget land? Jag vill erinra om hvad som i november månad i fjol skildrades i svenska tidningar af svenska korrespondenter.

Jag vill som exempel anföra en del af en artikel, som den 29 november 1902 fanns intagen i Dagens Nyheter, af en kyrkoherde vid namn Zeidlitz i Pajala, hvilken efter allt att döma synes vara en präst i sin prydno i ordets vackraste bemärkelse. Jag vill förutskicka den anmärkningen, att på grund af ett upprop från honom en mängd gåfvor hade influtit till fattiga finnbarns beklädnad och att bland dem, som fått i uppdrag att resa omkring för att utdela dessa gåfvor, voro hans egen hustru och en tulltjänstemans hustru. Låtom oss nu höra, hvad dessa hafva att berätta. Så här heter det:

»På ett ställe hade man ej haft bröd på flera dagar. På ett ställe, med flera barn, höll modern på att tvätta ett gammalt degtråg. Det hade någon gång varit deg i tråget, och detta hade lämnats illa skrapadt. Nu hade man erinrat sig detta, och nu förtärde barnen med begärlighet tvättvattnet, det enda matnyttiga som fanns i kåken. På många andra ställen sågo de saker, som trotsa all beskrifning.»

Jag undrar, om icke detta är en ganska hårresande berättelse om nöden. Längre fram heter det vidare:

»På flera ställen funnos visserligen små lampor sedan föregående år, men då skymningen inbröt, visade det sig att man ej hade mycken nytta af dessa; det fanns ej olja i dem och pengar funnos ej heller att köpa för; damerna måste således själfva medföra lyse, en ljusstump, som öfverkoms på något ställe i byn. Några flickor, som kommo från skolan, togos i skärskådande sådana de kommo. *Det visade sig att kläderna voro så tunna, att den röda huden lyste fram genom tyget. De flesta barn voro utan underkläder.* I en kåk sändes en flicka ut att skaffa mat; då hon i sina tunna kläder besökt flera gårdar — det sades 7, men var måhända ej mer än 6 — lyckades hon i den sista erhålla en half kanna surmjölk att bringa till den hungrande syskonskaran, 6 à 7 stycken, och modern därhemma. Några barn gingo i skolan utan någon som helst mat, icke torrt bröd ens, så att de nödgats i smyg äta af andras matsäckar. Lyckades någon fattig att få låna litet mjöl, så var det i små mått, kvartersmått eller små skålar. Den som lyckades komma öfver ett

Svar å interpellation. (Forts.)

sådant mått fick anse sig särdeles gynnad af lyckan. Många personer, i synnerhet kvinnor, voro så godt som nakna.

I Kangos upprepades samma historia, blott att nöden var ännu större, liksom ock att byn är större och inhysesbefolkningen talrikare. Flera kvinnor nödgades själfva draga hem ved från skogen, lämnande barnskaran i kåken på vinst och förlust. Flera af dessa hade mycket dåliga kläder. På skuldrorna hade kälksnöret nött ända in på bara kroppen och nött sår på huden. Detta hade tillgått så att kvinnorna, som voro ängsliga för hvad barnen där hemma i kåken under deras frånvaro kunde taga sig till, måste så godt som i språngmarsch göra sitt besök i skogen, kölden påskyndade dem ock; men då de nu en gång voro i skogen, ville de förstås medtaga så mycket som sig göra lät; således: brådska, köld, klädbrist, tungt lass, allt bidrog ju.»

Jag skall vidare blott uppläsa några få rader, där det heter: — — — Till samma skola (Palokorva) komma barn från den 1½ fjärdingsväg aflägsna Torneåfors. Dessa ha inga ombytesplagg och blott kattunsklädningar utan öfver- och underplagg. På lördagarne hålles därför stortvätt, som tillgår så att barnen klädas af allt, hvarefter de läggas i sängarna och tvätten börjar. Öfver natten torkar tvätten och på söndagsmorgonen iföras barnen de nytvättade skjortorna och andra plaggen.

Vidare vill jag fästa mig vid uppgiften att befolkningen måste lefva af hästkadaver, som det står i den drastiska notisen från Amerika. Ja, det är ju bekant, att nöden förliden vinter bragte befolkningen där uppe därhän, att de måste nedslakta omkring 1,000 hästar, cirka 10,000 kor och 30,000 får och detta endast i några af de mest hemsökta socknarne i Norrbotten.

När man nu fått läsa i svenska tidningar dessa skildringar, och de hafva icke varit få under hösten, så är det väl ej så underligt att åtskilliga ampra beskrifningar kunnat vara synliga äfven i den utländska pressen.

Jag vill äfven visa herrarne, hvad som under en lång tid på hösten var utställdt i ett fönster vid Gustaf Adolfs torg här i staden såsom prof på det bröd, som man kunde baka af årsväxten i Kokola och detta på ett väl skött ställe, där man under vanliga förhållanden lefver i goda omständigheter. Det kan ju vara af intresse att se, hurudant det bröd blifvit, som bakats af hvad som växt uppe i dessa trakter, och huru pass det kan vara möjligt att äta däraf samt om det egentligen skiljer sig synnerligen mycket från hvad som användes till foder åt kreaturen. Då man såsom jag redan sagt finner sådana skildringar i våra egna tidningar af egna korrespondenter och då dylikt bröd utställes här vid Gustaf Adolfs torg till allmänt beskådande, kan det då vara underligt, om en amerikansk korrespondent kommer med en något drastisk skildring, då han söker belysa förhållanden i höga norden sådana som de nuvarande. Jag anser för min del, att man icke kan vara belåten med alla de framställningar, som gjorts af interpellanten. Jag tror ej heller, att man kan anse regeringen skyldig att vidtaga några stora och kraftiga åtgärder på grund af åtskilliga tidnings-

notiser i den utländska pressen. Jag tror också, att det kan vara mycket af klokskap i att låta dem vara i fred i detta fall i utlandet. I stället må vi söka göra det bästa vi kunna inom eget lands område. Vi hafva tillräckligt att taga itu med här hemma. Nöden är säkerligen tillräckligt stor för att framkalla hjälp.

Jag har velat framhålla, hvad jag anser gifva någon slags ursäkt, om sådan nu behöfves, för hvad dessa korrespondenter i Amerika framställt, och jag anser, herr talman, att denna fråga är af så allvarlig beskaffenhet, och att, såsom framhållits, nöden fortfarande är så stor, att jag tycker det medföra ett ganska stort ansvar att i någon mån bidraga till minskande icke blott af intresset i hemlandet, utan äfven af det intresse, som kan finnas hos våra landsmän i Amerika att hjälpa sina anförvanter och sina landsmän här i den mån de kunna det.

Herr Kronlund: Alldenstund centrala nödhjälpskommittén, i hvilken jag är ledamot, blifvit indragen i diskussionen, skall jag bedja att få lämna några upplysningar om dess verksamhet. Det var naturligtvis icke med lätt hjärta, som man mottog detta uppdrag, vid hvars fullgörande man med säkerhet kunde påräkna att blifva utsatt för mycket klander, men intresset att i sin mån kunna gagna saken gjorde, att man öfvervann dessa betänkligheter.

Den första åtgärd kommittén vidtog, var att från alla länsstyrelser i nöddistrikten infordra uppgifter om nödens omfång och beskaffenhet, om antalet meddellösa, om de arbetsförtjänster, som vore att påräkna, och om de lokala kommittéer, som då funnos, och deras sammansättning. Vidare vidtogs en annan åtgärd, som antagligen hälsats med bifall af alla, nämligen att tillskrifva alla sågverksbolag med egendomar inom nöddistrikten och tillfråga dem, huruvida och i hvilken utsträckning de voro villiga att draga försorg om sina arrendatorer, särskildt hvad nödigt foder beträffade. Det var en naturlig sak, att man i detta fall tänkte, att då en stor nödlidande allmänhet tog det öfriga Sverige i anspråk, de rika sågverksbolagen skulle kunna draga försorg om sina egna landbönder.

Allt efter som de från Konungens befallningshafvande infordrade uppgifter inkommo — dessa uppgifters hopsamlande tog naturligtvis en rätt grundlig tid — gjordes ett sammandrag öfver behofvet i de olika socknarna. Vid dessa uppgifters aflämnande gjorde sig inom de olika kommunerna olika uppfattningar gällande. Inom somliga kommuner ansåg man sig tvungen att uppgifva behofvet så ringa som möjligt af fruktan att få ett alltför stort och tungt ansvar för understödens gäldande. Å andra sidan gjorde sig en motsatt riktning gällande. Jag vill i detta senare afseende meddela, att de första uppgifterna, som inkommo från ett visst län, visade ett behof af omkring 260,000 kronor i gåfvor och lån. Dessa uppgifter föreföllo öfverraskande stora och vederbörande länsstyrelse föranstaltade om en ännu grundligare undersökning, med påföljd att behofvet slutligen reducerades till omkring 90,000 kronor. Ju längre i allt fall dessa undersökningar fortskredo, och ju mera de kommo att omfatta

Svar å interpellation. (Forts.)

de aflägsnare skogsbygderna, desto mörkare och dystrare blef denna tafla. I jämbredd med dessa uppgifter om nödens beskaffenhet fortgick utdelningen af nödhjälpsmedlen, hvarvid man i första rummet tog naturaprodukterna, då man ville spara på de kontanta medlen, och tack vare en nitisk och intresserad järnvägspersonal, i hvars arbete icke allenast plikten utan äfven hjärtat alltid varit insatsen, har transporten af de tre tusen vagnslaster spannmål och foderämnen, som sändts dit upp, gått tämligen ostördt. I detta sammanhang anser jag mig böra omnämna en sak, nämligen att det första uppslaget till denna stora varutransport gafs af en varmhjärtad stationsinspektor i sydliga Sverige, hvars namn vi nog alla känna.

Det är ju naturligt, att nödhjälpskommittén måste öfverlämna det detaljerade nödhjälpsarbetet åt länsstyrelserna, men man har dock sökt att kontrollera och öfvervaka detta arbete genom att från länsstyrelserna hvar åttonde dag infordra rapporter öfver fördelningen af varorna och öfver användningen af de mottagna penningarna. Genom att jämföra dessa rapporter med sammandragen öfver behofvet blef nödhjälpskommittén i tillfälle att vara au courant med förhållandena. Nödhjälpskommittén sökte i alla fall, så vidt den kunde, att öfvervaka, kontrollera och afhjälpa öfverklagade olägenheter och missförhållanden.

Sålunda framhöll nödhjälpskommittén redan i början af november förra året olämpligheten af att, såsom i vissa kommuner skedde, nödhjälpsmedlen utlämnades mot revers med godkänd borgen. Det var ju naturligt, att detta sätt skulle försvåra och omöjliggöra för den fattiga och medellösa befolkningen att få någon hjälp.

Vidare vill jag framhålla en annan sak. Såsom herrarne af en föregående talare nyss hörde omnämnas, finnes det godt om mil i Norrland, men då det är långa transporter på kanske ända till 20 eller 25 mil, som måste ske, innan dessa varor hinna från stationen fram till distributionsorten tänkte sig kommittén möjligheten att underlätta dessa transporter genom en framställning till Kungl. Maj:t om uppbåd af trängen. Kommittén förfrågade sig om denna sak hos länsstyrelsen, men fick ett afböjande svar.

I fråga om formen för nödhjälpsmedlens utdelning — d. v. s. om dessa skulle tillhandahållas i form af gåfvor eller såsom ersättning för arbete — hafva många olika meningar gjort sig gällande. I Finland har, såsom vi veta, nöden varit en tämligen ofta sedd gäst, och äfven i år har den i hög grad hemsökt landet. Finska centralundsättningskommittén har tillämpat det förfarandet att understödja hemslöjden i att inköpa råmaterialier och utdela dem bland de nödlidande samt uppköpa och försälja förfärdigade artiklar. Vidare har denna kommitté utlämnat lån åt nödställda hemmansägare, statare och backstugusittare, med skyldighet att utföra vissa arbeten å sin egen jord, att bygga lador, förbättra husen o. dyl. När dessa arbeten sedermera voro utförda, skulle största delen af lånet eller ock hela lånet afskrifvas. På detta sätt kommer denna nödhjälp i den allra bästa form folket till godo, icke allenast för närvarande, utan äfven för framtiden.

Svar å interpellation. (Forts.)

Denna fråga har äfven hos oss varit på tal, men den har tyvärr icke inom centrala nödhjälpskommittén mötts af den förståelse, som man kunnat vänta och önska. Hemslöjdföreningen gjorde redan på hösten förlidet år en framställning till kommittén att få något bidrag för vidtagande af samma anordningar som i Finland, men framställningen möttes af motvilja. Meningen var, att i dessa fattiga hem där uppe i Norrland, där vanligen på grund af den mörka årstiden en stor del af arbetstiden går bort i sysslolöshet, skapa hem för idoghet och arbetsamhet, ett hem för flit och verksamhet, men detta har icke lyckats. Denna framställning har icke ens besvarats af kommittén. Dess majoritet har slagit döförat till. Däremot har jag genom lektor Waldenström fått tillfälle att på enskild väg understödja detta företag, hvilket ock medfört ett ganska godt resultat. Lektor Waldenström har här omnämnt de skrifvelser, som herr Waldenström aflåtit till amerikanerna i denna fråga. Ja, jag får meddela, att jag varit den kommittéledamot, som han därvid åsyftat. Jag meddelade honom, att i kommittén icke någon förståelse fanns och att icke någonting var att vinna till förmån för denna idé, och jag bad honom, att han skulle skrifva till sina amerikanska vänner och hemställa, huruvida de icke ville skänka penningar med den uttryckliga önskan, att dessa skulle användas för att understödja hemslöjden och således för att uppamma en nyttig och god verksamhet. Jag har sett kopior af herr Waldenströms bref till dessa personer i Amerika, och jag kan intyga, att ingenting af hvad konsul Lindgren påbördat herr Waldenström någonsin förekommit i dessa bref och att intet tal varit om att aftvinga folk arbete, utan torde detta ha berott på vilseledande uppgifter härifrån och från egna landsmän, hvilket är djupt att beklaga.

Den enda praktiska åtgärd, som kommittén i denna riktning företagit, är inrättandet af arbetsstugor. Icke mindre än 16 arbetsstugor äro i gång, och en stor del af de medel som behöfts härför har genom en varmhjärtad ledamot i denna kammare insamlats medelst upprop i svenska folkskolor. Dessa medel hafva insamlats från folskollärare och folkskolebarn öfver hela landet, hvilket också är ett bland de många rörande bevis på det deltagande denna sak vunnit bland höga och låga, stora och små, fattiga och rika. Därjämte har kommittén tillskrifvit länsstyrelserna och påpekat lämpligheten af detta finska system samt hemställt om möjligheten att använda detsamma vid nödhjälpens anordnande i de norra delarna af landet. Detta har särskildt vidtagits i Norrbotten och, såsom det synes, vidtagits med mycket mycket stor framgång.

Hvad nu de amerikanska underrättelserna och brefven angår, så är det ju att beklaga, att öfverdrifter förekomma, men, mine herrar, hvar förekomma icke öfverdrifter? Skulle en sydlänning fara upp till det nordligaste Sverige under ett vanligt år för att se, hurudant där är, skulle han säkerligen komma därifrån med det intryck, att där härskade nödår. Hvad skall då icke vara fallet under de nuvarande förhållandena, då den bleka nöden grinar i hvarje stuga. Om nu en person kommer hit från den amerikanska västern

Svar å interpellation. (Forts.)

och, obekant med allting, ser hurudant tillståndet är däruppe, skall då icke detta kunna föranleda till öfverdrifter, som äro ganska naturliga och ganska förklarliga, och det har i hvarje fall varit en god afsikt, som förestafvat dessa öfverdrifter i skildringarna uti de amerikanska tidningarna. Jag kan icke säga annat än att jag är djupt ledsen öfver den form, som herr Waldenströms interpellation antagit. Det är en udd, som riktats mot regeringen och kanske äfven mot centrala nödhjälpskommittén. Denna udd har emellertid, efter hvad jag tror mig veta, sårat många, som icke bort träffas af densamma. Vi böra vara den amerikanska nationen, den amerikanska pressen och särskildt svensk-amerikanerna djupt och varmt tacksamma för den oerhörda och aldrig svikande välvilja och det deltagande som visats. Jag har fått mig meddeladt af en infödd amerikan, som är bosatt i Stockholm, och som tagit liflig del i detta arbete, att i Amerikas Förenta Stater alla från och med den lägste ända upp till staternas guvernörer med oegennyttigt intresse ställt sina personer och sina krafter till förfogande för detta arbete, och detta är väl värdt tacksamhet och erkännande från vår sida. Det är väl ingenting förödmjukande i att den som har, gifver en annan, som ingenting har, äfven om denna gåfva kommer tusentals mil öfver land och haf från fjärran folk. Det bevisar, att underströmmen i mänsklighetens utveckling är broderskänsla och solidaritetskänsla och ett af de vackraste bevisen därpå, man kan få. Hvad särskildt beträffar gåfvorna från svensk-amerikanerna, så visa dessa dock, att språket och minnet af den gamla fosterbygden är ett minne, som binder millioner hjärtan vid oss ehuru skilda tusende mil till rummet och som aldrig förgår, och det är detta minne, som framkallat dessa storartade prof på offervillighet från deras sida. Det är just detta jag särskildt har velat betona i mitt anförande här i dag.

Hvad särskildt bolagens ställning till saken beträffar, så har ju statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet redogjort något därför. Såsom jag förut nämnde tillskref centrala nödhjälpskommittén sågverksbolagen med förfrågan huruvida de ville sörja för sina arrendatorer. På denna förfrågan har ingått gynnsamma svar från de flesta bolag och det vill äfven synas som om de hållit sina löften. Endast i några fall har motsatsen kommit till kommitténs kännedom. Sålunda skref Jämtlands läns nödhjälpskommitté följande: »Kommittén har icke varit i tillfälle att få kännedom om och i hvad mån bolagen uppfyllt de löften de sålunda gifvit, men håller det nog för troligt, att många af bolagen så sörjt för sina underlydande arbetare, torpare eller arrendatorer att dessa sluppit att lida egentlig nöd, likaväl som kommittén kan konstatera, att ett och annat bolag lämnat aktningsvärda penningebidrag för lindrande genom kommitténs försorg af den allmänna nöden. Men kommittén känner också till, att andra bolag lämnat sina underhafvande utan allt understöd, oaktadt deras behof af nödhjälp måste anses uppenbar för en och hvar. Så har inom en af länets socknar större delen af det utlämnade understödet måst fördelas bland ett trävarubolags talrika nödställda torpare.»

Svar å interpellation. (Forts.)

Den af kommittén åsyftade socken torde vara Källs socken, en af de fattigaste och eländigaste socknarne i Jämtland, där ett af öfvervägande norrmän bestående bolag drifver en för ortens befolkning i hög grad sorglig verksamhet.

Jämväl i Norrbotten hafva några fall bringats till centrala nödhjälpskommitténs kännedom; i detta afseende vill jag påminna om, att det för någon tid sedan förekom en notis i tidningarna, hvari påpekades, att några arbetare hos en trävarufirma brutit sina arbetsaftal. I anledning däraf anställdes genast officiell undersökning, och denna gaf det resultatet, att i stället för att under vanliga förhållanden förtjänats 1 krona 60 öre för en viss arbetsprestation, denna arbetsprestation nu betalades med endast 40 öre och att häst och två karlar betalades med 3 kronor 60 öre per dag. Under sådana förhållanden är det icke att undra på, om nöden drifvit dessa att bryta sitt arbetsaftal.

Äfven i ett annat afseende vill jag framhålla en mörk tafla. Jag har fått mig tillsänd en petition af ett nittiotal arbetare vid Gyljens bruk tillhörigt Båtskärsnäs bolag, hvilka påpeka sig lefva under de mest tryckta förhållanden. Jag tycker att denna skrifvelse är så behjärtansvärd, att jag skulle vilja bedja kammaren att något lyssna till huru de hafva det.

»Redan i slutet af åren 1850—60 till och med 1870 erhöllo vi, Gyljens, Gyljehedens och Sandsjärvs arbetare af aktiebolaget Bergman Hummel & C:o löften till bosättning och upparbetning af mindre värdefull skogsmark vid Gyljens bruks utkanter, hvarå de, enligt fattad mening, skulle få bygga och bo under deras och deras efterkommandes lifstid, så länge de sig väl skötte. Sådana oländiga och stenbundna marker, hvilka för bolaget aldrig varit till ringaste nytta, om icke vi, arbetare, med stor möda och under ytterst små omständigheter, af mången, genom vår id gjorts fruktbärande och beboeliga. Så har år efter år arbetats och sträfvats för den kära torfvans förmering och förbättring, så att arealerna för nuvarande innehafvarne växla emellan ett halft och tvenne gamla tunnland — allt efter som de olika familjerna varit friska och arbetskraftiga. Dessa lägenheter hafva vi under tidernas lopp fått besitta, odla och bruka såsom en fullt rättvis lön på det nedlagda arbetet.

Härförutom lät bolaget hösten år 1872 skifta en del ängar till arbetare vid Gyljens sågverk äfvensom skogsmark i Gyljeheden till därstädes bosatte arbetare, hvarförutom ock bolaget upplåtit ängar på arrende till billigt pris åt sina arbetare, kronor 3,50, 4,50 samt 5, per vinterlass räknadt, hvadan arbetaren sattes i tillfälle att under bättre tider jämförelsevis lätt föda tvenne kor, till stor hjälp för sig och barnens fortkomst, äfven för att gödsla och vidmakthålla redan uppodlade jordbitar; och allt detta ehuru vi med Bergman Hummel & C:o eller förre ägarne icke ägt några skriftliga kontrakt, hvilka icke blifvit upprättade, alldenstund aldrig vi eller näppeligen Bergman Hummel & C:o själft trott, att egendomarne någonsin skulle komma i andra händer.

Bergman Hummel & C:o är därför för sin behandling, af åtmin-

Svar å interpellation. (Forts.)

stone oss underlydande, all heder värdt, hvadan vi endast hafva att behålla detta bolags regim i ett varmt och tacksamt minne.

Emellertid kom budet, att brukets egendomar skulle säljas, skulle öfvergå i nya händer, i aktiebolaget Båtskärsnäs' ägo, men ock omnämndes det, att vi skulle få hafva det såsom vi förr haft det.

Häri blefvo vi dock beklagligt nog grundligt lurade, ty så snart egendomarne första året öfvergingo i sistnämnda bolags ägo, blefvo vi ålagda det dryga arrendet af en krona per gammalt kappland för jordbitar, som vi dock själfva med stor möda och ofta under svåra brister upparbetat, fående vi dock första året bärga de ängar vi förut innehaft till samma pris som förr, men blefvo då utom det hjärtlösa arrendet på våra jordbitar sedermera ålagda att lämna ett vinterlass gödsel för hvarje skrinda hö af det arrenderade — allt till stort men för den förut af oss innehafda magra jorden.

Aktiebolaget Båtskärsnäs antog sedermera arrendator å samtliga sina förvärfvade egendomar, hvilken nogsamt ej försummar att utpressa allt, hvartill han äger rätt.

Han utlyste flesta ängeslägenheterna sistliden sommar på offentlig auktion, därvid skrindrummets arrende uppdrefs ända till kronor 24 och däröfver pr skrinda, hvaraf det för oss arbetare, icke för mången, var lätt att åtkomma något. Härtill kom missväxt- och nödåret, som tillintetgjorde det mesta, men betala måste man dock. Hvad blef följden? Nöd och fattigdom bland oss alla. Hvarmed skall då det dryga arrendet kunna betalas, då medel äfven fattas för mången till lifvets uppehälle? Med intet; och följden för de fleste blir att hotas med att blifva vräkta, taga tiggarstafven samt vandra bort från det gamla kära hemmet.

Med beklagande af vår ytterst bekymmersamma belägenhet samt hoppandes om beaktande och behjärtande af ofvan framställda ömmande omständigheter, vilja vi härigenom i största ödmjukhet bedja om aktade riksförsamlingens anordning och beslut till det bästa för oss samt teckna.»

Genom denna behandling från Båtskärsnäs bolags sida äro arbetarne såsom det synes försatta i den hårda belägenheten att nödgas under tider af nöd och betryck öfvergifva hus och hem. De gjorde en framställning till kommittén om, att de i anledning af sitt betryckta läge skulle erhålla någon liten utstämpling af kronoskog för att lätta sig i sitt bekymmer. Kommittén tillstyrkte förslaget, och de inlämnade till Kungl. Maj:t framställning härom, men på grund af afstyrkande från domänstyrelsen blef likväl icke denna begäran bifallen, och de äro fortfarande lika ohjälpta som förut.

Såsom bevis på huru detta bolag sköter sina arrendatorer vill jag endast åberopa ett kontrakt, som i samband med denna skrifvelse kommit kommittén tillhanda. Det är ett kontrakt, hvarigenom en åbo fått besittningsrätt till ett hemman. Han får icke från hemmanets skog taga till vedbrand annat än torr skog efter anvisning af skogsägaren. Åbon får icke söka arbetsförtjänst hos andra, innan han förvissat sig om, att sådan icke kan fås hos bolaget. Bolaget förbehåller sig den egendomen tillkommande röst-

rätt vid stämmor och val. Bolagets arrendator skall på egen bekostnad uppföra ladugårdsbyggnad och iståndsätta byggnaderna. Därtill kommer, att detta bolag midt under den brinnande nöd, som råder, företagit sig att åsätta en del arrendatorer nämligen i Korpilombolo socken en arrendeafgift på 60 à 70 kronor om året, enligt hvad som upplystes vid ett allmänt möte därstädes i höstas. Dessa arrendatorer sitta vanligen med stor familj och kunna med yttersta svårighet och umbäranden draga sig fram under vanliga år på sina små magra fattiga arrendegårdar. Detta är lyckligtvis ett undantag, men jag har velat betona saken, för att ett sådant tillvägagående må få den dom det förtjänar.

I afseende på den nöd, som förefinnes, hafva vi hört af herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, att sådan verkligen existerar och att det existerar ett ganska trängande behof. Mine herrar, I kunnen tänka eder hvad nöd som förestår. Hvarje vecka, som vintern förlänges utöfver den vanliga tiden, är det 70,000 kreatur som måste hafva foder, och den fodermängd, som behöfves för hvarje vecka kan beräknas till ett värde af ett par hundra tusen kronor. Det är summor, inför hvilka vi baxna, och det är därför, som jag varit glad öfver, att denna interpellation framkommit, så att man fått ett uttalande från Kungl. Maj:ts sida, huru Kungl. Maj:t ämnade i sista hand göra för att afhjälpa den rådande nöden, hvilken nog icke kan afhjälpas med de tillgångar vi hafva. Man riktigt bäfvar för, huru det skulle hafva sett ut, om icke denna kraftiga, hastiga och effektiva hjälp kommit. I skolen tänka eder, mine herrar, att, oaktadt denna hjälp, i Norrbotten slaktats 27 procent af kokreatur, 52 procent af får och 22 procent af ungnöt, hvarjämte man nödgats sälja 10 procent af sina hästar, som för invånarne är kanske den dyrbaraste egendomen, ty det är med dem, som de skola förtjäna sig litet penningar.

Det är icke underligt, när man ser detta, att folket däruppe i vida kretsar skall känna sig djupt tacksamt, för den hjälp de fått söderifrån. Jag erhåller dagligen de mest rörande skrifvelser angående den tacksamhet folket där känner, men icke kunnat frambära, och jag ber att vid detta tillfälle, då jag talar inför representanter från alla delar af landet, från de många tusenden, hvilkas röster icke kunna höras hit, frambära ett tack för hvad det öfriga Sverige gjort för dem. Det har varit rörande bevis på den enighetskänsla, solidaritetskänsla och broderskapskänsla, som utmärker vårt folk och gör, att det i farans stund skall känna sig som ett folk.

Herr Starbäck: Herr talman! Ehuru kammarens tid länge nog upptagits af denna fråga, kan jag dock icke underlåta att göra några erinringar.

I det upprop, som beledsagade åtskilliga amerikanska tidningars vädjan till sina landsmäns hjälp angående nöden i Sverige, har man fått se de mest sympatiska uttalanden om Sverige och svenskarne, och särskildt har man erinrat om den stora hjälp, som från Sveriges

Svar å interpellation. (Forts.)

sida kom Amerikas svenskar och amerikanerna till del efter den stora branden i Chicago. Jag undrar om den stora amerikanska nationens ära på något sätt led afbräck genom denna hjälp, och jag undrar, om icke denna växelverkan mellan svenskarne i Amerika och det gamla fäderneslandet är att skatta synnerligen högt.

Hvad skall man emellertid säga om ett annat förhållande, som jag nu vill omnämna. Jag har här en afskrift af ett bref till en svensk man från en medlem af centralkommittén för de nödlidande i Chicago. Däri omnämnes att från en annan svensk till något missionssällskap i Chicago anländt en skrifvelse, hvari omtalas, att de nödlidande icke vilja arbeta, att de börja blifva liknöjda och pockande med flera liknande tillvitelser. Jag vet, att på grund af dessa skrifvelser liksom ock på grund af hvad som här i dag påpekats från annat håll, om att de insamlade gåfvomedlen icke användts såsom insamlarne önskade, insamlingen i Amerika på många håll fått afbräck, och jag har alldeles nyss fått underrättelser från fullt tillförlitligt håll i Amerika, att den insamling af naturaprodukter, som där organiserats och för hvilka undsättningsmedel fraktfrihet utverkats för medlens försändande till öfre Norrland, nu afbrutits och inhiberats. Jag tror, mine herrar, att man icke kan annat än på det högsta beklaga de förhållanden, som åstadkommit ett så olyckligt resultat, då vi senast i dag hört, att den nöd, som hemsökt de nämnda delarna af vårt land, långt ifrån att vara stillad, fortfarande grinar mot oss värre än någonsin.

Herr Waldenström: Herr talman, mina herrar. Jag skall först be att få uttala min tacksamhet till herr Kronlund för att han, som läst mina bref till Chicago i min kopiebok, icke tvekat att intyga, att det meddelande, som herr statsrådet fått från konsul Lindgren i Chicago, icke ägde någon grund, och att, hvad jag i mitt förra anförande därom sade, var i öfverensstämmelse med verkliga förhållandet.

För öfrigt vill jag påpeka, att jag lika mycket som någonsin den siste talaren värderar den växelverkan, som består mellan Amerika och Sverige, särskildt mellan svenskarne här och svenskarne i Amerika. Jag har väl ock själf icke så litet deltagit i denna växelverkan. Men därför är det också angeläget att se till, att det icke måtte inom den amerikanska nationen utveckla sig en sådan opinion som den, af hvilken jag har ur amerikanska tidningar uppläst några uttryck, som äro fullt berättigade på grund af de osanna skildringar, som amerikanska korrespondenter skickat härifrån. Att dessa skildringar varit »sympatiska», därpå fick man — det må den siste talaren märka — en mycket märklig förklaring i den skrifvelse, som herr statsrådet uppläste, och hvari det talades om, huru dessa amerikanska tidningar kapplöpa om prenumeranter och annonser bland svenskarne i Amerika. Herrarne skola nämligen icke tro, att det är bara af ren människovänlighet, som de osanna tidningskorrespondenserna tillkommit, utan det är väsentligen såsom reklam för respektive tidningar. Sådant kunna väl herrarne be-

gripa, när herrarne se på främsta sidan af den tidning, som herr statsrådet visade ett stort porträtt af Konung Oscar med underskrift, att Konung Oscar anropar den amerikanska nationen om hjälp. Det är alldeles säkert, att denna artikel är skrifven i de mest sympatiska ordalag, men den måste på hvarje svensk människa, som sätter mera värde på sitt lands goda rykte än på silfver och guld, verka i högsta grad nedtryckande och förödmjukande. Det är därför jag framställt min interpellation.

Att vi icke skulle taga mot de medel, som frivilligt gifvas oss, — det vore långt ifrån mig att tillstyrka sådant. I interpellationen sade jag: »På samma gång som man måste glädja sig öfver detta och tacksamt mottaga det, som gifves, har saken äfven en annan sida, som är af mycket allvarlig beskaffenhet.» Det behöfver därför här alldeles icke talas om något sådant, som att jag skulle hafva sagt, att man skulle tillbakavisa gåfvorna. Hvad jag opponerat mig mot, det är, *att man uppträder som allmosesökande hos en främmande nation, förrän man officiellt vändt sig till svenska regeringen och Riksdagen med bön om det anslag, som behöfves.* Det är säkert, att det skulle ha varit till heder för vårt land, om regeringen först äskat anslag; och det skulle icke kommit i fråga, att svenska Riksdagen vägrat. Men nu få vi i stället vara nöjda med att i engelska och svensk-amerikanska tidningar läsa ytterst nedsättande omdömen om Sveriges regering och Riksdag och den svenska tidningspressen. Tycker herr Byström, att det är vackert att läsa sådant, och tycker herr Byström, att sådant kan uppvägas med att vi få några tusen dollars från Chicago? Nej, herr Byströms och min olika åskådning beror på den olika uppfattning, som vi hafva om värdet af den opinion, som i främmande land bildas om vårt land och folk.

Herr statsrådet sade, att, när jag anförde hvad nödhjälpskommittén telegraferat till Minneapolis, glömde jag att tillägga, att telegrammet äfven innehöll, att rikliga medel dagligen inflyta. Jag glömde det icke, men jag ansåg det vara utan betydelse. Den enda betydelse det i sådant sammanhang kunde äga var att egga telegrammottagarne att också skynda på. Skulle jag hafva skrifvit telegrammet, så hade jag svarat: »Vi skola vända oss till svenska regeringen med begäran, att den må äska anslag af Riksdagen, och vi tro, att vi kunna hjälpa oss med detta. För öfrigt tacka vi för eder välvilja.» Sådant hade ländt fosterlandet till heder. Men nu svarar man: »Vi behöfva ytterligare 500,000 kronor, men rikliga medel inflyta dagligen.»

Herrarne veta, att under hela denna tid har icke en enda proposition från regeringen, icke en enda framställning i motionsform från norrlandsriksdagsmännen framkommit om att svenska staten skulle skynda de nödställda till hjälp. Och då må man icke undra på att svensk-amerikanerna och äfven anglo-amerikanerna fått så egendomliga tankar om oss som de fått.

Det var en talare som sade: »Jag vill icke taga på mig an-

Svar å interpellation. (Forts.)

svaret att dämpa det intresse för de nödlidande, som gjort sig gällande i Amerika, ty det skulle inverka ofantligt skadligt». Ja, mina herrar, om skadan af osanna och för vårt land nedsättande skildringars vederläggande vore, att den amerikanska insamlingen stoppades, så vore den skadan ofantligt mycket mindre än den skada, som blir en följd, när det en gång blir uppenbart, att de tidningsskildringar, som framkallat denna utomordentliga hjälpsamhet i Amerika, varit i bästa fall öfverdrifna, i de flesta fall rena dikter. Herrarne må försöka att sätta sig in i hvad följden skall blifva i Amerika, när sådant blir bekant; och herrarne kunna vara förvissade om att det blir bekant.

Hvad för öfrigt angår det, som den siste talaren läste upp ur ett bref, så förstår jag mycket väl, att det syftar på mig. Men han kan få komma upp till mig och själf läsa mina bref i min kopiebok, så att han kan lugnt skicka brefvet tillbaka till afsändaren.

Att för öfrigt öfverdrifvet allmosegifvande i stället för att bereda människorna tillfälle till arbete, där sådant kan ske, verkar demoraliserande, det är ingen nyhet och det har icke heller förnekat sig uppe i Norrland.

Herr Byström sade, att jag gjort mig lustig öfver de amerikanska tidningarnas skildringar. Det är dock så långt ifrån, att jag gjort mig skyldig till något sådant, att jag tvärtom tagit saken på det djupaste allvar. Herr Byström har själf visst icke tagit den så på allvar som jag.

För resten skall jag läsa upp för herr Byström en bit ur en amerikansk tidning, som jag tror står herr Byström ganska nära. Det är Svensk-Amerikanska Posten i Minnesota. Där skildras, huru partiskt utdelningen af nödhjälpsmedlen genom kommittéerna sker däruppe. Det är skrifvet af en, som hade begärt hjälp, men fått till svar, att han ej kunde ifrågakomma — »de mera nödlidande skulle få först. Men hvilka voro dessa? skrifver han. Ja, därpå gåfvo de oss snart svar. En någorlunda bergad bonde i min by, som detta år får sälja sågtimmer för flera hundra kronor — han fick af rågen något, en annan utaf hvetet o. s. v., en ganska förmögen bonde i närheten 100 kg. råg m. m.»; och så tillägger tidningen, att han är icke den ende, som klagar på det viset. Tro herrarne, att det länder vårt land till heder eller framtida gagn, att sådant dels diktas af amerikanska skildrare, dels skrifves dit af svenskar. När jag försökt att rätta det, så kallar den ärade Svensk-Amerikanska Posten mig en »samvetslös skurkstrecksman» och »usling».

Den siste talaren påminde om Sveriges skyndsamhet att hjälpa efter den stora branden i Chicago och menade, att denna hjälpsamhet icke ländt den amerikanska nationen till vanheder. Alldeles rätt. Men den amerikanska nationen uppträdde aldrig på något sätt såsom hjälpsökande hos Sverige. Dessutom väntade icke den amerikanska nationen att själf genom sina organ ingripa, tills den fick se, i hvad mån allmosor från främmande håll kunde afhjälpa nöden, ty det hade varit en skam, och det aktade den sig för.

Svar å interpellation. (Forts.)

Herr Byström talade om, huru jag hade citerat ur en amerikansk tidning, att barnen finge gå dagligen 10 mil till skolan, och han uppehöll sig mycket vid att 10 engelska mil icke är detsamma som 10 svenska mil. Han trodde visst, att det var många här i kammaren, som icke visste det. Jag tror, att alla veta det. Att det kom att stå 10 mil i referatet berodde därpå, att som vanligt, när det citeras, notarien begärde tidningen för att få skrifva af citatet ur den, och där stod 10 mil. Det var för öfrigt icke de 10 milen, som voro hufvudsaken, utan det var de tunna och trasiga bomullskläderna, som barnen fingo gå klädda i.

Så sade herr Byström, att man icke behöfde gå till amerikanska tidningar för att finna öfverdrifter. Nej, visst icke; de finnas äfven hos svenska. Men det är af vida mindre betydelse, om sådana skildringar stå i svenska än i utländska tidningar, där de läsas af en stor nation. Ty man kan tryggt säga, att hvarenda läskunnig amerikan läser alla dessa skildringar. Och det är af oändligt större vikt, hvilken opinion som bildas i Amerika om Sverige, än hvilken opinion som kan bilda sig i Sverige med anledning af en artikel i Dagens Nyheter. Och för resten, hvad beträffar de scener, som denna tidning skildrar, så vill jag säga, att man visst icke behöfver fara upp till Norrland för att få se sådana ting. Herr Byström kan gå till pastor Hedberg och be att få följa med honom en dag. Då får han se likadana och mycket värre saker i själfva hufvudstaden. Jag skref ock en gång till Missionsvännen i Chicago angående nödskildringarna i Chicago-tidningarna, att det är flere människor, som dö af svält i det rika Chicago än i hela Norrbotten. Och det står jag för.

Herr Byström anförde vidare såsom något tadelvärdt, att jag i inledningen till min interpellation ur en amerikansk tidning anfört, hurusom de nödlidande måste äta hästkadaver. Och han påpekade, huru landshöfding Bergström uppgifvit, att ett stort antal hästar blifvit nedslaktadt. Ja, *hvarje år* nedslaktas hästar, och om man måste äta kött af sådana, så är det icke alls farligt. Det har jag många gånger gjort vid mitt eget bord, och icke behöfver man därför anse, att man äter hästkadaver.

Nej, herr talman, detta är en sak, som herrarne skola taga från den *rätta* sidan och icke försöka villa bort, såsom om det här vore fråga om att på något sätt dämpa tacksamheten för all den välvilja, som vi rönt. Jag säger: må vi sjunga de barmhärtigas lof så högt som möjligt, men ur *fosterländsk* och patriotisk synpunkt sedt är det nedsättande för vårt land, att dessa osanna skildringar i amerikanska tidningar icke blifvit besvarade, och jag är tacksam för att regeringen nu gjort det genom att redogöra för sina åtgöranden i detta hänseende, något som bort ske för länge sedan.

Slutligen skall jag uttala min glädje öfver det svar, som herr statsrådet lämnat på min fjärde fråga. Frågan var, huruvida regeringen hade sig något bekant om sanningen eller osanningen af de historier, som voro i omlopp angående större arbetsgifvares sätt att begagna nöden för att nedpressa arbetslönerna till en sådan grad, att folk icke kunnat antaga eller hålla ut med arbetet. Herrarne

Svar å interpellation. (Forts.)

hafva hört herr statsrådet förklara, att dessa historier icke äro sanna. Af ett telegram, som herr statsrådet uppläste från kyrkoherden Berlin i Arvidsjaur framgick t. ex., att arbetslönerna där icke uppgå till högre belopp än 6 à 7 kronor om dagen för häst och karl. Ja, det är icke mycket, men under *nödår* bör icke en sådan arbetslön anses så låg, att man behöfver svälta ihjäl. Ett annat telegram, som herr statsrådet mottagit och som jag just nu haft tillfälle att genomläsa, meddelar, att arbetslönerna i Jockmock i allmänhet icke uppgå till mer än 10 à 12, i enstaka fall 15 kronor om dagen, men att arbetarne äro vana vid att förtjäna 25 kronor för häst och karl. För öfrigt är det naturligt, att arbetslönerna för timmerforslingen blifva relativt lägre, när timret skall fraktas långa vägar, ty bolagen äro beroende af de pris, som de erhålla af afnämare i utlandet, och de måste icke blott under nödår, utan äfven hvarje annat år beräkna sina kostnader.

Jag skall nu icke längre upptaga kammarens tid.

Herr Hedlund: Undras, om Kungl. Maj:t alls icke tänkt på att anlita en utväg, som förr i Sverige användts för att skydda landet mot allmännare missväxt, äfvensom för att afvärja plötsligt uppkommande faror för den allmänna välfärden. Vi hafva nämligen det s. k. mindre kreditivet, som enligt grundlagen kan användas »till rikets försvar eller andra högst viktiga och angelägna ändamål» och af hvilket Kungl. Maj:t kan från riksgäldskontoret rekvirera hvad som som befinnes vara oundgängligen nödigt. Enligt Naumanns kommentar till Sveriges grundlagar räknas såsom sådana angelägna ändamål, bland annat, »inträffad missväxt, farsot» m. m. Förr i världen har Kungl. Maj:t rekvirerat af detta mindre kreditiv och användt det såsom nödhjälp vid allmän missväxt. Vidare har vid ett tillfälle — åren 1831—34— hela den mindre kreditivsumman — den uppgick då till 500,000 rdr — åtgått för vidtagande af åtgärder till förebyggande af kolerafarsotens spridning i vårt land, och Riksens Ständer afskrefvo helt enkelt den upptagna summan. I våra kommuner finnes den allmänna fattigvården, som ingriper vid nödställd belägenhet. Men det kan gifvas tillfällen i en stat af så allmän nödställdhet, att de särskilda kommunerna omöjligen kunna hafva råd att bispringa, och då tillhör det staten att ingripa med sina medel. Den blir i sådant fall en öfverfattigvård, och till en sådan hafva vi det s. k. mindre kreditivet. Vi hafva förut användt det för dylikt ändamål, och det synes mig, att det vore godt, om man vidblefve denna gamla goda sed.

Om nu Kungl. Maj:t för att skaffa folket däruppe utkomst i en tid af nöd först satt i gång de allmänna arbeten, hvarom redogörelse nyss lämnats oss, samt vidare upptagit af det mindre kreditivet ett par hundra tusen kronor för att användas för sådana ändamål, som icke genom dessa arbeten blefve tillgodosedda, och om därjämte utfärdats upprop till den enskilda gifmildheten, så skulle den enskilda hjälpen för visso icke hafva uteblifvit vare sig från vårt land eller från landsmännen i Amerika, hvilka med sina hjärtan äro fästa vid

fosterlandet; men vi hade då vunnit trygghet därom, att *staten* i främsta rummet med sin starka hand hade tagit sig an de nödställda i Norrland och att dem skulle ägnas nödig omvårdnad. Vi hade därigenom sluppit ifrån den i Amerika uppjagade sensationen, som tagit sig former, som för oss äro synnerligen sårande.

För min del är jag af alldeles samma mening som herr Waldenström, då han framhöll, att, då det nu är konstateradt, att ytterligare en viss summa behöfves, staten borde ingripa och proposition framläggas om anvisningar å det mindre kreditivet för att däraf taga hvad som behöfves.

Herr Thorsson: Det kunde ju synas vara öfverflödigt att yttra sig i denna fråga efter det svar, som herr statsrådet nyss lämnat på den fjärde frågan.

Af det nyss upplästa telegrammet kunde man emellertid höra, att en del arbetsgifvare begagnat nöden för att nedpressa lönerna för hos dem anställda arbetare, och därjämte har en aktad representant från Norrland, om hvilken man väl icke bör tänka, att han icke har reda på saken, konstaterat, att Båtskärsnäs sågverksbolag synes hafva passat på tillfället att gynna kupongklipparne på nödens bekostnad. Jag ber att få uppläsa en artikel ur Örebro Dagblad, hvilken tidning väl icke kan sägas vara af den beskaffenhet, att den släpper fram några samhällsupplösande läror i sina spalter. Till denna tidning har en brefskrifvare insändt följande:

»Af de fyra bolag, som för närvarande bedrifva skogsafverkning i Korpilombolo, betala Örvikens bolag och »trusten» bäst. De som äro anställda vid det förra bolaget kunna förtjäna ända till 8 kronor pr dag — två karlar med en häst — och med sådan aflöning kan det blifva något i förspar. Bergbom & Svanbergs aktiebolag samt J. A. Enhörnings trävarubolag, Sundsvall, betala dåligt. Det är vid det senare bolagets utdrifning i Kirnujärvi skog, som arbetarne återlämnat kontrakten. Förtjänsten skulle här gå till endast 3 kronor 60 öre pr dag för två karlar med häst, omtalade en af arbetarne, som sökte upp mig på gästgifvaregården. I allmänhet hinna två karlar fälla och köra fram nio stockar om dagen. Det blir tre foror. Väglängden från Kirnujärvi till flottningsplatsen är 5 km. Betalningen beräknas efter stockens längd och tumantal i toppänden. De vanligaste dimensionerna för träden i Kirnujärviskogen sades vara 29 fots längd och 7 samt 8 tums tjocklek i toppen. För stockar af det förra slaget d. v. s. med dimensionerna 29 och 7 betalar bolaget 36 öre, för stockar om 29 och 8 44 öre. Genomsnittsbetalningen blir alltså 40 öre pr stock eller för nio stockar — ett dagsverke — 3 kronor 60 öre. Allt furutimmer måste enligt kontraktet barkas, och betalas detta arbete, vid hvilket folket icke är vant, med 1 öre pr aln.

Betalningen erlägges med två tredjedelar af hvarje intumning, en tredjedel innestår, till dess arbetet afsynats och godkänts. Afsyningen verkställes inom loppet af juli månad. Som arbetet kontraktsenligt måste vara slut senast den 15 april, skulle alltså arbetarne få vänta

Svar å interpellation. (Forts.)

på den sista delen af aflöningen minst $2^1/_2$ månad. Det är för lång väntan i denna svåra tid. Vid åtskilliga bolag är betalningsfrågan ordnad så, att timret uppmätes, så snart det framkörts till flottningsstället, hvarefter arbetarne erhålla sin betalning.

Man kan förundra sig öfver att arbetarne gingo in på dessa stränga villkor. De gjorde det i god tro. Bolagets priskurant lämnades dem först ett par veckor efter kontraktets underskrifvande.

Efter dessa upplysningar, hvilka jag erhållit dels af ståndspersonerna i trakten, dels af Kirnujärvi-arbetarne själfva, tror jag icke, att någon skall säga ett ondt ord om dessa fattiga bönder och inhysingar, som velat arbeta, men icke kunnat det på grund af den alldeles otillräckliga aflöning, som bjudits dem af bolaget.»

Det är ju icke första gången, som dessa bolag ha utmärkt sig genom att begagna konjunkturerna för att själfva komma på grön kvist.

Herr Waldenström sade, att enligt officiella rapporter skulle lönerna på somliga ställen uppgå till 10 à 12 kronor och på andra till 7 à 8 kronor om dagen, men han tillade *icke* hvad rapporten äfven innehåller, att på dessa arbetslöner blifver *icke* någon behållning, ty det är klart, att lönerna på de platser, där de uppgå till 10 à 12 kronor om dagen för två karlar och en häst, äro så afpassade, att kostnaderna äro i proportion till betalningen. Icke kan jag väl antaga, att de norrländska sågverksbolagen eljest skulle så rikligt tillmäta lönerna.

Jag har icke mycket att tillägga, endast ett par ord. (Bravorop.) Ja, herrarne säga bra. Det är alltid på det sättet, när det gäller att sluta behandlingen af en fråga, som icke intresserar herrarne, men är det något, som intresserar herrarne, då är det icke så noga med tiden. Här gäller det de fattigaste bland de fattige. Då är det bra, om vi sluta snart, men om det gäller de rikaste bland de rika, då är förhållandet ett annat. Nyss uppträdde en talare från Norrland och då blef det ett sådant surr i kammaren, att man icke kunde uppfatta hvad han yttrade. Jag anser, att sådant icke anstår denna kammare. Då det här talas om de *fattige* i landet och deras lidanden, då är det prat i kammaren. Jag vill ännu en gång framhålla, att, då det gäller, att de burgna i samhället skola hjälpa de fattige, då har man icke något öra för denna sak. Men är det fråga om de burgna klassernas egna intressen, då har man både ett utomordentligt fint öra och finkänsligt sinne.

Med detta mitt anförande vill jag hafva understrukit dels hvad som indirekt framgår af det upplästa telegrammet och dels äfven hvad herr Kronlund yttrade angående sågverksbolagens sätt att behandla sina arbetare.

§ 4.

Herr statsrådet m. m. *E. F. V. Meyer* öfverlämnade Kungl. Maj:ts propositioner till Riksdagen:

angående förslag till lag angående solidariska bankbolag m. m.; och

med förslag till lag angående solidariskt bankbolags, bankaktiebolags och sparbanks konkurs m. m.

De kungl. propositionerna bordlades.

§ 5.

Vidare aflämnades af herr statsrådet m. m. *H. G. Westring* följande Kungl. Maj:ts propositioner, nämligen:

angående utvidgning af Kristinehamns hospital samt af Piteå hospital och asyl;

angående upplåtande af kronojord för framdragande af vissa elektriska ledningar; och

om afstående af Sveriges rätt att återlösa Wismar med område.

Jämväl dessa kungl. propositioner bordlades.

§ 6.

Till afgörande förelåg statsutskottets utlåtande n:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, infattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Punkterna 1—3.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4.

Lades till handlingarne.

Punkten 5.

Angående nya professurer i germanska språk i Uppsala och Lund.

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att på ordinarie stat bevilja dels till upprättande af en ordinarie professur i germanska språk vid universitetet i Uppsala 6,000 kronor, däraf 4,000 kronor såsom lön och 2,000 kronor såsom tjänstgöringspenningar, dels ock till upprättande af en ordinarie professur i germanska språk vid universitetet i Lund 6,000 kronor, däraf 4,000 kronor såsom lön och 2,000 kronor såsom tjänstgöringspenningar, med rätt för blifvande innehafvare af dessa professurer till ålderstillägg och pension i enlighet med hvad därom för de ordinarie professorerna vid universiteten, med vissa särskilda undantag, vore stadgadt.

Utskottet hemställde, att Riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning, på ordinarie stat bevilja

a) till upprättande af en ordinarie professur i germanska språk vid universitetet i Uppsala 6,000 kronor, däraf 4,000 kronor såsom lön och 2,000 kronor såsom tjänstgöringspenningar, med rätt för

Angående nya professurer i germanska språk i Uppsala och Lund. (Forts.)

blifvande innehafvare af denna professur till ålderstillägg och pension i enlighet med hvad därom för de ordinarie professorerna vid universiteten, med vissa särskilda undantag, vore stadgadt;

b) till upprättande af en ordinarie professur i germanska språk vid universitetet i Lund 6,000 kronor, däraf 4,000 kronor såsom lön och 2,000 kronor såsom tjänstgöringspenningar, med rätt för blifvande innehafvare af denna professur till ålderstillägg och pension i enlighet med hvad därom för de ordinarie professorerna vid universiteten, med vissa särskilda undantag, vore stadgadt.

Vid punkten var fogad reservation af herrar *Persson* i Tällberg och *Olsson* i Fläsbro, hvilka föreslagit,

att Riksdagen måtte, i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande framställning, på ordinarie stat bevilja

a) till ett för germanska språk afsedt fast docentstipendium inom den filosofiska fakulteten vid universitet i Uppsala ett anslag af 1,500 kronor; samt

b) till ett för germanska språk afsedt fast docentstipendium inom den filosofiska fakulteten vid universitetet i Lund ett anslag af 1,500 kronor.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af

Herr Darin, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Öfver den välvilliga behandling, som denna fråga fått i statsutskottet, känner jag en liflig glädje, särskildt i min egenskap af lärare, och i all synnerhet i min egenskap af språklärare vid allmänt läroverk. Men jag känner ingalunda någon öfverraskning, ty det var mig uppenbart, att det praktiska lifvets män ovillkorligen måste inse den praktiska betydelse, som den föreliggande framställningen har. Jag skall med några få ord belysa hvad jag härmed afser genom att i korta drag erinra om den återverkan, som det praktiska lifvets behof förut i detta hänseende utöfvat beträffande såväl de allmänna läroverken som universiteten.

Historien om de lefvande språkens ställning vid våra läroverk och våra universitet är icke lång. Man kan knappast föra den längre tillbaka än till 1850—60-talen. Först vid den tiden upprättades vid våra universitet en särskild professur för de lefvande språken, och det var likaledes först då, som man vid våra allmänna läroverk upprättade lektorsbefattningar i dessa språk. När frågan om dylika tjänsters upprättande uppkom, var ställningen med hänsyn till de praktiska behofven sådan, att man trodde sig böra företrädesvis omhulda franskan. Vi lefde ännu i senare hälften af förra århundradet på traditionerna från århundradet förut. Den franska smaken och intresset för den franska litteraturen voro då, noga sedt, det, som undervisningen vid universiteten och de allmänna läroverken förnämligast syntes ha att tillgodose. Följden häraf blef, att det ansågs vara alldeles tillräckligt att vid de båda universiteten upprätta en professur, som ensam omfattade alla nyeuropeiska språk,

Angående nya professurer i germanska språk i Uppsala och Lund. (Forts.)

liksom man äfven ansåg det vara tillräckligt, att vid läroverken en lektorsbefattning kom till stånd, som skulle omfatta dessa språk och dessutom i många fall äfven modersmålet.

Så småningom tog emellertid utvecklingen en annan riktning. Förändrade förhållanden i det praktiska lifvet, en intimare beröring med utlandet, lättare kommunikationer — allt detta föranledde, att det praktiska lifvets kraf blefvo helt andra än förut. På 1870—80-talen tog sig denna sakernas riktning uttryck vid våra läroanstalter på det sätt, att man där nödgades upprätta nya lärarebefattningar. Vid hvartdera universitetet tillkom en ny professur i lefvande språk. Man ansåg det vara angeläget att åtminstone på två lärare fördela undervisningen i dessa ämnen, så att — hvilket ju låg nära till hands — den ene fick germaniska språk och den andre romanska. Vid läroverken fann man det likaledes omöjligt att ha dessa tre språk, och understundom äfven modersmålet, förenade på en hand, och man inskränkte lektors skyldighet till att undervisa endast i två språk.

Samtidigt härmed undergingo äfven undervisningsplanerna väsentliga förändringar. På 1850—60-talen var intresset för franska språket till den grad bestämmande, att vid de allmänna läroverken var undervisningen i engelska nästan alldeles utesluten och undervisningen i tyska tillbakaträngd, så att detta ämne icke lästes i läroverkens två öfversta klasser. På slutet af 1870-talet inträdde emellertid i detta hänseende en förändring, i det att betydelsen af de mera närliggande germaniska språken började att allt tydligare framträda. En återverkan häraf gjorde sig snart gällande. Läroverkens undervisningsplaner ändrades därhän, att engelska språket vann ett större beaktande, liksom äfven i någon mån tyskan. Sedan dess har ytterligare ett tjugu-tal år förgått, under hvilka utvecklingen gått vidare och den förut inslagna riktningen på detta område fullföljts. Nu stå vi — som jag förmodar — nära en läroverksreform och, som det synes, en ganska genomgripande sådan, framkallad just af hänsynen till det praktiska lifvets behof. En kommitté har varit tillsatt för att afgifva förslag med afseende å denna reform, och denna kommitté har naturligtvis icke kunnat underlåta att framhålla angelägenheten däraf, att icke längre franska språket, utan framför allt de germanska språken, tyskan och engelskan, omhuldas vid våra läroverk, emedan dessa senare språk, särskildt från praktisk synpunkt, med hänsyn till våra kommersiella och litterära intressen, äro af största betydelse. Denna kommitté har icke heller försummat att i sitt under förra året aflämnade betänkande framhålla just de önskemål, som ligga till grund för den kungl. proposition, hvarom nu här är fråga, nämligen önskvärdheten, för att icke säga nödvändigheten, af att undervisningsämnet germanska språk vid våra universitet uppdelas i två ämnen: tyska och engelska. Att denna fråga är af den största betydelse för läroverken, ligger i öppen dag. För att man härvidlag skall kunna komma till de praktiska resultat, som från många håll fordras, måste den allra största omsorg ägnas åt utbildningen af de lärare, som skola tjänstgöra vid de allmänna läroverken såsom lärare uti lefvande språk.

Angående nya professurer i germanska språk i Uppsala och Lund. (Forts.)

Jag har med dessa ord velat framhålla den återverkan, som alltjämt ägt rum mellan det praktiska lifvets behof och anordningarna vid våra undervisningsverk, såväl med afseende å undervisningsplanerna som med afseende å lärarebeställningarna.

Jag kan, såsom jag redan i början af mitt anförande sade, icke annat än på det högsta glädja mig öfver att statsutskottet på ett så välvilligt sätt beaktat de här ifrågavarande önskemålen. Nästan enhälligt har statsutskottet tillstyrkt Kungl. Maj:ts framställning i ämnet, något som säkerligen icke lika lätt skulle ha skett, om det varit fråga om en professur i något annat, längre från det praktiska lifvet liggande ämne.

Jag anser emellertid, att när det gäller att på ett tillfredsställande sätt ordna denna fråga, är det af allra största vikt, att man får likställighet mellan de tre främmande språken, franska, tyska och engelska, och framför allt likställighet mellan de två efter mitt förmenande viktigaste af dessa språk, tyskan och engelskan. Jag har en särskild anledning att framhålla denna synpunkt, därför att två reservanter från denna kammare trott sig kunna tillgodose behofven på detta område genom att i någon mån afvika från Kungl. Maj:ts och utskottets förslag. Dessa två reservanter ha nämligen ifrågasatt, att man i stället för att upprätta två nya ordinarie professurer skulle nöja sig med att bevilja anslag till två fasta docentstipendier. Jag skulle emellertid på det högsta beklaga, om en sådan åtgärd vunne bifall här, ty därmed vore den likställighet ämnena emellan, som jag anser vara så behöflig, bruten. Det är alldeles tydligt, att, om dessa ämnen skola komma till sin fulla rätt, tyskan i förhållande till engelskan, och engelskan i förhållande till tyskan och dessa båda ämnen i förhållande till franskan, måste de olika målsmännen för dessa ämnen vara likställda, ty det är gifvet, att det språk kommer att blifva lidande, som representeras af en målsman, som, med afseende på tjänsteställning, icke är likställd med målsmännen för de öfriga språken.

Förmodligen har reservanternas förslag föranledts af sparsamhetsskäl, och detta är något som jag i hög grad respekterar, men jag tror i detta fall, med hänsyn till frågans stora praktiska betydelse, att en dylik sparsamhet icke är väl berättigad.

Herr talman, på grund af hvad jag nu anfört, anhåller jag att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Olsson i Fläsbro: Herr talman, mina herrar! I likhet med den föregående ärade talaren anser äfven jag, att hufvudsyftet med den föreliggande framställningen är synnerligen behjärtansvärdt. Det gäller här att få slut på den mycket olämpliga sammankopplingen af tyska och engelska språken vid våra universitet. Som det nu är ställdt kan en studerande, som vill utbilda sig till lärare enbart i tyska, icke göra det på annat sätt än genom att samtidigt läsa engelska, och tvärtom. Såsom studiefordringarna beträffande dessa båda hvar för sig mycket betydande språk för närvarande äro uppställda, kräfves lång tid och stora ekonomiska uppoffringar af

Angående nya professurer i germanska språk i Uppsala och Lund. (Forts.)

dem, som välja en sådan lefnadsbana, som fordrar insikter i blott det ena af dessa båda språk. En ändring härutinnan är sålunda uppenbarligen af nöden; därom kunna och böra vi alla vara tämligen ense.

Nu har jag under ärendets förberedande behandling för mig uppställt den frågan: Vinner man en afsevärd förkortning i studietiden för de studerande genom att bifalla Kungl. Maj:ts proposition? Åtskilligt i den kungl. propositionen gifver mig anledning att antaga, att man icke utan skäl kan besvara en sådan fråga med nej. Ty i de studerandes ansökan — om också endast svagt — liksom af de yttranden, som infordrats öfver densamma, framgår, att därest den nu ifrågasatta delningen af tyska och engelska språken kommer till stånd, skola därigenom examensfordringarna uti dessa ämnen komma att höjas. Sålunda tala sökandena om de afsevärda nackdelar för den vetenskapliga forskningen, som ligga däri, att för närvarande endast det oundgängligen nödvändiga hinner inläras. Extra ordinarie professorn i nyeuropisk lingvistik vid universitetet i Uppsala, Erdmann, framhåller, att genom delningen skulle en större specialisering och ett djupare studium af dessa ämnen komma till stånd, och extra ordinarie professorn i samma ämne vid universitetet i Lund, Kock, säger, att om hvartdera af dessa språk finge en särskild målsman vid de båda universiteten, skulle fordringarna i dessa ämnen kunna i afsevärd mån skärpas.

Vore det nu så, att den undervisning, som för närvarande meddelas i germanska språk, kunde sägas vara underhaltig — ja, då kunde talet om en förbättrad undervisning härvidlag förtjäna att tagas under allvarligt öfvervägande. Men af professor Erdmanns yttrande framgår, att så alldeles icke är fallet. Han säger nämligen, att ett mycket stort procenttal af de sista årens examinander i detta ämne uppnått högsta betyget, med hvilket yttrande han visserligen velat bevisa, att fordringarna icke varit för stränga, men som också enligt mitt förmenande ådagalägger, att undervisningen lämnat ett ganska godt resultat. Under sådana förhållanden torde det vara skäl i att betänka sig två gånger, innan man vidtager en förändring i det bestående, som måhända icke leder till det åsyftade och åtminstone af mig eftersträfvade målet: en lättnad för de studerande —, utan endast till att befria dem från ett ämne för att använda den därigenom inbesparade tiden till att undervisa dem så mycket grundligare i ett annat.

Af de yttranden, som åtfölja den kungl. propositionen, framgår också, hvari den förbättrade undervisning, som anses önskvärd, skulle komma att bestå. Professor Erdmann säger härom, att utom hvad såsom skäl härför redan anförts kunde ytterligare åberopas, hurusom den germanska språkvetenskapen i vår tid omfattade ett så stort område med så många och olikartade delar, att det icke längre vore möjligt för en enda man att behärska den på det sätt, som borde fordras af dess främste målsman inom landet. Detta område utgjordes visserligen i främsta rummet af de engelska och högtyska språken i hela deras historiska utveckling samt dessa språks rika äldre och yngre litteratur ända till våra dagar, men det kunde för

Angående nya professurer i germanska språk i Uppsala och Lund. (Forts.)

ingen del begränsas härtill. Det innefattade äfven studiet af de andra nu lefvande, närmast besläktade språken, lågtyska, holländska och frisiska, med deras äldre stadier och med dithörande litteratur, äfvensom af de döda germanska språken, framför allt gotiska. Nödvändig vore äfven kännedomen om de romanska och fornnordiska språk, som i högre grad utöfvat inflytande på det engelska språkets utveckling. Och enär, såsom allmänt erkändt vore, ett vetenskapligt studium af stora delar af de germanska språken icke vore möjligt utan hjälp af de andra indoeuropeiska språken, i främsta rummet sanskrit, måste en universitetslärare i germanska språk äfven förvärfva och underhålla kännedomen om dessa. Betydelsen af de nu lefvande folkdialekterna för lösningen af många frågor rörande högspråkens historia blefve för hvarje år alltmera klar, och dialektforskningen hade i Tyskland och äfven i England gått betydligt framåt i senare tider. På alla de nämnda fälten påginge i våra dagar ett kraftigt arbete, som framkallade nya, stundom i viktiga punkter omgestaltande undersökningar och resultat. Och professor Kock skrifver: Hvad de germanska språkens egen ställning vid akademien beträffade, funnes bland deras underafdelningar — urgermanska, gotiska, fornhögtyska, medelhögtyska, nyhögtyska, fornlågtyska, medellågtyska, nylågtyska, holländska, frisiska, fornengelska, medelengelska, nyengelska, allmän ljudlära, metrik (tysk och engelsk), litteraturhistoria, germansk mytologi, realia — mer än en, exempelvis medelengelskan, som kunde taga en vetenskapsmans hela kraft i anspråk. Af dessa yttranden torde med önskvärd tydlighet framgå, att om vetenskapens målsmän här få sin vilja fram, blir det icke fråga om någon afsevärd förkortning af studietiden eller att bibringa de studerande bättre undervisning ur rent praktisk synpunkt, utan undervisningen blir tvärtom sådan, att de studerande blifva så spränglärda, att de efter genomgångna studier så fullständigt som möjligt sakna förmåga att praktiskt reda sig med vare sig tyska eller engelska.

Af de yttranden, som jag nyss uppläste, framgår också, att den delning, som Kungl. Maj:t här föreslagit, är nödvändig äfven med hänsyn till professorerna sjäfva. För närvarande skall nämligen tid saknas för dem att så sätta sig in i ämnet som nödigt är. Jag får bekänna, att då jag första gången läste professor Erdmanns nyss citerade anförande och däri såg, att ett riktigt studium af de germanska språken förutsätter kännedom om sanskrit och andra indoeuropeiska språk, började jag blifva något yr i hufvudet. Ar det, tänkte jag, icke nog med en ordinarie professor i detta ämne, utan fordras det därjämte, att äfven andra lärare skola vara hemma i och undervisa i detsamma? Nu räckte tydligen mitt bondbegrepp icke till. Men så kom jag händelsevis att sammanträffa med en af de professorer, som yttrat sig öfver den förevarande framställningen, och då blef saken klar. Han meddelade mig nämligen, att sanskrit alldeles icke ingår som läroämne i tyska och engelska, men att det ibland händer, att vissa studerande, som läst sanskrit för professorn i detta ämne, affatta sina afhandlingar på sådant sätt, att för ett bedömande af dessa afhandlingar fordras insikter icke blott i tyska eller engelska,

Angående nya professurer i germansha språk i Uppsala och Lund. (Forts.)

utan äfven i sanskrit, och det var endast i ett sådant fall, sade professorn, som kännedomen om sanskrit ansågs nödvändig för honom. Jag gjorde då den i mitt tycke mycket klyftiga anmärkningen: Tillåtes en studerande att vid utgifvande af en afhandling så skena i väg utom det egentliga ämnet, kan han äfven gifva sig in på andra områden, som fordra hos professorn insikt i hvilket språk som helst? Ja — svarade professorn — det är nog så, och därför måste också vi professorer vara hemma i litet af hvarje.

Jag har med det sist anförda velat framhålla, att sanskrit icke ingår som läroämne i germanska språk och att således kännedomen därom icke är så nödvändig för professorn i detta ämne, som den kungl. propositionen vill göra troligt. Om de studerande tillhölles, att vid utgifvande af sina afhandlingar hålla sig inom något så när rimliga gränser, hvilket jag för min del anser vara alldeles på sin plats, skulle kännedomen om alla dessa andra språk icke vara så nödvändig för professorn i germanska språk. Men därmed förfaller också fordran på en ny professur i germanska språk af den anledning, att professorerna skulle vara tvungna att sätta sig in i de indoeuropeiska språken, hvarom jag nyss talade.

Jag har sålunda icke blifvit öfvertygad om att fordringarna i germanska språk böra skärpas eller att nuvarande professorn saknar förmåga att undervisa och examinera i detta ämne. Däremot är det för mig alldeles klart, att om hvartdera språket, tyskan och engelskan, får sin särskilda målsman, komma dessa att hvar för sig skärpa fordringarna, så att tidsvinsten för de studerande blir högst obetydlig. Men hvad har man då i själfva verket vunnit? Jo, icke annat, såvidt jag förstår, än att de studerande, som med den nuvarande anordningen gå ut från universiteten med någorlunda goda kunskaper i båda språken, hädanefter blott förvärfva insikter i det ena, visserligen grundligare sådana, men om af mera praktisk betydelse lämnar jag därhän.

Men vi få icke heller förglömma, mina herrar, att det äfven hädanefter kommer att gifvas sådana studerande, som ägna sig åt båda språken. Huru kommer det att gå med dessa, om Kungl. Maj:ts förslag bifalles? Jo, helt enkelt så, att studietiden för dem förlänges. Jag har frågat flera lärda personer om den saken, men ingen af dem har kunnat gifva mig bestämdt svar, att så icke kommer att ske. Visserligen kommer genom den nya professurens inrättande föreläsningstiden att ökas från fyra till åtta timmar i veckan. Men då de studerande ha mycket svårt att kunna tillgodogöra sig den nuvarande föreläsningstiden å fyra timmar, huru skall man då kunna tänka sig, att de skola kunna stå ut med att åhöra föreläsningar, som omfatta en tid af åtta timmar. Detsamma blir också fallet med dem, som vilja förena studiet af romanska språk med ettdera tyska eller engelska. Äfven för dem skulle studietiden förlängas, därest förslaget nu går igenom; men om tyskan och engelskan fortfarande få stå under en och samma professor, kommer någon dylik studieförlängning icke i fråga.

Nu har jag emellertid icke velat motsätta mig ett inom afdel-

Angående nya professurer i germanska språk i Uppsala och Lund. (Forts.)

ningen väckt förslag om någon tillökning i lärarekrafterna. I sådant syfte har jag och min medreservant föreslagit inrättandet af ett fast docentstipendium, uteslutande afsedt för germanska språk. Därigenom att professorn erhölle en regelbundet tjänstgörande docent vid sin sida, kunde han mera ägna sig åt dem, som bereda sig för fil. lic.-examen. Jag tror för min del, att fordran på lärarekrafter i detta ämne därigenom bör blifva tillräckligt tillgodosedd.

Reservanternas förslag öfverensstämmer sålunda med Kungl. Maj:ts och utskottets däri, att båda vilja ha det nuvarande ämnet germanska språk deladt i två ämnen; att examinanderna i fil.-kand. och fil.-lic.-examina få aflägga kompetensprof i blott det ena språket; samt att särskilda betyg skola gifvas i hvartdera språket, hvilka skola likställas med betygen i andra examensämnen. Men det skiljer sig från nämnda förslag däri, att vi reservanter vilja, att båda språken fortfarande skola stå under *en* professor, detta därför, som jag nyss framhållit, att vi frukta, att eljest studietiden skall ytterligare förlängas, till föga nytta för den praktiska bildningen, men till tunga för de studerande. Och jag tror, mina herrar, att denna synpunkt är väl värd att beaktas, synnerligast nu, då Riksdagen nyligen begärt och Kungl. Maj:t tillsatt en kommitté med syfte att söka åstadkomma begränsningar i fråga om studietiden vid våra universitet.

Slutligen kommer jag till kostnadsfrågan — jag säger *slutligen*, ty kostnadsfrågan är nämligen icke för mig någon hufvudfråga i detta fall. Jag är icke emot att inrätta nya tjänster, när sådant visar sig vara af behofvet påkalladt, men jag vill på intet vis vara med därom, ifall de föreslagna nya tjänsterna visa sig vara af tvifvelaktigt värde, hvilket synes mig vara händelsen med de här föreslagna.

Nu förstår jag mycket väl, att den ståndpunkt, som reservanterna intagit, kommer att framkalla enhälliga protester från kammarens lärda element. Ja, mina herrar, en sådan protest ha vi redan nu fått höra. — Lika öfvertygad är jag äfven därom, att vi komma att ligga under både i debatten och i voteringen. Jag har dock sökt att, min plikt likmätigt, så godt jag kunnat sätta mig in i frågan, och på grund af den uppfattning, till hvilken jag därvid kommit, kan jag, herr talman, icke annat än yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herrar *Anderson* i Hasselbol och *Ersson* instämde häruti.

Herr von Schéele: Herr talman, mina herrar! Skråmässighet är helt visst farlig vid bedömandet såväl af vetenskapliga som af andra frågor. Men däraf följer väl icke, att ej den, som särskildt sysslat med en sak, bör tillerkännas vitsord beträffande den saken. Då jag öfver 10 år varit anställd såsom extra ordinarie och lika lång tid såsom ordinarie lärare i ett och samma ämne vid vårt största universitet, torde det därför icke vara förmätet, om jag anser mig äga en viss befogenhet att yttra mig i den föreliggande frågan,

Angående nya professurer i germanska språk i Uppsala och Lund. (Forts.)

där striden just gäller, huruvida den nya plats, man å ömse sidor är ense om att vid hvartdera universitetet upprätta, skall beklädas af en docent eller af en professor. Och jag kan tillägga, att äfven då, vid 1878 års riksdag, gällde det att öfverflytta det ena af två förut i *en* hand förenade akademiska läroämnen.

Hvad angår den siste ärade talarens uttryckta förhoppning, att denna fråga genom ett bifall till hans förslag skulle kunna bringas till slut, hyser jag härom icke samma tanke som han. Jag tror fastmer, att om den af honom gjorda framställningen skulle vinna Riksdagens bifall, vore man knappt kommen ett stycke på väg fram mot målet, utan hade i själfva verket snarare råkat in på en afväg. I motsats häremot ställer jag mig obetingadt på statsutskottets ståndpunkt, att professurer, icke docenturer, böra i de germanska språken vid våra båda universitet upprättas.

I afseende åter på motiveringen synes mig utskottet i förra delen däraf gå väl långt, då det uttalar »önskvärdheten af att undervisningen vid universiteten i de ifrågavarande språken må hufvudsakligen omfatta språken på deras nuvarande utvecklingsståndpunkt». I förbigående tillåter jag mig bemärka, att med den »nuvarande» ståndpunkten måste väl förstås de *lefvande* språken till skillnad från dessas språkförutsättningar i svunna tider. Men hvad jag egentligen önskade mot utskottets uttalande i denna del erinra är, att våra statsuniversitet hafva en dubbel uppgift: den rent vetenskapliga, som afser vetenskapen i och för sig, och den pedagogiska, som har till sitt ändamål att åt staten bereda tjänstemän. Att genom ett af Riksdagen vid anslaget fäst villkor göra intrång på den förstnämnda uppgiften kan jag för min del ej vara med om. Och hvad beträffar den siste ärade talarens yttrande, att en begränsning borde ske i fråga om utgifvandet af vetenskapliga profafhandlingar, så må det väl tvärtom vara synnerligen glädjande, att unge män framträda med så grundliga verk som de af denne talare klandrade.

Går jag nu till den andra sidan af saken, så finner jag utskottets fordran, att »skärpning af examensfordringarna icke må äga rum, men att dessa däremot så afpassas, att därigenom främjas en i det praktiska lifvet nyttig språkkunskap», till alla delar riktig. Jag kan icke finna annat, än att det är i sin ordning, att Riksdagen vid beviljandet af ett sådant anslag som detta fäster uppmärksamheten på att så betydelsefulla saker, som studietidens begränsning och studiernas användbarhet, måtte vid den akademiska undervisningen blifva iakttagna, och det i en tidsenlig form, såsom utskottet här yrkat.

Men nu är frågan, huruvida verkligen det medel, som den siste ärade talaren och hans medreservant föreslagit för vinnandet af sagda ändamål, är sådant, att det för därtill. Detta synes mig icke vara fallet, och härpå är det, som jag i mitt anförande vill lägga den hufvudsakliga vikten. Jag tror man kan vara viss, att, när studenterna, som tagit initiativet i denna fråga, i främsta rummet begärt att få en professur och först i andra rummet alternativt att

Angående nya professurer i germanska språk i Uppsala och Lund. (Forts.)

få en docentur, den nya professuren ingalunda blefve med afseende å examensfordringarnas ökning mera ödesdiger än en docentur, sådan som den här ifrågasatta, utan alldeles tvärtom. Denna uppfattning vill äfven jag på grund af den erfarenhet, jag äger om de akademiska förhållandena, på det bestämdaste understödja. Mina herrar, det är nog alltid så, att *nya kvastar sopa bäst;* och såväl i det förhållandet, att docenten i regel skulle vara en ung man, som kanske ännu mera i den omständigheten, att ombyte ofta måste ske af innehafvare utaf docenturen, ligger en icke så liten fara för att fordringarna komme att skärpas. En ung man har icke i samma grad som en äldre sikte på lifvets kraf, utan han uppställer för sig vissa ideal och rättar mången gång opraktiskt nog sina fordringar därefter. Kommer då därtill, att ombyte af platsens innehafvare ofta sker — man kan väl icke begära, att en docent skall sitta länge kvar på sin plats, så vidt han eljest har någon större begåfning, hvarförutan han ju ej passar för platsen — så växa fordringarna sannolikt i jämbredd med de täta ombytena.

Därjämte synes det mig ligga en ganska stor fara i att, såsom af reservanterna föreslagits, skilja undervisningen från examinationen. Den ifrågavarande docenturen skulle nämligen vara sådan, att dess innehafvare hade att i regel undervisa studenter, som sedan skulle examineras af professorn, och undantagsvis examinera de af professorn undervisade studenterna. Man kan knappt tänka sig annat, än att en student, som under sådana förhållanden skulle bedrifva sina studier, antingen komme att i öfvervägande grad sluta sig till den, som meddelade undervisningen, hvarvid det vore ovisst, huruvida det sålunda inhämtade passade riktigt för examen, eller också hufvudsakligen inrätta sig efter examensfordringarna, med den påföljd att han icke kunde göra sig undervisningen riktigt till godo. Jag tror, att den enhet, som i detta afseende bör råda, bäst tillgodoses genom Kungl. Maj:ts proposition, hvilken jag äfven för min del vill understödja.

Till sist ber jag få erinra, att vid universiteten finnas *lektorer*, som hafva den praktiska sidan af språkundervisningen sig företrädesvis anförtrodd. Just för att denna sida icke skulle blifva tillbakasatt, utan att likväl de vetenskapliga krafven minskades, har nämnda viktiga institution på senare tider inrättats. Det förefaller nästan, som om såväl reservanterna som äfven utskottet skulle hafva alltför litet beaktat detta förhållande.

Jag ber, herr talman, få på grund af hvad jag sålunda anfört yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Persson i Arboga: Herr talman, mina herrar! Jag är i allt väsentligt förekommen i hvad jag har att anföra i denna fråga af den föregående ärade talaren. Jag kan likvisst icke underlåta att, eftersom jag fått ordet, gifva uttryck för min mening i denna, som jag anser, för hela vår kultur synnerligen viktiga fråga.

En akademisk lärarebefattning i ett af de stora moderna kulturspråken har i våra dagar en tvåfaldig uppgift. Han har å ena sidan

Angående nya professurer i germanska språk i Uppsala och Lund. (Forts.)

att sörja för att den vetenskapliga undervisningen i hans läroämne hålles i jämnhöjd med tidens fordringar. Han måste själf vara forskare och, om möjligt, äfven författare i sin vetenskap. Efter hvad man nogsamt kan finna af de handlingar, som bifogats statsverkspropositionen i detta ärende, kräfver ensamt denna uppgift sin man för blott ett af de två ifrågavarande akademiska undervisningsämnena. Den germanska språkforskningen har under de senare årtiondena vunnit en sådan omfattning, att det i självfva verket går öfver en mans höfva, därest han icke är ett alldeles ovanligt språksnille, att behärska mer än ett af dessa vetenskapsområden. En tudelning af den nuvarande professuren i germanska språk är således redan till följd häraf nödvändig. Det har ju icke heller från något håll bestridts, att så är förhållandet.

I ännu högre grad visar sig en sådan tudelning behöflig, om man tänker på de ifrågavarande universitetslärarnas andra uppgift: att sörja för utbildningen af goda lärarekrafter för våra allmänna läroverk. Såsom här redan nämnts, ha vi med all sannolikhet, en sannolikhet som nästan gränsar till visshet, att i en nära framtid motse en genomgripande reform af vårt undervisningsväsen i hvad de allmänna läroverken beträffar; och i denna tilltänkta omdaning af dem, komma särskildt de två stora germanska kulturspråken att intaga en dominerande ställning. Man kan hysa delade meningar om den undanskjutna plats, som, enligt senaste läroverkskommittés betänkande, anvisats åt franska språket vid de allmänna läroverken. För min del är jag snarare benägen att beklaga vidtagandet af denna förändring än att glädjas däröfver. Men jag måste å andra sidan medgifva den praktiska nödvändigheten däraf, och således såsom ett faktum konstatera, att en sådan förändrad anordning under nuvarande förhållanden icke längre kan undvikas. Men, mina herrar, för att en sådan omläggning af undervisningen i moderna språk vid våra allmänna läroverk skall kunna krönas med framgång, är det en oafvislig nödvändighet, att lärarebildningen i dessa ämnen utvecklas och förbättras, särskildt i syfte att bibringa lärarna förmåga att åt sin undervisning gifva den mera praktiska riktning, som vår tids förhållanden oafvisligen kräfva, och då, mina herrar, ökas i väsentlig mån de fordringar, man måste ställa på universitetslärarna i dessa ämnen. Däraf inses ytterligare, huru omöjligt det måste vara för *en* person att behärska båda dessa stora kulturspråk med därtill hörande omfattande litteratur så, att han kan på ett fullt tillfredsställande sätt sörja för utbildningen af fullgoda lärarekrafter för de allmänna läroverken.

Reservanterna hafva för genomförandet af den föreslagna tudelningen af professuren i germanska språk anvisat den utvägen, att man skulle åt en universitetsdocent, hvilken skulle innehafva ett så kalladt fast docentstipendium, öfverlämna undervisningen i det ena af de två läroämnena. Men, mina herrar, om än två sådana fasta docentstipendier komme att inrättas, så hade man, såsom ju här redan visats, likväl icke den minsta garanti för, att en och samma person under någon afsevärdt längre tid skulle komma att stanna

Angående nya professurer i germanska språk i Uppsala och Lund. (Forts.)

kvar på en sådan plats. Detta låter tänka sig endast i det fall, att en person i god ekonomisk ställning, af hängifvenhet för sin vetenskap helt och hållet offrade sig för denna och på sådant sätt tjänade det allmänna. Men hos huru många personer kan man förutsätta så lyckliga förutsättningar för deras kvarstannande som lärare vid universitetet? Jag anser därför den af herrar reservanter föreslagna utvägen icke såsom någon lycklig och tillfredsställande lösning af frågan, utan endast såsom ett palliativ och därtill ett mycket svagt sådant, hvilket måhända skulle komma att försvåra och alltför länge fördröja frågans lösning på ett fullt tillfredsställande sätt.

Särskildt måste betänkligheter mot reservanternas förslag göra sig gällande, om man tänker på *examineringen* uti de ifrågavarande läroämnena. Det framgår icke med full tydlighet af reservanternas motivering, om de tänkt sig, att den gemensamme professorn för båda ämnena skulle handhafva *all* examinering eller om examinationen i det ena ämnet skulle anförtros åt innehafvaren af det fasta docentstipendiet. Man kan ju tänka sig båda dessa möjligheter. Låtom oss då för ett ögonblick antaga, att professorn skulle handhafva all examination. Detta skulle komma att leda till det förhållandet — som också tidtals har ägt rum, åtminstone i Uppsala — att docenten finge meddela undervisning och verkställa den förberedande pröfningen i sitt läroämne samt därefter för professorn uppgifva resultatet af pröfningen. Nå väl, detta kan ju gå för sig utan nämnvärda olägenheter, så länge ett godt förhållande och fullt förtroende äro rådande mellan de båda lärarne. Men man har väl icke rätt att grunda ett så viktigt afgörande på det antagandet, att ett så lyckligt förhållande *alltid* skall äga rum. Tänka vi särskildt på filosofie licentiatexamen, den högsta examen, som förekommer inom filosofiska fakulteten uti de ifrågavarande ämnena, skulle ju, såsom också framhålles såväl i det vid den kungl. propositionen fogade statsrådsprotokollet som äfven i utskottets betänkande, det egendomliga och helt visst oegentliga förhållandet kunna inträffa, att en enda person finge bestämma utgången af denna mycket viktiga och mycket fordrande examen. Detta sistnämnda förhållande skulle inträffa i det fall, att professorn ensam hade att examinera i bägge ämnena, hvilket, såsom jag i det föregående sökt visa, skulle ställa öfverdrifvet stora fordringar på hans förmåga att vetenskapligt behärska två så omfattande ämnen som tysk och engelsk filologi med därtill hörande litteratur. Bättre och riktigare vore väl därför, att professorn examinerade i det ena och docenten i det andra ämnet. Men då har man att tänka på de olika förutsättningar, som en professor och en docent hafva för att rätt fylla dessa maktpåliggande värf. Professorn utnämnes till sin befattning efter förutgångna, mycket svåra och synnerligen noggrant granskade prof. Särskilda sakkunniga utses för att bedöma hans kompetens för den sökta sysslan. Något sådant äger icke rum för en docentur. En docent erhåller, såsom bekant, sin befattning, därigenom att professorn i ämnet hos vederbörande universitetsmyndighet föreslår honom därtill. Icke kan då en helt ung man utan nämnvärd erfa-

Angående nya professurer i germanska språk i Uppsala och Lund. (Forts.)

renhet på det ifrågavarande området äga samma förutsättningar som den beprövade och besinningsfulle professorn för att på ett tillfredsställande sätt fullgöra ett så maktpåliggande och grannlaga värf som att bedöma examinandernas behörighet att vinna det eller det betyget i sin examen.

Den ärade talaren på gäfleborgsbänken betonade med styrka, att genom inrättandet af två professurer skulle studietiden komma att förlängas, ett ondt, hvaröfver man ju redan nu med skäl klagar. Jag ber att däremot få erinra, att, om också fordringarna komme att i någon mån ökas i hvartdera af de två språken, ändock hvarje språk skulle räknas såsom ett *särskildt* ämne, så att efter den föreslagna nya anordningen de studerande icke längre skulle vara nödsakade att i sin examen förena båda dessa ämnen. Jag skall icke upptaga kammarens tid med att söka visa, att denna anordning måste leda till *förkortning* af studietiden och således blifva till en väsentlig lättnad för de studerande. Att fordringarne skulle komma att i någon mån ökas, är ju riktigt, men det har betonats, att detta också är behöfligt. Visserligen har här åberopats ett uttalande af e. o. professorn i germansk filologi vid Uppsala universitet, att han på sista tiden kunnat tilldela ett ganska stort procenttal examinander högsta betyget och att således icke någon brist förekomme i dessa studier. Men, mine herrar, vi få icke förbise, hvad e. o. professor Erdmann i detta sammanhang äfven anför. Han framhåller ju med eftertryck, att han, för att för de studerande göra det möjligt att hafva dessa ämnen i sin examen, nödgats nedbringa examensfordringarne däri till det minsta möjliga. Men detta minimum räcker ej till att fylla de nya kraf, som språkundervisningen vid de allmänna läroverken kommer att ställa på de blifvande lärarna i tyska och engelska språken.

Hvad slutligen beträffar de större kostnaderna, så har reservanten själf medgifvit, att dessa för honom icke spela någon vidare stor roll. Det är således öfverflödigt att därom ytterligare orda.

Under sådana förhållanden och då det är alldeles påtagligt, att det af Kungl. Maj:t föreslagna inrättandet af två professurer för undervisningen i germansk filologi och litteratur vid våra universitet måste leda till afgjordt gagn för både universitetsstudierna, såsom vetenskapliga studier betraktade, och i all synnerhet för den så högligen maktpåliggande utbildningen af lärare i lefvande språk för de allmänna läroverken, synes mig detta, herr talman, utgöra fullgiltiga skäl för att yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition och statsutskottets hemställan i den föredragna punkten.

Herr Hjärne: Herr talman, mina herrar! Diskussionen i denna fråga är redan så långt framskriden, och föredragningslistan utvisar, att vi ha så mycket arbete att fullborda under dagens lopp, att det är med riktigt tungt hjärta jag begärt ordet, och jag ber om ursäkt för att jag ännu en liten stund fördröjer kammarens arbete. Jag anser detta emellertid som ett slags plikt på grund

Angående nya professurer i germanska språk i Uppsala och Lund. (Forts.)

af den ställning jag intager. Jag är nämligen den enda af kammarens ledamöter, som tillhör ett af de båda statsuniversitet, för hvilka det begärda anslaget är beräknadt. Dessutom har jag på grund af mitt ämbete deltagit i de förberedande åtgärderna för detta ärendes behandling. Därför är jag måhända i tillfälle att lämna några upplysningar och förklaringar, som kunna komma kammaren till godo vid ärendets afgörande.

Först och främst vill jag tacka statsutskottet för det sätt, hvarpå det tillstyrkt denna kungl. proposition, och jag vill äfven tacka utskottet för det förbehåll, som utskottet låtit inflyta i sin motivering. Detta förbehåll är nämligen af den art, att jag — och som jag tror äfven andra vid universiteten — med största nöje och tacksamhet kan instämma däruti. Äfven anser jag mig ha särskildt skäl att tacka reservanterna, därför att de ha visat ett sådant intresse för denna fråga, för studiet af de germanska, särskildt de lefvande germanska språken vid universiteten. Den tacksamhet, som jag hyser äfven för detta reservanternas intresse, den inskränkes visst icke däraf, att det är för mig omöjligt att förena mig med dem om den billighetsutväg att lösa svårigheterna i föreliggande fråga, som de föreslagit i stället för det sätt, som anvisas i den kungl. propositionen.

Jag vill dock något fästa mig vid den punkt, som utskottet här framhållit.

Utskottet uttalar önskvärdheten däraf, att undervisningen i de ifrågavarande språken må hufvudsakligen omfatta språken på deras nuvarande utvecklingsstadium. Därmed vill utskottet naturligtvis säga, att undervisningen i dessa ämnen skall hufvudsakligen omfatta *de nu lefvande* språken, framför allt tyskan och engelskan, som äro af största praktiska vikt för oss och sålunda äfven för våra läroverk. Det förefaller dock af denna formulering, liksom också af ett och annat, som reservanterna muntligen och skriftligen framhållit, som om utskottets ledamöter skulle hysa några betänkligheter rörande den *praktiska* anläggningen af undervisningen i germanska språk. Dessa betänkligheter ha blifvit föranledda af de uttryck, som här och hvar förekomma i de skrifvelser, som från universiteten ingått till vederbörande rörande denna fråga. Därom vill jag endast säga, att det är ju helt naturligt, att, när fackvetenskapsmän ha att yttra sig om ett ämne, som ligger dem varmt om hjärtat, de gärna framhålla just de speciellt fackvetenskapliga synpunkterna, att de betona, hvad som för dem i deras lifsuppgift är af vikt att främja. Detta får likväl icke så missförstås, som om dessa fackvetenskapsmän, som här yttrat sig och ännu mindre de akademiska myndigheter, som på deras yttranden grundat sina förslag, skulle önska eller sträfva efter, att dessa professurer måste framför allt afse de aflägsna dialekternas eller till och med de döda germanska språkens studium. Det är så långt ifrån förhållandet, att, efter hvad jag med bestämdhet kan upplysa, den nuvarande målsmannen för germanska språk vid Uppsala universitet — han har också blifvit citerad af reservanterna, men i ett helt annat syfte än hvad han afsett —

Angående nya professurer i germanska språk i Uppsala och Lund. (Forts.)

har anlagt hela sin offentliga undervisning framför allt på att befrämja studiet af de *lefvande* språken, tyska och engelska. Därigenom har han dock blifvit nödsakad att tillbakasätta en del af sitt forskningsarbete, emedan han måste på nöjaktigt sätt tillgodose undervisningen i båda dessa lefvande språk. För öfrigt kan det naturligtvis icke vara utskottets och icke heller kammarens mening att *hindra* dessa professorer och deras mera framskridna, vetenskapligt intresserade lärjungar från att ägna sin uppmärksamhet äfven åt studiet af de för praktiska behof mer främmande germanska språken. Man får icke vara så förfärligt rädd för de s. k. döda språken. Äfven de kunna vara af betydelse för den lefvande kulturen. Utan att ingå i de detaljer vill jag blott påpeka ett par omständigheter, som här måste tagas i betraktande. Ett af dessa döda germanska språk, som också åberopats af reservanterna, är *gotiskan*. Veta herrarne hvad gotiska är? Jo, gotiska är det språk, hvarpå den äldsta germanska bibelöfversättningen är affattad, det är det språk, på hvilket den så kallade »silfverboken» — den dyrbaraste bok Uppsala universitet äger — är affattad och skrifven. Denna handskrift har först blifvit framdragen inför vetenskapen af svenska forskare redan på 1600-talet och sedan inpå 1700- och 1800-talet. Det är helt naturligt, att studiet af denna handskrift och det språk denna handskrift nästan ensam representerar *måste* befrämjas af den germanska vetenskapens målsmän vid Uppsala universitet; och detta kan det naturligtvis ej vara utskottets mening att förhindra.

Vidare är det t. ex. sådana språk, som de *lågtyska* dialekterna, hvarpå en hel mängd handlingar från Engelbrekts, Sturarnes och Gustaf Vasas dagar äro affattade. Det måste väl vid Uppsala universitet finnas någon språkligt bildad fackman, som skall kunna gå oss historici till handa vid tolkningen och studiet af dylika urkunder.

Vidare är det ett annat språk, som visserligen icke är dödt och för det praktiska behofvet främmande, nämligen *holländskan*. Holländskan talas af ett kulturfolk, fullt jämförligt med de främsta kulturfolk i Europa i våra dagar, och detta folk är genom sina historiska öden på det närmaste sammanflätadt med vårt eget folk. På holländska är en hel mängd böcker, urkunder och akter från 1600-talet affattade, hvilka vi måste studera, om vi skola få någon kännedom om Sveriges historia under denna tid.

Det är dessa dialekter och språk, jämte några andra, som de germanska professorerna skola representera såsom forskare, men märk väl, det är blott såsom *forskare!* Och det är blott de lärjungar, som själfva vilja utbilda sig till forskare under ledning af dessa professorer, som skola studera de mera aflägsna språken. Det är däremot visst icke meningen, att dessa språk skola påbördas den studerande ungdomen i allmänhet till ytterligare tyngd på deras redan förut mödosamma studiebana. Det inskärper också utskottet med eftertryck. Det vill nämligen »att skärpning af examensförordningarne icke må äga rum». Jag instämmer fullkomligt i denna utskottets åsikt. För min enskilda del och såsom professor vid

Angående nya professurer i germanska språk i Uppsala och Lund. (Forts.)

universitetet i Uppsala är jag afgjord fiende till den långa studietiden, och jag vill vara med om allt, som förnuftigtvis kan göras för att förkorta studietiden och nedsätta de öfverdrifna fordringarne eller, rättare sagdt, afpassa dem så, att de blifva lämpligare i vetenskapligt och praktiskt afseende.

Om herrarne nu skulle misstro dessa germanska professorer, vill jag meddela, att de icke äro enväldiga herrar öfver kurserna. För närvarande är det så vid våra universitet, att kurser och fordringar, såväl studiernas anordning som de pensa, som läsas för hvarje särskild examen, upptagas i en s. k. studieplan för hvarje särskildt ämne. Dessa studieplaner granskas af vederbörande fakultet eller sektion — i detta fall den humanistiska sektionen. Efter denna granskning går studieplanen till kansleren, som först därefter stadfäster den. Det är inga tomma former. Och jag lofvar herrarne, att jag och de flesta med mig nog skola ha ögonen fullt öppna för att ingen skärpning af fordringarna i de germanska språken skall äga rum.

Meningen är ingalunda att skärpa examensfordringarne, utan meningen är att *underlätta* studierna. Det är ju klart, att om det finns två lärare i germanska språk, af hvilka den ena kan ägna sina krafter åt studiet af den moderna engelskan och den andre sina krafter åt studiet af den moderna tyskan, skola de studerande ha tillfälle att hvarje termin bevista föreläsningar i båda dessa ämnen. De behöfva ju ej gå på föreläsningarne i båda språken, men de kunna välja tiden så, som det faller sig lägligast för dem i sammanhang med deras öfriga studier. En professor, som hufvudsakligen representerar tyska språket, behöfver icke alls sätta upp sina fordringar, och han kommer icke heller att göra det, utan han kommer att underlätta studierna på sådant sätt, att genom den bättre och rikligare undervisningen studenterna fortare kunna absolvera sina examina.

Det är af vikt särskildt för det praktiska lifvet — såsom utskottet framhåller —, att ämnena skiljas åt. Det är nämligen för mycket begärdt, när vi skola ha särskilda lärare i både tyska och engelska vid de allmänna läroverken, att en och samma person skall vara nödsakad att i examen såsom ett ämne sammanhålla båda språken. Det blir en så dryg börda för de studerande, äfven om man tänker sig fordringarne i hvarje språk tämligen moderata. Som förhållandet nu är, måste en student, som vill aflägga licentiatexamen i tyska och engelska, medtaga ytterligare ett ämne, t. ex. romanska språk. Enligt utskottets förslag kommer han däremot att få räkna tyskan som ett ämne och engelskan som ett och kan således, sedan han tagit kandidatexamen, aflägga fullständig licentiatexamen med endast dessa båda ämnen.

Dessutom bör det ihågkommas, att det är icke blott för lärare vid de allmänna läroverken, som språkstudierna äro afsedda. De äro också afsedda att befrämja studierna i både praktisk och vetenskaplig riktning för många andra, såsom historici, administrativa tjänstemän och bibliotekstjänstemän. Äfven alla dessa behöfva

Angående nya professurer i germanska språk i Uppsala och Lund. (Forts.)

språkkunskaper. Vidare studerar ju en stor del af de blifvande publicisterna vid universitetet, och för dem är det af största intresse och vikt att sättas i tillfälle att studera t. ex. det engelska språket och den moderna engelska litteraturen så mycket rikligare och kraftigare. Hvad än må ske i fråga om språkstudierna vid läroverken — här finnas andra, mer kompetenta personer, som kunna yttra sig om den saken — så anser jag, att det för vår kultur är af största vikt, att just studiet af engelskan befrämjas vid såväl våra universitet som öfriga läroanstalter. Detta kan bäst ske, om engelskan har en självständig målsman för sitt studium vid båda universiteten.

Med engelskan kommer man öfverallt i hela världen. Man gör bekantskap med kanske den rikhaltigaste litteratur i världen särskildt i fråga om praktiska ting. Vidare utgör detta språk bandet mellan oss och våra landsmän i Amerika, och vi kunna ej rätt förstå förhållandena därute, såvidt vi ej hafva ett medel att sätta oss in i den kultur, hvaraf de äro omgifna. Alltså anser jag från alla synpunkter, att det är oafvisligt nödvändigt, att två professurer i germanska språk upprättas. Om det nu endast upprättas docenturer, vinner man ej något därmed, ty sådana docenter äro icke skyldiga att undervisa mera än en timme i veckan. Docentens förnämsta uppgift är att vara professorns vikarie och att vid disputationer uppträda såsom opponent å sektionens vägnar, och det kanske viktigaste är, att han ägnar sin tid åt egna studier för att utbilda sig till att i sinom tid blifva professorns efterträdare. Det ligger i sakens natur, att under vanliga befordringsförhållanden och med vanliga befordringsutsikter man ej kan räkna på att behålla äfven stipendierade docenter någon längre tid. Det blir därför ständig växling; docenterna gå ut till läroverken, bortkallas till professurer vid andra universitet o. s. v. Till följd däraf skulle det bli brist på sammanhållning och sammanhang i undervisningen uti dessa ämnen, ifall man inrättade endast stipendierade docenturer.

På grund af hvad jag nu anfört, får jag hos kammarens ledamöter anhålla, att de måtte lyssna till de framställningar, som här blifvit gjorda; och ber jag sålunda att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Hjärne förenade sig herrar *Centerwall*, friherre *De Geer* och *Höjer*.

Herr Persson i Tällberg: Herr talman, mina herrar! Min medreservant, herr Olsson, har redan på ett klart och tydligt sätt angifvit de skäl, som motiverat vår ståndpunkt i denna fråga. Det kan ju hända — och det kan icke förvåna herrarne — att vi i en fråga sådan som denna kunnat göra oss skyldiga till ett eller annat misstag. Men det kan väl icke annat än gagna saken, att äfven vi få komma fram med den ståndpunkt och den åskådning, som vi hafva i denna sak. För min del får jag säga, att jag önskar ingenting högre, än att de, män och kvinnor, som äro lyckliga nog att

Angående nya professurer i germanska språk i Uppsala och Lund. (Forts.)

i sin ungdom komma i åtnjutande af en högre undervisning, måtte njuta denna undervisning så, att de bli så lärda och kunniga som möjligt, men framför allt så, att de bli så *praktiska* som möjligt.

Jag sade, att det icke får förvåna herrarne, om vi i ett eller annat afseende skulle ha misstagit oss i denna punkt. Men jag har nu fått grundad anledning att tro, att vi lyckats anföra ganska goda skäl för vår ståndpunkt, eftersom så många lärda män ha ansett nödigt att uppbjuda all sin vältalighetsförmåga för att söka vederlägga och gendrifva, hvad vi i denna reservation ha anfört. Och jag ber, mina herrar, att få tillägga, att när vi beträdde denna väg, voro vi i mycket godt sällskap. Vi hade akademiskt bildade män med oss, ja, till och med en prokansler. Att desse sedermera vändt oss ryggen, kan jag ej förstå; men det har väl gått upp något annat ljus för dem, eller ock är det någon annan makt, som jag ej känner, hvilken inverkat på dem. Minst af allt skulle jag vilja vara med om att motsätta mig ett förslag, som ginge i tidsenlig och reformvänlig riktning, ett förslag, som vore ägnadt att gifva våra studenter en mera praktisk och fullständig utbildning än de för närvarande komma i åtnjutande af; och minst af allt skulle jag vilja vara med om att bidraga till ett beslut, hvarigenom studietiden skulle förlängas, då ju den nutida riktningen går ut på att förkorta studietiden. Ja, Kungl. Maj:t har t. o. m. för det ändamålet tillsatt en särskild kommitté. Men jag har något förvånat mig öfver att man här kan tala om att detta af Kungl. Maj:ts framlagda förslag skulle gå i så god och så synnerligt praktisk riktning. Jag för min del anser, att, om det varit meningen att i någon mån afvika från gammal slentrian, man bort i samband med inrättandet af nya professurer eller delning af professuren i germanska språk komma fram med förslag om att *indraga* någon professur i en annan fakultet, t. ex. någon af dem, som representera de döda språken. Men jag har icke funnit något sådant.

Nu sade herr von Schéele, att den väg, på hvilken reservanterna ha slagit in, är en afväg. Men jag ber att få säga, att på den afvägen ha vi blifvit ledda in af Kungl. Maj:ts proposition. Ty bland motiven, hvarför dessa professurer nu nödvändigt skulle inrättas, eller hvarför ämnet germanska språk skulle delas i två, står det nämligen bland annat angifvet på sidan 16 i den k. propositionen: »Då det ännu ej funnes något fast docentstipendium, uteslutande afsedt för germanska språk, kunde det emellertid mycket väl hända — såsom ock för ej länge sedan under en följd af år ägt rum —, att ingen till regelbunden offentlig undervisning pliktig docent i germanska språk funnes vid universitetet.» Nu trodde vi, att vi skulle gå denna uttalade önskan till mötes och att vi skulle befinna oss på riktig och god väg, men vi ha nu fått höra, att den vägen är en afväg. Den egentliga anledningen, hvarför jag begärde ordet, var emellertid för att gifva dessa herrar, som äro hemma i frågan, tillfälle att besvara en fråga, som herr Olsson indirekt, ja, jag kan säga nära nog direkt framställde, den nämligen: huruvida det är möjligt att genom den af Kungl. Maj:t föreslagna åtgärden *förkorta*

studietiden för dem, som hädanefter vilja taga både tyska och engelska med i sin examen. Jag ansåg mig böra begära ordet för att framhålla detta, så att de herrar, som komma att uppträda efter mig, kunna bli i tillfälle att lämna tillfredsställande svar på den frågan. Kunna de gifva oss ett sådant svar, så kanske äfven vi blifva mer medgörliga än vi nu äro. Men efter som man hittills har gått förbi den saken, ha vi naturligtvis icke kunnat ändra vår åsikt i frågan.

Angående nya professurer i germanska språk i Uppsala och Lund. (Forts.)

Vidare är det en annan sak, som härvidlag icke så litet inverkat på mig, och det är den omständigheten, att, om vi nu börja slå in på att oupphörligt på detta sätt dela och dela, utan att på samma gång vilja draga in på något annat håll, det kommer att framställas allt flera anspråk i den vägen. Den föreliggande frågan har bragts på dagordningen icke genom initiativ från universitetens professorer, som nu blifvit så reformvänlige, utan från *de studerande själfva.* De studerande ha äfven sökt bringa på dagordningen en annan fråga, nämligen om delningen af ämnet litteratur- och konsthistoria. Kanslern har härtill sagt nej, tillsvidare åtminstone, efter hvad jag tror af klokhetsskäl. Ty om man komme fram med två förslag på en gång, skulle det kanske väcka för stor uppmärksamhet och därför vore det bäst att dröja tills vidare. Det kan ju hända, att jag äfven i det fallet tager fel, men jag är verkligen intresserad af att få klarhet i dessa afseenden.

Man har nu sagt, att docenternas uppgift endast skulle vara att biträda professorn och särskildt, att de skulle tjänstgöra, då professorn hade förfall, och att om man nu toge reservanternas förslag, skulle det endast bli så, att man sedermera ändock nödgades i alla händelser dela professuren, hvarigenom kostnaden skulle bli mycket högre, än om man nu genast toge Kungl. Maj:ts här föreliggande förslag. Det kan ju hända, att så är, men om det är nyttigt och nödigt, att man har en docent, som biträder professorn i ämnet, och i all synnerhet en docent, som är till hands, då professorn har förfall, så tror jag, att det är lika viktigt och nödvändigt att ha en, kanske två docenter, om det blir flere professorer. Ty om det är två professorer, så är det två, som kunna ha förfall, men är det blott en professor, så är det ju blott en person, som kan ha förfall.

Det är här icke meningen, att jag skall hålla en omvändelsepredikan, utan jag har blott velat framhålla dessa synpunkter för att få ett fullt tillfredsställande svar på den fråga, som framhållits af mig och min medreservant, den fråga nämligen, som jag anser vara den viktigaste af alla, huru det skall vara möjligt att *förkorta* eller åtminstone *icke förlänga* studietiden för dem, som vilja bli lika lärda som förut i *både* tyska och engelska språken.

Det finnes äfven en annan omständighet, som gör mig betänksam.

Såsom en talare förut i dag vidrört, var det en gemensam professur i både germanska och romanska språk tills för 12 år sedan. Man har icke tydligt fått fram motiverna, hvarför denna professur delades. Sannolikt var det också för att förkorta studie-

Angående nya professurer i germanska språk i Uppsala och Lund. (Forts.)

tiden, *sannolikt,* säger jag, ty denna fråga förelades icke Riksdagen, enär det fanns medel tillgängliga på annat sätt för att få den professuren delad. Men om herrarne se efter, huru det gått med studietidens förkortande, sedan det blef särskild professur i romanska språk, skola herrarne gifva mig rätt i att studietiden *icke* förkortats, utan snarare förlängts. Det kan ju svaras härpå, att de studerande härigenom också blifvit så mycket mera kunniga, och det skadar ju icke, om så är förhållandet. De må gärna bli huru kunniga som helst, men jag har härvid blott den fruktan, att, om vi få för många professorer, dessa komme att, så att säga, drifva studiet af sina ämnen så på djupet, att det praktiska lifvets kraf ej blifva tillräckligt tillgodosedda.

Herr Ernst Carlson: Herr talman! Den ärade talaren på dalabänken yttrade, att han som reservant till en början befunnit sig i särdeles godt sällskap med lärde män, däribland till och med en prokansler, men att dessa sedermera öfvergifvit honom. Jag vet icke rätt hvad jag skall tänka om deras handlingssätt; men exemplet kan väl ej vara särdeles ägnadt att locka många flere öfver på reservantens sida, synes mig.

Samme ärade talade har emellertid anfört åtskilligt, som enligt min tanke påkallar svar. Särskildt är detta fallet med en fråga, som han framställde, nämligen huruvida det skulle vara möjligt att förkorta studietiden för dem, som vilja studera både tyska och engelska vid universitetet, om examensämnet germanska språk delas på två professurer.

På den frågan skulle jag till en början vilja svara, att för dem, som önska taga blott ettdera språket i examen — något, som för närvarande är omöjligt —, studietiden afgjordt måste bli kortare, då de ju endast ha ett språk med dess litteratur, grammatik, fonetik o. s. v. att sätta sig in i, medan de hittills varit nödsakade att utbreda sina studier öfver tvenne språkområden. Men äfven för dem, som i framtiden önska studera båda språken, inträder en högst väsentlig skillnad därutinnan, att de erhålla särskildt betyg för hvartdera språket såsom ett självständigt ämne. De få sålunda räkna tyska och engelska såsom två betygsenheter i sin examen — det må nu vara i filosofie kandidat- eller filosofie licentiatexamen, och därigenom kunna de i de flesta fall låta ett annat ämne, som eljest måst ingå i betygssumman för examen, falla bort. På det viset måste gifvetvis för dem, som läsa båda språken tidsvinst uppstå, liksom äfven för dem, som vilja förbinda ettdera af dem med franska.

Nu säga emellertid herrar reservanter: vi bjuda samma förmåner. Vi äro eniga med Kungl. Maj:t och statsutskottets majoritet däri, att ämnet »germanska språk» bör delas i examen. Vi vilja äfven för sådant ändamål öka lärarekrafterna, men vi sätta en docent med fast stipendium i stället för den föreslagna ordinarie professorn. Härigenom vilja reservanterna icke så mycket åstadkomma en besparing och det hedrar dem, att de ej dragit den syn-

Angående nya professurer i germanska språk i Uppsala och Lund. (Forts.)

punkten i förgrunden — utan fastmer finna en garanti för att icke examensfordringarna skola öfver höfvan uppdrifvas.

Det är detta påstående, som hvar gång frågan om upprättande af ett nytt professorsämbete kommer före här i kammaren, alltid skjutes fram såsom ett hufvud- och kardinalskäl för afslag, nämligen att de redan nu vidlyftiga examensfordringarna af dessa nye professorer ytterligare skola ökas.

Jag vill heller icke förneka, att det kan ligga åtskilligt befogadt i ett sådant tal och att vissa yttranden af de speciellt sakkunnige, såsom här skett, kunna andragas som stöd för en dylik uppfattning. Utgången beror i själfva verket rätt mycket på personliga förhållanden. Men jag vågar alldeles bestämdt påstå, att man icke vinner *det rätta korrektivet* mot ett sådant missförhållande genom reservanternas förslag att insätta en docent i stället för en ordinarie professor. Tvärt om, mina herrar, är snarare att befara att docenten, såsom redan antydts, af ifver att visa sin skicklighet och i nitälskan att förvärfva meriter skall lockas att höja fordringarna. Därtill kommer måhunda tät växling mellan olika docenter, hvarigenom examensfordringarna i ämnet ytterligare uppdrifvas. En ordinarie professor åter med mognare erfarenhet och starkare känsla af ansvar för sitt ämnes ställning skall lättare undgå att falla för en dylik frestelse.

Däremot håller jag före, att statsutskottet med klar blick för situationens kraf just anvisat den rätta och fullt verksamma utvägen att förebygga fordringarnas otillbörliga ökande, då utskottet i sin motivering föreslår, att Riksdagen, på samma gång den beviljar det af Kungl. Maj:t äskade anslaget till en ny professur i germanska språk vid hvartdera universitetet, skall uttrycka önskvärdheten af att fordringarna i ämnet icke må skärpas och vidare att den akademiska undervisningen må afpassas så, att den väsentligen omfattar nutidsspråket, och kan bli till praktiskt gagn för lärareutbildningen. Jag vet visserligen, att utvecklingen på senare år gått i sådan riktning, särskildt vid Uppsala universitet; det framgår af den officiella studieplanen i ämnet, som jag här har i min hand. Och jag har anledning förmoda, att förhållandet varit likartadt vid Lunds universitet. Men säkert är, att efter ett sådant uttalande ifrån Riksdagens sida ytterligare en stark anledning för universiteten skall förefinnas att arbeta i den riktningen. Vi ha här nyss hört en professor vid Uppsala universitet förklara, att han för sin del vill göra hvad han kan för ett sådant resultat, och han trodde ju äfven, att hans kolleger skulle vara villiga bidraga därtill. Genom det ifrågasatta uttalandet torde alltså faran för uppskrufvade examensfordringar på bästa sätt motarbetas.

Den föreliggande anslagsfrågan har väsentligen en praktisk innebörd, antingen vi se den från universitetens eller från lärareutbildningens synpunkt. Från universitetens synpunkt har frågan här redan blifvit så förtjänstfullt utvecklad, att jag anser öfverflödigt att i sådant afseende ytterligare orda därom.

Det är ju tydligt, att här måste förefinnas ett verkligt behof, då det just är den studerande ungdomen vid de olika högskolorna,

Angående nya professurer i germanska språk i Uppsala och Lund. (Forts.)

som först gjort framställning i saken. Det är denna framställning, som bildat utgångspunkten för det förslag, som föreligger och som af vederbörande akademiska myndigheter, af univesitetskansleren och af Kungl. Maj:t på det amplaste sätt förordats. Påtagligen äro ock de fördelar, som i afseende å ökade möjligheter till språkstudiets koncentration och ettdera språkets förbindande med andra examensämnen skulle uppstå vid den akademiska undervisningen och examinationen.

En särdeles viktig sida af saken är emellertid också, som nämndt, hänsyn till utbildningen af lärare för de allmänna läroverken, handelsskolor och därmed likställda läroanstalter. Det är nämligen, såsom statistiken utvisar, ett ganska sorgligt förhållande, att bortåt hälften af de lärare, som undervisa i tyska vid de allmänna läroverken, icke ha akademiskt betyg i ämnet. Till följd af de många timmar tyskan har på skolschemat, och då engelskan i första hand måste tillgodoses med språkkunnige undervisare, har den svårigheten uppstått, att tyskan på det lägre stadiet ofta måst skötas af lärare, som icke åtnjutit någon som helst akademisk undervisning i ämnet. Hvad detta kan ha för betydelse för språkundervisningen, förstå herrarne lätt, då tyskan nu i 30 år varit det grundläggande språket vid läroverken. Man behöfver icke taga sin tillflykt till att orda om bristen på goda metoder o. s. v., när man skall förklara, hvarför icke resultaten utaf språkundervisningen vid läroverken blifvit sådana, som man skulle önskat och hoppats; bristen på tillräckligt antal fackmässigt utbildade lärarekraften, har helt enkelt varit en hufvudanledning till de mindre lyckade resultaten. Och denna brist har nog till icke oväsentlig grad haft sin grund i den omständigheten, att germanska språk varit ett af de allra mest betungande examensämnena vid universitetet.

Skulle emellertid genom den germanska språkprofessurens delning tyskan bli ett mindre betungande examensämne och studietiden för detsamma vid universiteten förkortas, är utsikt för handen, att tillgången på akademiskt utbildade lärarekrafter i detta språk blefve rikligare. Och jag vågar, mina herrar, påstå, att den tidsvinst, som här förutsättes, skall visa sig icke vara en illusion utan en full verklighet. Det framgår af hvad som inträffade efter delningen af professuren i »modern liguistik», som ämnet hette före år 1887. Ty efter den tiden har studietiden blifvit afgjordt kortare beträffande romanska språk, som för kandidatexamen och lägre betyg i licentiatexamen endast omfattar ett språk, nämligen franska, än i fråga om germanska språk, som omfatta två språkgebit; den erfarenheten har jag fått bekräftad från det mest autentiska håll. Om nu professuren i germanska språk delas på två lärostolar, en i tyska och en i engelska, bör naturligen studietiden af samma skäl kunna icke obetydligt förkortas, först och främst för dem, som taga endast det ena af de båda språken som examensämne, hvilket för närvarande alls icke är möjligt, och vidare äfven för dem, som komme att taga båda språken, då de finge räkna dessa språk som två skilda betygsenheter i sin examen.

Angående nya professurer i germanska språk i Uppsala och Lund. (Forts.)

Den senast arbetande läroverkskommittén, hvars förslag i enlighet med Riksdagens uttalade önskan bland annat går ut på, att de klassiska språken inom läroverket skola träda tillbaka, medan tyskan och engelskan skulle få en förbättrad ställning och mera praktisk läggning än hittills, har också riktat uppmärksamheten på hithörande förhållanden och hos Kungl. Maj:t hemställt om åtgärders vidtagande för att examensämnet »germanska språk» måtte uppdelas i tvenne: tyska och engelska. Den, som önskar en reform i tidsenlig riktning af vårt högre skolväsende, bör alltså vara med om hvad här föreslagits såsom utgörande en förberedande och underlättande åtgärd för en sådan reforms genomförande. Jag håller före, att det i detta afseende måste erkännas, att Kungl. Maj:t kommit fram med sin proposition i frågan ej en dag för tidigt.

Då jag, herr talman, anser, att endast genom en åtgärd af den art, som utskottet föreslagit — icke genom den halfmesyr och godtköpsåtgärd reservanterna tillstyrkt — man kan hoppas att verkligen ernå de fördelar, som här ställts i utsikt, särskildt en förbättrad lärarebildning och någon förkortning utaf studietiden, yrkar jag bifall till statsutskottets förslag i den nu föredragna punkten.

I detta anförande instämde herr *Hammarskjöld.*

Herr Starbäck: Herr talman! Efter den långa diskussionen och de tungt vägande inlägg, som gjorts från olika håll, vill jag endast med några få ord förlänga öfverläggningen.

I förbigående får jag säga, att, huru väl jag än trifves i min ärade vän herr Daniel Perssons sällskap, har jag denna gång icke haft nöjet att kunna vara med honom.

Beträffande först den möjlighet, som enligt reservanternas förslag skulle förefinnas för att undervisningen och äfven examinationen understundom skulle kunna skötas af en docent, ber jag att få påpeka, att en dylik anordning tvifvelsutan skulle vara förenad med ganska stora olägenheter. En ung docent, en ung lärare i allmänhet, framträder ofta med större fordringar än en professor, som har mera klar öfverblick öfver ämnet. Vidare kan inträffa, då en docent examinerar, att han får examinera en person, med hvilken han snart därefter kan komma att konkurrera som sökande till lektorat. Och det är att sätta ganska stora anspråk på en examinators förmåga af opartiskhet.

Med afseende vidare på den frågan, som herr Daniel Persson framställde om möjligheten att *förkorta* studietiden, äfven om en fullständig licentiatexamen i *båda* dessa språk, tyska och engelska, skulle få aflägga inför *skilda* examinatorer, är jag öfvertygad därom, att, om dessa båda vidlyftiga och kräfvande ämnen representerades af hvar sin professor, skulle det under sådana förhållanden för vederbörande bli lättare att skilja småsaker ifrån hufvudsak och att i allmänhet ordna och leda studierna på ett mera praktiskt och desamma mera underlättande sätt, än om dessa båda ämnen fortfarande skulle handhafvas af en enda lärare. Jag är så lifligt öfvertygad om, att

Angående nya professurer i germanska språk i Uppsala och Lund. (Forts.)

just detta, att ledandet af studierna delas på *två* händer kommer att *underlätta* desamma och i stort sedt *förminska* studietiden.

Sluligen tillåter jag mig hemställa, huru vida, då nu engelska språket talas af omkring 130 miljoner och tyskan af omkring 70 miljoner människor, af folk, med hvilka vi dagligdags stå i så väl andlig som ekonomisk rapport och med hvilka vi ha de mest olikartade förbindelser, det då verkligen kan vara riktigt, att icke hvartdera af dessa språk skall vid universiteten ha sin representant utaf professors art och betydande ställning.

Herr talman, jag ber att, på grund af hvad jag nu anfört, få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Risberg: Herr talman, mina herrar! Jag begärde ordet för att tillkännagifva min anslutning till reservanternas förslag.

Reservanterna hafva erkänt önskvärdheten af en tudelning af ämnet germanska språk vid våra universitet till fördel för de filosofie studerandena. Jag håller före, såsom också framgått utaf föregående anföranden här i dag, att detta är det *väsentliga* i den reform, som här förslagsvis bragts fram genom den kungliga propositionen.

Såsom ett första steg att tillgodose detta önskemål beträffande denna tudelning och därmed följande förmåner, ha reservanterna anvisat upprättandet af fasta docentstipendier. Jag anser, att man tills vidare kan stanna därvid. Det medgifves, att det *bästa* vore att få *två* professurer; men det är icke alltid man genast kan få det bästa, utan man får ofta nöja sig med ett bättre än det i ett visst fall närvarande. Och jag tror icke, det skulle möta alltför stora svårigheter att dela både undervisning och examinering i detta ämne mellan professor och docent. Man skulle då också, såsom här förut blifvit påpekadt, kunna vinna det målet, att professorn finge mera tid till ingående studier i sitt ämne för egen del.

Jag ansluter mig således till reservanternas förslag.

Herr Månsson: Hvad beträffar herr Daniel Perssons yttrande därom, att det vid förevarande frågas behandling å vederbörande utskottsafdelning såg ut, som om han och herr P. Olsson icke skulle blifva de enda reservanterna, så äger nog detta sin riktighet, ity att det nämligen fanns flere utskottsledamöter, som ville ställa sig på den af reservanterna intagna ståndpunkten. Jag ber att härvidlag få nämna, att det var just de i statsrådsprotokollet intagna samt af herr Olsson ytterligare relaterade anförandena dels af målsmannen vid Uppsala universitet för ifrågavarande ämnen, dels ock af den docent vid Lunds universitet, som fört dess talan i denna sak, hvilka gjorde, att vi litet hvar kände oss minst sagdt tveksamma, hvilken ställning vi borde intaga. Då det nämligen gäller en så viktig sak, som undervisningen i tyska och engelska vid våra universitet, må det förlåtas oss, om vi önska, att den förändring man vill vidtaga i denna undervisning, skall komma att gå i en *praktisk* riktning. Nu voro vi — åtminstone jag för min del — rädda för, att, om man medgåfve inrättandet af tvenne nya pro-

Angående nya professurer i germanska språk i Uppsala och Lund. (Forts.)

fessurer, hvilkas innehafvare skulle för studenterna föreläsa om alla dessa nutida eller forntida underafdelningar eller dialekter af tyska språket, hvilka finnas uppräknade i Kungl. Maj:ts proposition, detta skulle alltför mycket taga i anspråk ej blott dessa professorers, utan äfven, hvad viktigare är, de dem åhörande studenternas tid och krafter och uppmärksamhet. Vi sade oss själfva att, om dessa båda språk uppdelades på två professurer, följden däraf skulle blifva den, att lika mycken tid komme att ödas på *hvartdera* af dessa språk, som förut på båda tillsammans, utan att man därigenom vunne något väsentligt, och att studenten, när han efter aflagd licentiatexamen skulle träda ut i det praktika lifvet, trots detta ökade arbete, icke skulle kunna mera tyska eller engelska än hvad förut varit fallet. Att studenten genom att åhöra dylika föreläsningar om de olika tyska dialekterna får ett begrepp om dem och huru de utvecklat sig, det kan ju vara mycket bra och äfven intressant; men hvad han har för nytta däraf i det *praktiska* lifvet, det är en annan sak. Om vi för jämförelses skull tänka oss en professor i svenska språket, hvilken föreläste om olika svenska dialekter, såsom t. ex. trelleborgsspråket eller gottländskan eller nerkingskan eller hvad som helst för svensk dialekt, så kan det ju möjligen sägas, att allt detta är utmärkt intressant att få veta, men hvad den, som åhör dylika föreläsningar, har för praktisk nytta af dem, det är ej så godt att säga.

Emellertid, för att återgå till det nu föreliggande ämnet, hyste, som sagdt, jag och flere utskottsledamöter med mig den farhågan att det vore meningen att leda språkundervisningen i en sådan opraktisk riktning, helst som väl litet hvar af oss måste erkänna, att det för närvarande icke är med dessa saker så bra beställdt, som önskligt vore. Ty, såsom förhållandet nu är, kan en student, som lämnar akademien och ute i det praktiska lifvet träffar en engelsman eller en tysk, endast helt slätt reda sig i ett samtal med desse på deras språk. Han kan just ingenting däraf. Om han möjligen förstår hvad den främmande personen säger, så kan han icke svara honom på hans språk, och tvärtom; om han verkligen skulle kunna det, så är det mycket möjligt och troligt, att *han* i stället icke förstår honom, och i ena som andra fallet är han mycket beroende af bildningsgraden hos den främling, med hvilken han inlåtit sig i samtal.

Uti universitetsstatuterna finnes nu visserligen en föreskrift om talöfningars inrättande, på grund hvaraf väl också sådana kommit till stånd, men detta hindrar ju icke, att man kan önska dessa öfningars anordnande på ett vidsträcktare och mera praktiskt sätt.

Under den tid, som förflöt emellan ärendets behandling på utskottsafdelningen och i själfva utskottet, fick jag emellertid besök af professor A. Erdmann i Uppsala, och jag får säga, att efter detta besök kom jag på grund af hvad han anförde till den öfvertygelsen, att det vore möjligt få språkundervisningen vid universitetet ordnad på ett annat och bättre sätt, än jag från en början tänkte mig vara möjligt. Han uttalade nämligen för mig sin alldeles bestämda afsikt

Angående nya professurer i germanska språk i Uppsala och Lund. (Forts.).

att, i hvad på honom ankomme, leda språkundervisningen in på mera praktiska banor. Om detta verkligen blir förhållandet, tror jag, att vi gjorde en god gärning, ifall vi nu bifölle Kungl. Maj:ts proposition i ämnet. Ty, mine herrar, ingenting bör väl vara oss angelägnare, än att få till stånd utvidgade, praktiska öfningar i tyska och engelska, hvarigenom de studenter, som träda ut i det praktiska lifvet, kunna draga verklig nytta af den språkundervisning, som de erhållit vid universitetet. På sådant sätt måste vi enligt min åsikt gå till väga, och det är icke nog med, att vi dela upp ämnena i flere och inrätta nya professurer samt därigenom stegra examensfordringarna. Ty eljest löpa vi risk att komma tillbaka i den gamla slentrianen, och följden blir ånyo den af mig förut framhållna, eller att studenten, när han går ut från akademien, lika litet som förut kan i det praktiska lifvet reda sig med den språkundervisning, han vid universitetet erhållit.

Dessa af mig nu uttalade önskemål i fråga om språkundervisningens reformerande i praktisk riktning hafva vi sökt framhålla i utskottets motivering; och om undervisningen i tyska och engelska ordnas på däri angifvet sätt, så hafva vi ingenting emot ett bifall till den kungl. propositionen i denna del. Och ej heller tror jag, att, under nyss angifna förutsättningar, kammaren själf kan hafva något att mot densamma invända. Att för öfrigt det haft och fortfarande har sina svårigheter, såväl inom utskottet som här i kammaren att ordna denna fråga, tror jag ej vara alldeles utan värde att ihågkomma, och vill man gå med på hvad utskottet skrifvit in i sin motivering, tror jag, att litet hvar kan vara öfverens med mig därom, att det af utskottet uppställda syftemålet skall kunna vinnas. Vi hafva uti utskottsutlåtandet uttryckt detta så, att vi önska, det »undervisningen vid universiteten i de ifrågavarande språken må hufvudsakligen omfatta språken på deras nuvarande utvecklingsståndpunkt och att skärpning af examensfordringarna icke må äga rum, men att dessa däremot så afpassas, att därigenom främjas förvärfvandet af en i det praktiska lifvet nyttig språkkunskap. Därest undervisningen sålunda finge en väsentligen praktisk riktning, skulle detta enligt utskottets förmenande komma att utöfva en gagnande inverkan äfven på språkundervisningen vid de allmänna läroverken, där ett stort antal af dem, som vid universiteten examineras i de lefvande språken, kan antagas vinna anställning såsom lärare.» Det är sålunda detta mål som vi eftersträfva, och då vi nått detta, kunna vi säga, att språkundervisningen är väl genomförd och anordnad.

Beträffande denna nu föreliggande fråga kunde det vara af vikt och intresse att få höra ett uttalande från statsrådsbänken. Få vi ett sådant uttalande, och går detta uti den af mig antydda riktningen, så tror jag, att kammaren med godt samvete kan bifalla Kungl. Maj:ts i detta ämne gjorda framställning och således medgifva inrättandet af de tvenne begärda professurerna.

Jag får därför tillsvidare yrka bifall till statsutskottets förslag.

Angående nya professurer i germanska språk i Uppsala och Lund. (Forts.)

Herr Johansson i Jönköping: Herr talman, mina herrar! Den utredning, som i detta ämne lämnas i Kungl. Maj:ts proposition, likasom ock de här i kammaren beträffande förevarande fråga nu hållna anföranden, hafva öfvertygat mig om, att det är både önskligt och nödigt, att de begärda tvenne professurerna blifva inrättade, hvarför jag också kommer att yrka bifall till utskottets hemställan.

Men det finnes en omständighet, som något berörts af en utaf reservanterna mot utskottets förslag och på hvilken jag anser lämpligt att härmed ytterligare fästa uppmärksamheten. Det är icke något tillfälligt behof, hvilket man vill tillgodose genom dessa begge nya professurer, utan behofvet af dem står i samband med den utveckling, som hela vårt skolväsen håller på att undergå och i hvilken förändring ett hufvudmoment utgöres af ett framflyttande af språkundervisningens tyngdpunkt från de klassiska till de moderna språken. I följd häraf har också yppat sig ett ökadt behof af lärarekrafter för undervisningen i moderna språk, och universiteten hafva måst inrätta sig så, att de kunna tillgodose detta ökade behof. Men på samma gång är det då helt naturligt, att en minskning i behofvet af lärarekrafter för de *klassiska* språken gör sig i motsvarande grad gällande, ty i samma mån som dessa senare språk aftagit i betydelse för vår språkundervisning, i samma mån aftager ju också behofvet af lärare i dessa språk, och det ej blott i skolan, utan ock vid universiteten. Icke så lång tid härefter skola vi antagligen hafva kommit därhän, att universitetsprofessorerna i klassiska språk hafva till sin hufvudsakliga uppgift att vårda det rent vetenskapliga studiet af detta ämne, i stället för att de ännu så länge tillika hafva en vidsträckt uppgift att utbilda lärare i dessa språk för de allmänna läroverken. Då således vid universiteten behofvet af lärare i de klassiska språken minskas, samtidigt med att behofvet af lärare i moderna språk ökas, synes det mig böra tagas i öfvervägande, huruvida icke en mot denna senare ökning svarande *indragning* af professurer i de *klassiska* språken borde ske. Man har då enligt min mening rätt att förvänta, att, efter det behofvet af nya professurer i moderna språk tillgodosetts, ett motsvarande antal professurer i klassiska språk i sinom tid kommer att indragas.

Med hvad jag nu anfört har jag velat säga, att Andra Kammaren gjorde klokt uti att, om den bifaller Kungl. Maj:ts proposition och utskottets förslag, tillika uttala, det kammaren — eller Riksdagen — ifrån regeringen förväntade ett förslag om indragning af en professur i klassiska språk vid hvartdera universitetet, så snart en inträffande minskning af antalet studerande i dessa ämnen och hänsynen till nuvarande tjänsteinnehafvare gör en sådan indragning lämplig och möjlig. Jag skulle således önska, att Andra Kammaren ville göra ett dylikt uttalande i samband med ett eventuellt bifall till Kungl. Maj:ts proposition, hvilken jag för min del vill tillstyrka.

Herr Waldenström: Herr talman, mina herrar! Trots allt hvad som här i denna kammare nu redan blifvit yttradt rö-

Angående nya professurer i germanska språk i Uppsala och Lund. (Forts.)

rande föreliggande fråga, har jag dristat mig begära ordet för att gifva till känna, det jag obetingadt ställer mig på reservanternas sida.

Det är ju visserligen sant, att utskottet i sin motivering för bifall till Kungl. Maj:ts proposition uttalat önskvärdheten däraf, att vid universiteten undervisningen uti de ifrågavarande språken finge omfatta dessa språks nuvarande utvecklingsståndpunkt, och att någon skärpning af examensfordringarna icke borde få äga rum. Ja, jag är nu alldeles viss om att de utskottsledamöter, som underskrifvit detta uttalande, lefva i den tron, att dessa deras ord skola få någon praktisk verkan. Men jag är å andra sidan lika lifligt öfvertygad därom, att deras ord blifva fromma önskningar och ingenting annat. Jag sluter detta, bland annat, däraf, att å sid. 20 i Kungl. Maj:ts proposition finnes intaget ett yttrande, som afgifvits af den sakkunnige från Lunds universitet och hvars slut lyder sålunda: »Om en delning af nu ifrågavarande ämne ägde rum och fordringarna kunde högst afsevärdt höjas, kanske mer i fråga om kvalitet än kvantitet, skulle den dubbla fördelen vinnas, att» . . . o. s. v. Som herrarne se, tycks det verkligen vara meningen att högst väsentligt höja examensfordringarna. Det heter visserligen, att denna höjning borde ske »kanske mer i fråga om kvalitet än kvantitet», men resultatet blir i alla fall en afsevärd förhöjning i studietidens längd, ty en höjning i de kvalitativa fordringarna tager nog minst lika lång tid i anspråk som en förökning af de kvantitativa.

Herr professor Hjärne sade, att professorerna icke äro enväldiga. Ja, det är riktigt, de äro det icke i *en* mening. Men i en annan mening får jag säga: det finnes inga, som äro så enväldiga som professorer och lärare vid våra allmänna läroverk, nämligen när det gäller att gifva betyg.

Det må visserligen vara sant, att lärokurserna äro kvantitativt bestämda. Det betyder emellertid fasligt litet, det inskränker icke alls professorernas envälde.

För min del tror jag, att, om det blir *två* professorer, af hvilka en skall examinera i tyska och en i engelska, kommer hvardera af dem att så betydligt höja fordringarna, att den student, som vill hafva betyg i båda dessa ämnen, kommer att få ligga betydligt längre vid universitetet, än nu. Det ligger i sakens natur, och erfarenheten har visat det också.

För några år sedan inrättades en ny professur i en juridisk disciplin. Och det skulle naturligtvis icke öka studietidens längd! Jo, följden blef, att den ökades med flera månader för de studenter, som ville studera ordentligt. Detta evinnerliga förlängande af studietiden — och det kan naturligtvis icke bli tal om, att den icke äfven *här* skulle blifva förlängd! — det har icke den vetenskapliga eller uppfostrande nytta, som man tror. Ty lärjungarne, studenterna, tvingas att pluggläsa — ett studiesätt som icke har något vetenskapligt värde och ej heller har stor betydelse för deras praktiska tjänstgöring vid läroverken eller annorstädes. Detta visar sig däraf, att de måste vända sig till lektionsgifvare, som efter vissa »katekeser» och vissa program plugga i dem de nödiga kunskaperna.

Angående nya professurer i germanska språk i Uppsala och Lund. (Forts.)

Sådant är dock icke så bekant, som det borde vara, för professorerna själfva i Uppsala. Det kunde man höra häromåret, då professor Boëthius här i kammaren förklarade, att han ej mer än hört talas om en sergeant, som skulle ha betydelse för de juridiska studierna. Under tiden måste de juris studerandena betala ett par hundra kronor för att köpa de kollegier, som den där sergeanten hade skrifvit, och hvarförutom de nog aldrig kunnat absolvera sin examen.

Då en och samma professor examinerar i både tyska och engelska, har han förstånd att afväga det ena med det andra. Således, om t. ex. professor Erdmann har båda ämnena, så har han förstånd att icke drifva upp fordringarna vare sig i tyska eller i engelska till en onaturlig höjd, utan afväga fordringarna i hvartdera ämnet efter hvad en student skäligen kan åstadkomma utan att blifva öfveransträngd. Men om *en* professor skall ha det ena och *en* professor det andra ämnet, inbillen Eder aldrig, mina herrar, att de skola modifiera sina fordringar! Nej, då.

Professor Hjärne sade, att med docenter vinner man här ingenting. Jo, man vinner mycket. Ty utom de åligganden, som professor Hjärne tillade en docent, har han att privat undervisa och hjälpa studenterna i deras studier. Det är mycket ofta förhållandet, att docenterna i detta afseende spela en långt större roll än professorerna. Under det att studenterna icke ha tid att gå på professorernas föreläsningar, ty dessa röra sig ofta alltför mycket om specialiteter och blifva för vidlyftiga, gå de flitigt på docenternas kollegier, där allt är anlagdt på att verkligen undervisa i ämnet, så vidt de behöfva kunskap däri. Detta anser jag vara docentens allra viktigaste uppgift. Han måste naturligtvis, om professorn är tjänstledig, träda in i hans ställe och äfven blifva examinator. Men det behöfver han alls icke vara såsom docent.

Nu sades det vidare, att en ung docent har större frestelse att skrufva upp fordringarna än en äldre, erfaren professor. Ja, det är sant, om man skulle sätta docenten att både undervisa och examinera i ett ämne. Men här i reservationen är ju förutsatt, att professorn fortfarande skulle vara examinator i *båda* ämnena, och att docenterna skulle vara studenterna till hjälp i deras studier. Och det är en väsentlig skillnad.

Hvad för öfrigt den saken angår, att dessa ämnen såsom examensämnen böra skiljas, så att studenterna kunna få betyg i hvartdera ämnet särskildt, så äro alla ense därom, och det är bara underligt, att det icke skett för länge sedan. Men jag tror, att man icke för detta ändamål behöfver gå den väg, som den kungl. propositionen anvisat. Och sanna mina ord, mine herrar! Det skall icke dröja många år, innan det visar sig, huru studiekurserna komma att förlängas, i fall denna proposition går igenom.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet von Friesen: Herr talman, mina herrar! Utskottet har i denna punkt hemställt om bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Och här har under diskus-

Angående nya professurer i germanska språk i Uppsala och Lund. (Forts.)

sionen anförts så starka skäl därför, att jag icke har mycket att tillägga. Jag vill egentligen endast ytterligare betona och stryka under några hufvudpunkter.

Beträffande den af herr Daniel Persson framställda frågan angående den nytta, som skulle följa med afseende å examina, om det blefve två betygsämnen, därom skall jag be att få anföra följande.

För att nu taga filosofie kandidatexamen fordras sju betygsenheter i fem ämnen, därvid »godkänd» innebär en betygsenhet, »med beröm godkänd» innebär två betygsenheter och »berömlig» tre betygsenheter. Om nu en obemedlad ung man kommer upp till universitetet för att förbereda sig för lärarebanan — hvilken också är en obemedlad bana — skall han taga sin kandidatexamen. Om han nu skall studera germanska språk, kan han icke få mer än berömlig d. v. s. tre betygsenheter, huru mycket han än studerar detta ämne. Det återstår således för honom att taga de fyra återstående betygsenheterna i fyra ämnen till. Blir åter ämnet deladt i två, tyska och engelska, kan han få tre betygsenheter i *hvartdera* ämnet, och således sex betygsenheter i dessa två ämnen, hvadan han i detta fall ej behöfver mer än två betygsenheter i tre ämnen till. På samma sätt, skall han taga filosofie licentiatexamen, behöfver han hafva minst två betygsenheter i två ämnen. Och äfven då är det klart att, om professuren delas, kan han få dubbelt så många betygsenheter under samma förutsättningar i öfrigt som nu.

Men, svarade den siste ärade talaren, olyckan är, att om den nuvarande professuren delas i två professurer, komma de blifvande professorerna att hvar och en fordra mer än hvad som nu fordras i hvartdera språket. Detta är dock icke så säkert, ty den professor, som nu har båda dessa ämnen, är antingen specialist i tyska språket, eller också är han specialist i det engelska språket, och är han specialist i tyska, kan det hända, att han har ganska betydliga fordringar i tyska, och vice versa, om han har engelska till specialitet.

Det är alldeles gifvet, att fordringarna kunna uppdrifvas, och därigenom tidsutdräkt och öfveransträngning åstadkommas, vare sig det är en eller två professorer. Att sannolikheten därför skulle vara större, om det blefve *två* professorer, är icke säkert, men kan ju möjligen vara fallet. Men jag påstår, att detta kan och bör afhjälpas på annat sätt, nämligen genom uppgörande af ordentliga studieplaner, hvilka inom korta tidsperioder revideras, och genom vederbörlig uppsikt öfver examensväsendet vid universiteten. Det talas visserligen mycket om den akademiska friheten, men det är med denna frihet som med all annan frihet, att den behöfver hållas inom vissa gränser. Och dessa gränser måste sättas, bland annat, med hänsyn till förebyggande af öfveransträngning.

Jag tror icke, att reservanternas förslag är ägnadt att minska öfveransträngningen, ty äfven enligt deras förslag skulle ju tyska och engelska blifva två särskilda ämnen. Och vare sig professorn skulle komma att examinera i bägge ämnena eller att saken skulle ordnas så, att docenten skulle examinera i det ena ämnet, skulle

Angående nya professurer i germanska språk i Uppsala och Lund. (Forts.)

fordringarne kunna komma att blifva ganska uppdrifna. Men denna olägenhet bör, som sagdt, afhjälpas på annat sätt. Jag hoppas, att den nu arbetande universitetskommittén skall komma med ett förslag, som i framtiden skall visa sig verksamt i detta afseende. Atminstone har jag alltid satt som ett mål att kunna verka för studietidens begränsning och fordringarnes hållande inom rimliga gränser.

Hvad beträffar utskottets motivering, skall jag för min del be att få särskildt uttala min anslutning till densamma. Jag tror, att det är nödvändigt, speciellt för de blifvande lärarne, att studierna i tyska och engelska språken, dessa de allmänna läroverkens största språkämnen, bedrifvas i mera praktisk riktning, än åtminstone till helt nyligen varit förhållandet. Och jag tror därför, att det uttalande, statsutskottet gjort, är ett uttalande af värde. Man kan visserligen med den siste talaren säga: »ja, det där är godt och väl. Men huru går det, om detta uttalande faller i glömska, och professurerna nu en gång finnas till?» Ja, det är ju naturligt, att, om saken vanvårdas, går det illa. Det är icke nog att uttala en sak; man måste äfven genomföra den.

Det är ett önskemål att få dessa studier mera praktiska. Men det är tydligt, att professorn måste grundligt studera de germanska språken, icke blott de lefvande, utan äfven de döda. Han måste fullständigt behärska dem, och den blifvande *vetenskapsmannen* måste däri undervisas med hänsyn till hans utbildning till vetenskapsman. Den blifvande *skolmannen* däremot måste framför allt studera det *lefvande* språket och dess litteratur och göra sig bekant med dem båda för att sedan i skolan kunna meddela sina lärjungar hvad han inhämtat. Det är just för *skolan*, som denna delning af ämnet germanska språk och därmed följande delning af professuren är så ytterst viktig.

Det är, som jag nyss sade, för en obemedlad pojke nu så ställdt, då han kommer till universitetet, att, därför att han ämnar studera tyska, det är tvång för honom att studera äfven engelska.

Nu säga reservanterna: vi vilja icke heller, att det skall finnas ett tvång att studera båda språken. Äfven vi vilja hafva en delning af ämnet germanska språk. Ja, detta är sant. Reservanterna hafva för öfrigt anfört mycket, som det varit mig en synnerlig glädje att höra. Men deras motivering synes mig lika väl kunna användas för ett yrkande om bifall till utskottets förslag. Deras förslag medför samma faror, men icke samma fördelar. Jag tror, att dessa docenter endast skulle vara ett dåligt surrogat. Det vore att börja en stor sak med en nödfallsåtgärd. Det gladde mig särskildt att höra, att dessa reservanter icke fäst sig vid den ekonomiska sidan af saken. Under sådana förhållanden tror jag, att det skulle vara nyttigt, om kammaren med anslutning till utskottets motivering bifölle utskottets hemställan.

Hvad beträffar en talares yttrande, att i samband härmed en indragning af någon professur i klassiska språk skulle kunna äga rum, så tror jag, att den frågan är för tidigt väckt och att den icke nu kan på rak arm afgöras. Låtom oss först se till hvad genom

Angående nya professurer i germanska språk i Uppsala och Lund. (Forts.)

läroverkskommittén kan göras med de klassiska språken vid de allmänna läroverken. Låtom oss börja i rätta ändan och däraf draga konsekvenserna, men låtom oss icke börja med att taga bort en professur, ty för den högre vetenskapliga bildningen behöfvas de klassiska språken. I hvilken omfattning ett indragande möjligen kan äga rum, kan man pröfva först, sedan läroverksreformen genomförts och visat sina verkningar.

Herr Hjärne: Herr talman, mine herrar! Jag har blott ett par ord att tillägga i anledning af representantens på gäflebänken anförande.

Han har särskildt vändt sig till mig med åtskilliga anklagelser mot det sätt, hvarpå professorerna sköta sina åligganden. Särskildt anklagade han dem för att öka fordringarna, skärpa examina och förlänga studietiden. Herr Waldenström har tydligen förbisett, att jag för min del nyss uttalat mig fullkomligt lika skarpt mot alla försök å professorernas sida att förlänga studietiden, och jag vill med anledning af hvad han sagt försäkra, att, så snart han kommer till mig, vare sig enskildt eller offentligt, med styrkta intyg om missbruk, skall jag gärna stå honom till tjänst med hvad jag kan göra. Men det måste vara fakta, *bestyrkta* fakta. Med obestyrkta anklagelser kan hvarken jag eller herr Waldenström hjälpa den goda saken.

Öfverläggningen var härmed slutad. I enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt och dels på afslag därå och bifall i stället till den af herrar Persson i Tällberg och Olsson i Fläsbro afgifna, vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i femte punkten af utskottets förevarande utlåtande n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets berörda hemställan bifallit den af herrar Persson i Tällberg och Olsson i Fläsbro afgifna, vid punkten fogade reservationen.

Voteringen utföll med 141 ja mot 69 nej; och hade alltså utskottets hemställan bifallits.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren på hemställan af herr talmannen att uppskjuta den vidare handläggningen af förevarande utlåtande till kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdadt anslag komme att fortsättas.

§ 7.

Afgåfvos följande nya motioner, nämligen af:

herr *P. P. Waldenström*:

n:o 172, om skrifvelse till Konungen angående handeln med vin och maltdrycker m. m.; och

n:o 173, om skrifvelse till Konungen angående innehållet i prästbetyg;

herr *M. F. Nyström*, n:o 174, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om försäkringsbolag m. m.; samt

herr *C. F. Vahlquist*, n:o 175, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändring af de i kap. II och kap. V i kungl. förordningen angående hushållningen med de allmänna skogarna i riket den 26 januari 1894 meddelade bestämmelser m. m.

Dessa motioner blefvo på begäran bordlagda.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4,1 e. m.

In fidem
Herman Palmgren.